

**Ellen Brandt**

**Etter- og videreutdanning ved universitetene 1998-2002**

Omfang, målgruppe, finansiering og opplegg

NIFU skriftserie nr. 31/2003

NIFU – Norsk institutt for studier  
av forskning og utdanning  
Hegdehaugsveien 31  
0352 Oslo

ISSN 0808-4572



## Forord

Med Kompetansereformen i 1998 var det forventninger om at flere yrkesaktive skulle ta etter- og videreutdanning, også tilbud fra universitetene. Å delta i slik utdanning er imidlertid avhengig av blant annet betalingsevnen hos potensielle deltakere og deres arbeidsgivere. Universitetene har fått lavere deltakertall i noen typer etter- og videreutdanning. Samtidig har nye tilbud gitt som fjernundervisning blitt populære. Fakultetenes tradisjonelle markeder er i endring, mens nye markeder gir muligheter.

Dette er bakgrunnen for at NIFU på oppdrag fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har foretatt en utredning om Etter- og videreutdanning ved universitetene 1998-2002. Utredningen skulle undersøke:

- Volumet på etter- og videreutdanningsvirksomheten
- Hvem er tilbyderne?
- Hvem er brukerne i markedet?
- Finansieringsopplegg
- Hvilket format og opplegg etterspørres i markedet?

Utredningen er basert på opplysninger om de ulike etter- og videreutdanningene registrert i Database for statistikk om høgre utdanning (DBH), supplert med opplysninger fra universitetene og noen vitenskapelige høyskoler. Vi takker ansatte ved sentrene for etter- og videreutdanning for samarbeidet.

Rapporten er skrevet av Ellen Brandt, som var prosjektleder.

Oslo, desember 2003

Petter Aasen  
Direktør

Bjørn Stensaker  
Forskningsleder



# Innhold

<b>Sammendrag .....</b>	<b>7</b>
<b>1 Innledning .....</b>	<b>13</b>
1.1 Om prosjektet og rapporten .....	13
1.2 Registrering av etter- og videreutdanning i DBH .....	14
<b>2 Omfanget av etter- og videreutdanning ved universitetene .....</b>	<b>16</b>
2.1 Problemstilling .....	16
2.2 Datagrunnlag .....	16
2.3 Omfanget av etterutdanning .....	18
2.4 Omfanget av videreutdanning .....	19
2.5 Omfanget av etter- og videreutdanning samlet .....	21
2.6 Konklusjon .....	22
<b>3 Fakulteter som tilbydere av etter- og videreutdanning .....</b>	<b>24</b>
3.1 Problemstilling .....	24
3.2 Datagrunnlag .....	24
3.3 Etterutdanning ved hvert universitet .....	25
3.4 Etterutdanning ved ulike fakulteter .....	29
3.5 Videreutdanning ved hvert universitet .....	35
3.6 Videreutdanning ved ulike fakulteter .....	37
3.7 Konklusjon .....	47
<b>4 Målgrupper for etter- og videreutdanning.....</b>	<b>49</b>
4.1 Problemstilling .....	49
4.2 Datagrunnlag .....	50
4.3 Målgrupper for etterutdanning .....	51
4.4 Målgrupper for videreutdanning .....	56
4.5 Konklusjon .....	61
<b>5 Finansiering av etter- og videreutdanning: internt, kursavgift eller oppdrag? ..</b>	<b>63</b>
5.1 Problemstilling .....	63
5.2 Datagrunnlag .....	65
5.3 Finansiering av etterutdanning .....	66
5.4 Finansiering av videreutdanning .....	77
5.5 Konklusjon .....	94
<b>6 Fjernundervisning i etter- og videreutdanning .....</b>	<b>96</b>
6.1 Problemstilling .....	96
6.2 Datagrunnlag .....	97
6.3 Fjernundervisning i etterutdanning .....	98
6.4 Fjernundervisning i videreutdanning.....	99

6.5 Konklusjon .....	110
<b>Referanser .....</b>	<b>113</b>
<b>Tabelloversikt .....</b>	<b>115</b>

## **Sammendrag**

På oppdrag for Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) har NIFU foretatt en utredning om etter- og videreutdanning ved universitetene 1998-2002. Utredningen er basert på opplysninger om de ulike etter- og videreutdanningene registrert i Database for statistikk om høgre utdanning (DBH), supplert med opplysninger fra universitetene og noen vitenskapelige høyskoler.

### **Volumet på etter- og videreutdanningsvirksomheten**

Med Kompetansereformen i 1998 var det forventninger om at flere yrkesaktive skulle ta etter- og videreutdanning, også tilbud fra universitetene. Å delta i slik utdanning er imidlertid avhengig av blant annet betalingsevnen hos potensielle deltakere og deres arbeidsgivere. De siste årene har mediaoppslag skapt inntrykk av krise i kursmarkedet grunnet et økonomisk svekket næringsliv.

Det ser ikke ut til at Kompetansereformen førte til at flere tok etterutdanning ved universitetene i de følgende årene. Bildet er snarere motsatt. Det ble færre deltakere i etterutdanning ved universitetene, det var en sterk nedgang fra 25.000 deltakere i 1998 til 18.000 deltakere i 2000. Senere var det en svak nedgang til 17.000 deltakere i 2002. Samlet har antall deltakere i etterutdanning ved universitetene sunket med 1/3 i perioden fra 1998 til 2002.

Markedet for videreutdanning har vært mer stabilt. Det har årlig vært 5.000 – 6.000 deltakere i videreutdanning ved universitetene i perioden fra 1998 til 2002.

Samlet har omfanget av etter- og videreutdanning ved universitetene blitt sterkt redusert, fra nesten 31.000 deltakere i 1998 til 22.500 deltakere i 2002.

### **Hvem er tilbyderne?**

Ved de fire universitetene samlet sank antall deltakere i etterutdanning fra 1998 til 2002, mens antall deltakere i videreutdanning var mer stabilt. Dette var også utviklingen i deltakertallet ved mange av fakultetene, men ikke ved alle. Fakultetene ved et universitet har ulike markeder for etter- og videreutdanning. Selv om det er sviktende etterspørsel i et kursmarked, kan det være gode tider i andre markeder.

I etterutdanning var det færre deltakere i 2002 enn i 1998 ved alle fakulteter ved universitetene, unntatt ved pedagogiske fakulteter/enheter. Etterutdanning dreier seg om vedlikehold og oppdatering av kompetanse. I forhold til all diskusjon av Kunnskapssamfunnet, er det overraskende at det i løpet av femårs perioden ble færre yrkesaktive universitetsutdannede som fikk oppdatert sin kompetanse på universitetsnivå. Dette gjaldt i flere kursmarkeder: skolen, helsevesenet, næringslivet. Det er mulig at

alternative tilbydere av etterutdanning, som profesjonsorganisasjoner og arbeidsgiveres interne kurs, har styrket sin stilling i perioden.

I videreutdanning var det flere deltakere i 2002 enn i 1998 ved flere fakulteter ved universitetene: HF, SV, MN, medisin og økonomi/ledelse. Universitetene har færre konkurrenter i videreutdanning enn i etterutdanning, unntatt videreutdanning i økonomi og ledelse. Markedet for videreutdanning har vært mer stabilt, og videreutdanningene har lengre levetid.

Hvordan har antall deltakere i etterutdanning og i videreutdanning endret seg fra 1998 til 2002 ved de ulike fakultetene?

- Ved HF fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 779 til 622. Motsatt økte antall deltakere i videreutdanning fra 951 til 1.017.
- Ved pedagogiske fakulteter/enheter økte antall deltakere i etterutdanning fra 6.032 til 6.383, men det var 1.000-2.000 færre deltakere i årene imellom. Antall deltakere i videreutdanning endret seg lite fra 1.111 til 1.053, men også her var det færre deltakere i årene 1999-2001.
- Ved SV fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 390 til 0. Antall deltakere i videreutdanning økte fra 463 til 1.224.
- Ved juridiske fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 1.291 til 1.116 (i 2001). Antall deltakere i videreutdanning sank fra 1.180 til 495 (i 2001).
- Ved universitetene i økonomi og ledelse økte antall deltakere i videreutdanning fra 449 til 579. Slik etterutdanning gis ikke.
- Ved Norges handelshøgskole sank antall deltakere i etterutdanning fra 254 til 39. Antall deltakere i videreutdanning sank fra 1.704 til 1.452.
- Ved BI Nettstudier økte antall deltakere i videreutdanning fra 1.254 til 2.498. Ved BI Senter for ledelse endret antall deltakere i videreutdanning (åpne studier) seg lite fra 1.275 til 1.298.
- Ved MN fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 3.321 til 1.417. Antall deltakere i videreutdanning økte fra 371 til 495, det var flere deltakere i årene 1999-2001.
- Ved teknologiske fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 835 til 772. Antall deltakere i videreutdanning sank fra 678 til 450.
- Ved arkitektur fakultet/vitenskapelig høgskole sank antall deltakere i videreutdanning fra 110 til 71. Etterutdanning gis ikke.
- Ved medisinske fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 9.133 til 6.872. Antall deltakere i videreutdanning økte fra 412 til 826.
- Ved odontologiske fakulteter var antall deltakere i etterutdanning 79 begge år, det var flere deltakere i årene 1999-2001.
- Ved Norges fiskerihøgskole sank antall deltakere i etterutdanning fra 204 til 0. Antall deltakere i videreutdanning sank fra 61 til 46.



- Ved Norges landbrukshøgskole økte antall deltakere i etterutdanning fra 570 til 707. Antall deltakere i videreutdanning økte fra 58 til 670.

### **Hvem er brukerne i markedet?**

Har fakultetene hovedsakelig økt omfanget av sin etter- og videreutdanning til sine tradisjonelle brukere? Eller har fakultetene gått inn i nye markeder de senere årene og tilbudt kurs til utradisjonelle målgrupper?

Utdanningstilbud for nye målgrupper har hatt større deltakertall i videreutdanninger enn i etterutdanningskurs ved universitetene i årene 1998-2002. Dette er utdanninger ved HF, SV og MN fakulteter med andre målgrupper enn lærere. Når fagmiljøene skal utvikle og tilby utdanninger i nye markeder, ser det ut til at videreutdanning med eksamen og vektall har vært ønsket av deltakere og arbeidsgivere. Noe av dette er oppdragsutdanning for bedrifter og offentlige virksomheter. Fagmiljøene ved fakultetene gir derimot etterutdanning hovedsakelig til kandidater de tradisjonelt har hatt et ansvar for.

MN fakultetene ga i liten grad etterutdanning til det flertall av cand.scient. som arbeider i andre sektorer enn skolen. Her kan det være potensielle markeder for kurs. Imidlertid gis også forskningsbaserte kurs og seminarer i direkte kontakt mellom fagmiljøer og bedrifter, uten at dette registreres ved universitetene eller i DBH.

Deltakertallet har økt fra 1998 til 2002 i videreutdanninger for andre målgrupper enn lærere ved disse fakultetene. Deltakertallet har ikke økt i etterutdanninger for andre målgrupper enn lærere.

- HF videreutdanninger for andre enn lærere fikk firedoblet antall deltakere fra 80 til vel 400. Antall deltakere i tilsvarende etterutdanninger sank fra nesten 300 til vel 50 i flere år, før det økte til 150.
- SV videreutdanninger for andre enn lærere hadde omtrent 270 deltakere i flere år, bare 100 deltakere i 1999, men økning til nesten 300 deltakere i 2002. Antall deltakere i tilsvarende etterutdanninger var 150 i 1999-2000, men ingen de andre årene.
- MN videreutdanninger for andre enn lærere fikk doblet antall deltakere fra 250 til omtrent 550. Antall deltakere i tilsvarende etterutdanninger sank fra nesten 900 til 500. Hvis vi ikke tar med etterutdanning for farmasøyter (som ikke er noen ny målgruppe), sank antall deltakere fra 130 til 25.

Utdanninger for nye målgrupper har derimot hatt større deltakertall i etterutdanninger enn i videreutdanninger ved pedagogiske fakulteter/enheter.

- Videreutdanninger fra pedagogiske fakulteter/enheter for andre enn lærere hadde maksimalt nesten 200 deltakere i 2000, det dobbelte av årene før og etter. Tilsvarende etterutdanninger hadde vel 400 deltakere i 2000 og 300 deltakere i 2002, færre de andre årene.

### **Finansieringsopplegg**

Markedet med betalende kunder (deltakere og/eller arbeidsgivere) har i økende grad kommet inn i norsk politikk for etter- og videreutdanning på 80-tallet og 90-tallet. Universiteter og høyskoler har ønsket og aktivt bidratt til denne utviklingen.

Har det blitt absolutt og relativt flere deltakere i oppdragsfinansierte kurs i etter- og videreutdanning ved universitetene i perioden 1998-2002? Dette ses i forhold til finansiering ved kursavgift og intern finansiering fra universitetene.

Oppdragsutdanning fikk økt oppmerksomhet i 1990-årene, særlig såkalte skreddersydde kurs for bedrifter og offentlige virksomheter. Vi kunne vente at det hadde blitt økt omfang på oppdragsutdanning ved universitetene i perioden 1998 – 2002. Det har imidlertid ikke skjedd, hverken i etterutdanning eller i videreutdanning.

I *etterutdanning finansiert som oppdrag* ved universitetene ble det færre deltakere i perioden 1998 – 2002. Antall deltakere i oppdragskurs ble halvert fra 6.500 i 1998 til 3.000 året etter, var så stabilt i et par år før det sank til bare 800 i 2002. Andel av deltakere i oppdragskurs sank fra 27 prosent i 1998 til 14 prosent året etter, var rundt 20 prosent de neste årene før andelen sank til bare 5 prosent av deltakerne i 2002.

Ved HF, MN og pedagogiske fakulteter ble det relativt færre deltakere i oppdragskurs. Dette var hovedsakelig etterutdanning for lærere, finansiert av Statens lærerkurs eller lokale arbeidsgivere. Etter skolereformene i 1994 og 1997 hadde lærernes arbeidsgivere i flere år bestilt og finansiert etterutdanning for mange lærere. Innsatsen ble etter hvert redusert, så 1998 var et ”toppår” for oppdragskurs for lærere sammenlignet med senere år. Et annet forhold er at Fagpedagogisk dag for lærere med mange deltakere ved Universitetet i Oslo i 2002 ikke lenger ble oppdragsfinansiert. I 2003 er Statens lærerkurs nedlagt, det er en utfordring for fakultetene å skulle få tilsvarende oppdrag på etterutdanningskurs fra lærernes arbeidsgivere i kommuner og fylkeskommuner.

Ved SV, juridiske og medisinske fakulteter var det oppdragskurs bare enkelte år, og det er ingen klar tendens til relativt flere eller færre deltakere i oppdragskurs. For etterutdanning i økonomi og ledelse og i teknologiske fag var det ingen kurs som ble oppdragsfinansiert. Bare ved Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø ble det relativt flere deltakere i oppdragskurs fra 1998 til 2000.

I *videreutdanning finansiert som oppdrag* ved universitetene var det ingen endringer i antall deltakere fra 1998 til 2000, det ble færre i 2001. Antall deltakere i oppdragsstudier var stabilt omtrent 1.400 før det sank til vel 800. (Totaltall for 2002 mangler, siden videreutdanninger ikke lenger registreres særskilt i DBH.) Andel av deltakere i oppdragsstudier sank fra 26 prosent i 1999 til 16 prosent i 2001.

Noen universiteter er de mest ”oppdragsintensive” i videreutdanning. Ved Universitetet i Tromsø var omtrent 60 prosent av deltakerne i oppdragsstudier 1998-2000, men bare 10 prosent året etter. Ved NTNU var maksimalt 31 prosent av deltakerne i oppdragsstudier i 1999, andelen vekselvis økte og sank til 16 prosent i 2002. Ved Universitetet i Oslo ble det relativt færre deltakere i oppdragsstudier, fra 18 prosent til 10 prosent. Ved Universitetet i Bergen var det ikke oppdragsstudier før i 2000-2001, med 10 prosent eller færre av deltakerne.

Ved teknologiske fakulteter ved NTNU ble det relativt flere deltakere i oppdragsfinansiert (bedriftsintern) videreutdanning fra 1998 til 2002. Det gjaldt også videreutdanning i økonomi og ledelse ved NTNU.

Ved MN fakulteter var det oppdragsstudier bare enkelte år, og det varierer mellom universitetene om det ble relativt flere eller færre deltakere i oppdragsstudier. Noen oppdragsstudier var for farmasøyter eller lærere, andre var bedriftsintern videreutdanning i informatikk og kjemifag. Ved medisinske fakulteter var det oppdragsfinansiert videreutdanning bare enkelte år, til dels for høgskoleutdannet helsepersonell.

Ved HF fakulteter ble det relativt flere deltakere i oppdragsstudier ved Universitetet i Oslo, men relativt færre ved de andre universitetene. Ved pedagogiske fakulteter ble det relativt færre deltakere i oppdragsstudier både i Oslo og Tromsø. Ved SV fakulteter var det oppdragsstudier hvert år ved Universitetet i Tromsø med relativt flest deltakere 1999-2000. Ved de andre universitetene var det oppdragsstudier bare enkelte år. Dette var hovedsakelig oppdrag for offentlige virksomheter, til dels skreddersydde studier.

### **Hvilket format og opplegg etterspørres i markedet?**

Fjernundervisning gjør det mulig for yrkesaktive å studere på arbeidsplassen eller i hjemmet, med maksimal fleksibilitet. For arbeidsgivere blir det lavere kostnader knyttet til fravær. Universitetene ble aktive i fjernundervisning da nye elektroniske teknologier ble tilgjengelige på 80- og 90-tallet. Men Næringslivets Hovedorganisasjon ønsket i 1997 et nytt Åpent Universitet, de mente at universiteter og høgskoler ikke hadde vært aktive nok. Økte omfanget av fjernundervisning i etter- og videreutdanning ved universitetene fra 1998 til 2002?

Etterutdanning ved universitetene var sjelden organisert som fullstendig fjernundervisning. Ved hvert universitet var det årlig bare et par slike kurs, og dette har ikke endret seg fra 1998 til 2002. Mange flere etterutdanningskurs var delvis fjernundervisning, ved å bruke Internett til studieinformasjon og lignende. Men antall deltakere har ikke økt, det var 1.200 i 1999, 1.300 i 2000, 1.000 i 2001 og 850 i 2002 i kurs med delvis fjernundervisning. (Tall for NTNU mangler.) Etterutdanning var vanligvis organisert som samlinger i en eller flere dager. Trolig har dette sammenheng med at etterutdanningskurs ofte er nye hvert år, knyttet til aktuelle tema og pågående forskning i fagmiljøene. Det krever mye ressurser,

både av arbeidsinnsats og penger, for å utvikle fullstendig fjernundervisningstilbud. Derfor bør fjernutdanningen kunne gjentas i flere år for å dekke mest mulig av kostnadene.

Videreutdanning ved universitetene derimot ble i økende grad organisert som fullstendig fjernundervisning. Antall deltakere i fjernstudier økte fra nesten 800 i 1998 til mer enn 1.500 i 2002 (tall for Universitetet i Tromsø mangler i 2002). Fagmiljøene utviklet nye fjernstudier, antall fjernstudier økte fra 30 i 1998 til mer enn 45 i 2002 (mer enn 75 når en teller moduler).

Noen fakulteter brukte ikke fjernundervisning i videreutdanning. Det gjaldt odontologi, arkitektur og teknologiske fakulteter unntatt maskinteknikk. Medisinske og juridiske fakulteter hadde få fjernstudier.

Har antall deltakere økt fra 1998 til 2002 i videreutdanning organisert som fullstendig fjernundervisning ved de ulike fakultetene?

- Ved HF fakulteter økte antall deltakere i fjernstudier fra 400 til over 950.
- Ved pedagogiske fakulteter/enheter økte antall deltakere i fjernstudier fra 25 til nesten 200.
- Ved SV fakulteter økte antall deltakere i fjernstudier fra 80 til over 300.
- Ved MN fakulteter økte antall deltakere i fjernstudier fra 135 til 230. I tillegg kommer deltakere i nettbaserte informatikk studier ved NTNU som tilbys gjennom Nettverksuniversitetet (NVU).
- Ved universitetene var det ingen fjernstudier i økonomi og ledelse. Ved BI Nettstudier økte antall deltakere fra 1.200 til 2.500.

En tidligere NIFU undersøkelse av etter- og videreutdanning ved universitetene i 1999-2000 tydet på, ut fra kurskataloger og intervjuer, at fjernundervisning ikke var dominerende som formidlingsform. Samlinger av deltakere ble foretrukket av mange fagmiljøer og deltakere. Kombinerte former er vanlige, mange fjernstudier har en til to samlinger for å bidra til et sosialt læringsmiljø som støtte for gjennomføringen. I delvis fjernundervisning er samlinger det primære, men de suppleres med nettbasert informasjon, diskusjon og veiledning. Hvilke formidlingsformer i videreutdanning ved universitetene har størst andel av deltakerne, og har dette endret seg fra 1998 til 2001?

- Fullstendig fjernundervisning hadde bare 13 prosent av deltakerne i 1998, men 24 prosent av deltakerne i 2001.
- Delvis fjernundervisning hadde 22 prosent av deltakerne både i 1998 og 2001.
- Ikke fjernundervisning hadde 65 prosent av deltakerne i 1998, og fortsatt så mange som 54 prosent av deltakerne i 2001.

Dette viser at i markedene for etter- og videreutdanning etterspørres ikke bare IKT-baserte tilbud, men også direkte møter mellom universitetets fagpersoner og yrkesutøvere i ulike sektorer med gode muligheter for faglige dialoger og nye perspektiver.

# 1 Innledning

## 1.1 Om prosjektet og rapporten

”Etter- og videreutdanning ved universitetene 1998-2002” er et oppdrag for Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). Den er basert på eksisterende tallmateriale, i hovedsak fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) der lærestedene skal registrere en rekke opplysninger om hvert etterutdanningskurs og videreutdanning studieprogram. Til tross for all interesse for etter- og videreutdanning, ikke minst etter Kompetansereformen, har så vidt vi vet disse opplysningene ikke blitt analysert tidligere.

Utredningen undersøker følgende forhold:

- **Volumet på etter- og videreutdanningsvirksomheten.** Dette måles ved antall deltakere og antall kurs, i etterutdanning og i videreutdanning, ved de fire universitetene 1998-2002 (kapittel 2).
- **Hvem er tilbyderne?** For etter- og videreutdanning er hovedsakelig de andre universitetene og noen vitenskapelige høyskoler alternativer til NTNU. Fakultetene har ulike kursmarkeder, derfor sammenligner vi universitetene på fakultetsnivå. Vi ser på antall deltakere og antall kurs, i etterutdanning og i videreutdanning, ved ulike fakulteter 1998-2002 (kapittel 3).
- **Hvem er brukerne i markedet?** Spørsmålet er om fakultetene hovedsakelig gir mer etter- og videreutdanning til sine tradisjonelle brukere, eller om de har gått inn i nye markeder. Vi ser på hvordan deltakere i fakultetenes etterutdanninger og videreutdanninger fordeler seg på hvilke målgrupper utdanningene har 1998-2002 (kapittel 4).
- **Finansieringsopplegg.** Spørsmålet er om det har blitt absolutt og relativt flere etter- og videreutdanninger finansiert som oppdrag, i forhold til finansiering med kursavgift. Vi ser på hvordan deltakere i fakultetenes etterutdanninger og videreutdanninger fordeler seg ut fra hvordan utdanningene er finansiert 1998-2002 (kapittel 5).
- **Hvilket format og opplegg etterspørres i markedet?** Spørsmålet er om fjernundervisning er like dominerende i tilbudet av etter- og videreutdanning som debatten gir inntrykk av. Vi ser på hvordan deltakere i fakultetenes etterutdanninger og videreutdanninger fordeler seg på utdanninger som er fullstendig/delvis/ikke fjernundervisning 1998-2002 (kapittel 6).

## 1.2 Registrering av etter- og videreutdanning i DBH

Hvert lærested har ansvar for å registrere opplysninger om sin etterutdanning og videreutdanning hvert år i Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) ved Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), Universitetet i Bergen. Opplysninger skal gis for hvert etterutdanningskurs/videreutdanning studieprogram om:

- avdeling (fakultet)
- navn på kurset/ studieprogrammet
- antall deltakere totalt
- målgruppe (6 kategorier)
- fjernundervisningsopplegg (3 kategorier)
- finansiering (3 kategorier)
- årsverk og kroner.

Vi har hentet disse opplysningene fra nettsiden [www.nsd.uib.no/dbhvev/studenter](http://www.nsd.uib.no/dbhvev/studenter) (andre studentrapporter - etterutdanning, videreutdanning – institusjon - år).

I rapporten bruker vi opplysningene i DBH om etterutdanning og om videreutdanning årlig fra 1998 til 2002 for hvert universitet og enkelte vitenskapelige høyskoler. Det viste seg imidlertid at universitetene til dels har unnlatt å registrere opplysninger om hvert kurs/ studieprogram. I de første årene etter etableringen av DBH i 1996 måtte universitetene registrere manuelt opplysningene på grunnlag av utfylte skjemaer fra fakultetene. Senere ble registreringen i DBH automatisk, koblet til universitetenes interne registrering i Felles studentsystem (FS) med bruk av kurskoder. Enkelte år har noen universiteter bare oppgitt samlet deltakertall for hvert fakultet eller for hele universitetet i DBH. Da blir kurs med ulike målgrupper, finansiering osv slått sammen. Ansvar for å kvalitetssikre opplysningene ligger hos hvert lærested, ikke hos DBH staben.

Vi har supplert og til dels korrigert det som er registrert i DBH med opplysninger fra lærestedene: Årsmeldinger om etter- og videreutdanning ved NTNU fra 1999 til 2002 og andre oversikter; tabeller om etter- og videreutdanning ved fakulteter ved Universitetet i Oslo 1999-2002 i senere års budsjettforslag. Bare offentlige læresteder registreres i DBH. I tillegg har vi fått opplysninger om etter- og videreutdanning fra Handelshøyskolen BI.

Mangelfull registrering og uklare retningslinjer for registreringen svekker kvaliteten på dataene i DBH. Det er opp til lærestedene å bestemme hva som skal registreres i DBH som etterutdanning og videreutdanning. Dette fører til varierende praksis ved fakulteter og universiteter.

- Etterutdanning er uten vekttall, videreutdanning er med vekttall. Kurs med vekttall og frivillig eksamen kan være begge deler. Et eksempel er de mange teknologiske kurs på 2-3 vekttall ved NTNU. Siden de aller fleste deltakerne (ca 75-80 prosent) tar eksamen, er det rimelig å regne dette som videreutdanning. Fra NTNU er disse

kursene registrert i DBH som videreutdanning i årene 1998 og 1999, men deretter registrert som etterutdanning i 2000, 2001 og 2002.

- Spesialiserte seminarer felles for studenter og ferdige kandidater, der de fleste trolig er studenter, er til dels registrert.
- Kurs for universitetsansatte, f. eks. i universitetspedagogikk, er til dels registrert.
- Konferanser for bl.a. skoleledere, samferdselssektoren og oppdrettsnæringen er registrert som etterutdanning i DBH, men ikke konferanser for forskere.

## **2 Omfanget av etter- og videreutdanning ved universitetene**

### **2.1 Problemstilling**

Hovedspørsmålet er: Har omfanget av etter- og videreutdanning ved de fire universitetene økt eller minket i femårs perioden fra 1998 til 2002?

Med Kompetansereformen i 1998 var det forventninger om at flere yrkesaktive skulle ta etter- og videreutdanning, også tilbud fra universitetene. Å delta i etter- og videreutdanning med kursavgifter er imidlertid avhengig av blant annet betalingsevnen hos potensielle deltakere og deres arbeidsgivere. De siste årene har mediaoppslag skapt inntrykk av krise i kursmarkedet grunnet et økonomisk svekket næringsliv.

### **2.2 Datagrunnlag**

Omfanget av etter- og videreutdanning ved universiteter og høyskoler er mangelfullt dokumentert. Denne utdanningen har ”falt mellom to stoler” når det gjelder registrering. Etterutdanning og særskilt organisert videreutdanning har ikke vært en del av den vanlige statistikken over studenter ved universiteter og høyskoler fra Statistisk sentralbyrå. I Voksenopplæringsstatistikk ble det ikke skilt mellom ulike tilbydere av kurs for universitets- og høyskoleutdannede, bare mellom målgrupper. Antall deltakere i for eksempel ”etterutdanning for sivilingeniører” var samlet for kurs fra universiteter og fra yrkesorganisasjon. Etterutdanningskurs for universitetsutdannede hadde samlet 10.000 deltakere i 1979/80 og bare 6.000 i 1984/85, men det var til dels ufullstendig registrering sammenlignet med tall fra yrkesorganisasjoner og læresteder. På 1980-tallet kan vi regne med at minst 18-20.000 deltakere årlig har tatt etterutdanning ved universiteter og vitenskapelige høyskoler ut fra lærestedenes tall (Brandt 1991 s.93).

”Det finnes ikke samlet oversikt over den etterutdanning som arrangeres av universiteter og høyskoler” skrev Skard-utvalget om livslang læring på 80-tallet. De gjorde en undersøkelse som ga et anslag på 6-7.000 deltakere i etterutdanning ved universiteter og vitenskapelige høyskoler i 1983, et ukjent antall deltakere i etterutdanning ved regionale høyskoler, i tillegg 8.700 lærere i etterutdanning arrangert av Statens lærerkurs i 1985 (NOU 1986:23, s. 58).

Universiteter og vitenskapelige høyskoler har hatt intern registrering av deltakere i etter- og videreutdanning til dels i flere tiår, til dels først når sentre for etter- og videreutdanning (og fjernundervisning) ble opprettet på 90-tallet. Ikke alle fakulteter bruker senteret til å organisere sine kurs. Men sentrene har hatt ansvar for å koordinere opplysninger fra



fakultetene og lage intern rapportering om etter- og videreutdanning. Det varierer hvilken form og hvor detaljert den interne rapporteringen er.

Det var et ti års "hull" i statistikken over etter- og videreutdanning ved universiteter og høyskoler fra 1984/85 til 1996, da Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) ble etablert.

Vi vil først se på hvilke opplysninger om antall deltakere og antall kurs/studier ved universitetene som er registrert i Database for statistikk om høgre utdanning (DBH). I tillegg til tall for perioden 1998-2002 vil vi ta med tidligere tall der de finnes i DBH. Deretter vil vi supplere og til dels korrigere DBH tallene med tall fra universitetene.

Hvordan er opplysningene om etterutdanning fra DBH supplert og korrigert?

- Tall fra Universitetet i Oslo og NTNU er innhentet for de årene de ikke har registrert all sin etterutdanning i DBH.
- NTNU har i 2001 og 2002 registrert som etterutdanning kurs med vekttall og frivillig eksamen i teknologiske fag, i 2002 gjelder det også andre kurs med vekttall. Alle disse kursene er videreutdanning, og de er regnet som det i denne rapporten. Også Universitetet i Tromsø registrerte en videreutdanning som etterutdanning i 2002.
- NTNU har oppgitt deltakertall for Kursdagene, teknologisk etterutdanning som var registrert i DBH bare i 2000.
- Fag-pedagogisk dag for lærere har mange deltakere. NTNU har ikke registrert dette som etterutdanning i DBH, Universitetet i Oslo har gjort det i 2002. Disse deltakere er nå tatt med alle år.
- NTNU registrerte 1.700 deltakere i praktisk-pedagogisk utdanning i DBH i 1999, de er ikke tatt med. (Dette er ikke fag-pedagogisk dag med 1.000 deltakere.)
- Etterutdanning ved medisinske fakulteter, organisert av Kontor for legers etter- og videreutdanning, var registrert i DBH bare av Universitetet i Bergen og NTNU. Tall fra Universitetet i Tromsø og Universitetet i Oslo er nå tatt med.
- Antall etterutdanningskurs er ikke oppgitt i DBH, en må telle de kurs som er registrert. Når deltakertallet er registrert for alle kurs samlet ved et fakultet enkelte år, har vi innhentet opplysninger om antall kurs fra universitetet.

Hvordan er opplysningene om videreutdanning fra DBH supplert og korrigert?

- I 2002 har, etter henvendelse fra departementet, ikke lenger DBH en separat registrering av videreutdanning etter samme mal som etterutdanning. Det er nå en egen kode for videreutdanning i registreringen av vanlige studier hvert semester i Felles studentstatistikk (FS). Vi har fått oversikter fra alle universitetene for 2002. (Ved Universitetet i Oslo var det 1.296 deltakere i videreutdanning ifølge FS, men 1.587 deltakere ifølge lister fra fakultetene som tidligere ble registrert i DBH.)
- Fra Universitetet i Oslo har vi fått tall for 1999 og 2001 da de ikke registrerte videreutdanningene i DBH.

- Fra NTNU har vi fått tall for deltakere i videreutdanning i 1998 og 1999, som er litt høyere enn registrert i DBH. I 2000 ble ikke videreutdanning registrert i DBH, i 2001 og 2002 var registreringen ufullstendig. For disse årene har vi fått tall fra NTNU i årsmeldinger om etter- og videreutdanning. Imidlertid er dette bare deltakere som har tatt eksamen, ikke alle deltakere i videreutdanning. Samlet er dette allikevel flere deltakere enn de som er registrert i DBH. Vi har derfor oppgitt alternativene DBH tall/NTNU tall i denne tabellen og senere tabeller. Det vil si at NTNU har hatt flere deltakere i videreutdanning fra 2000 til 2002 enn det tabellene gir inntrykk av. Motsatt virkning har oppdelingen av fjernstudier i moduler. Når et studium på 10 vektall tas i løpet av ett år og studiet består av to – tre moduler, tar en deltaker vanligvis flere eksamener og telles dermed flere ganger.

### 2.3 Omfanget av etterutdanning

Etterutdanning er kortere kurs som ikke gir formell kompetanse i form av studiepoeng (tidligere vektall). Utdanningen tar sikte på å fornye og ajourføre en grunnutdanning.

**Tabell 2.1** *Antall deltakere i etterutdanning ved universitetene registrert i DBH 1996-2002.*

År	UiO	UiB	UiT	NTNU	Til sammen
1996	..	964	1.329	4.107	6.400
1997	..	1.292	2.189	..	3.481
1998	7.452	3.214	245	5.301	16.212
1999	..	2.795	205	5.198	8.198
2000	7.768	1.914	399	2.245	12.326
2001	..	2.317	206	1.664	4.187
2002	6.104	1.880	1.616	2.196	11.796

Kilde: Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) .. betyr at tall mangler

Her ser det ut til at antall deltakere i etterutdanning ved universitetene har sunket fra 1998 til 2002. Statistisk sentralbyrå har publisert disse tallene på nettet, men de har ikke ansvar for datakvaliteten siden lærestedene har ansvaret. Det viste seg at det er variasjoner fra år til år og mellom universiteter av hva som registreres i DBH, i tillegg til at tall mangler enkelte år.

Det var derfor nødvendig å supplere og korrigere opplysningene fra DBH på fakultetsnivå. Resultatet er en revidert tabell som gir et mer riktig bilde av etterutdanning ved universitetene i perioden.

**Tabell 2.2** *Antall deltakere i etterutdanning ved universitetene 1998-2002*

År	UiO	UiB	UiT	NTNU	Til sammen
1998	13.962	3.214	2.129	5.592	24.897
1999	12.253	2.795	1.089	5.817	21.954
2000	11.476	1.914	1.168	3.479	18.037
2001	10.106	2.317	1.048	3.299	16.770
2002	10.635	1.880	1.659	2.563	16.737

Kilde: DBH; UiO 1999-2001; UiT og UiO medisin 1998-2002; NTNU 1998-2002

En hovedkonklusjon er: det ser ikke ut til at Kompetansereformen fra 1998 førte til at flere tok etterutdanning ved universitetene i de følgende årene. Bildet er snarere motsatt. Fra 1998 til 2000 ble det færre deltakere i etterutdanning ved universitetene, det var en sterk nedgang fra 25.000 deltakere til 18.000 deltakere. Senere har antall deltakere sunket litt til 17.000 i 2002.

Den sterke nedgangen i antall deltakere i etterutdanning skjedde på ett år fra 1998 til 1999 ved Universitetet i Oslo og Universitetet i Tromsø, fra 1998 til 2000 ved Universitetet i Bergen og på ett år fra 1999 til 2000 ved NTNU. Senere fortsatte antall deltakere å synke i Oslo og ved NTNU, mens det ble økning i deltakertallet i Bergen i 2001 og i Tromsø i 2002.

**Tabell 2.3** *Antall etterutdanningskurs ved universitetene 1996-2002*

År	UiO	UiB	UiT	NTNU	Til sammen
1996	..	38	..	..	
1997	..	112	12	..	
1998	232/343	112	8/55	../148	658
1999	../287	99	../55	../136	577
2000	../314	58	11/54	75/128	554
2001	../246	83	10/43	100/129	501
2002	65/219	71	27/52	123	465

Kilde: DBH; DBH/universitet .. betyr at tall mangler

Fra 1998 til 2002 har det blitt stadig færre etterutdanningskurs ved universitetene, fra over 650 til omtrent 450. Det har blitt færre kurs ved alle universitetene. Men noen år var det økning i antall kurs: ved Universitetet i Oslo i 2000, ved Universitetet i Bergen i 2001, ved Universitetet i Tromsø i 2002.

## 2.4 Omfanget av videreutdanning

Videreutdanning er eksamensrettede studieprogrammer som har som intensjon å gi formell kompetanse i studiepoeng (tidligere vekttall) for personer som har fullført en grunnutdanning. Det som registreres i DBH er studier spesielt tilrettelagt for yrkesaktive, i

form av fjernundervisning, intensive samlinger, sommerkurs og lignende. Vanligvis betaler deltakere eller deres arbeidsgivere for å oppnå denne fleksibiliteten.

**Tabell 2.4** *Antall deltakere i videreutdanning ved universitetene registrert i DBH 1997-2002.*

År	UiO	UiB	UiT	NTNU	Til sammen
1997	..	499	610	..	1.109
1998	2.492	848	887	1.628	5.855
1999	..	505	627	1.581	2.713
2000	3.160	479	1.059	..	4.698
2001	..	829	680	1.696	3.205
2002	..	..	..	..	..

Kilde: DBH .. betyr at tall mangler

Det var flest deltakere i videreutdanning i 1998 og 2001 ved Universitetet i Bergen, i 2000 ved Universitetet i Tromsø. Statistisk sentralbyrå har publisert disse tallene på nettet. Det er imidlertid ikke mulig å si noe om utviklingen av videreutdanning ved universitetene samlet i perioden 1998-2002 ut fra DBH, siden bare to universiteter har registrert videreutdanninger hvert år. Det var derfor nødvendig å supplere og til dels korrigere opplysningene fra DBH på fakultetsnivå. Resultatet er en revidert tabell som gir et mer riktig bilde av videreutdanning ved universitetene i perioden.

**Tabell 2.5** *Antall deltakere i videreutdanning ved universitetene 1998-2002*

År	UiO	UiB	UiT	NTNU	Til sammen
1998	2.492	848	887	1.628/1.733	5.960
1999	2.624	505	627	1.834/1.895	5.651
2000	3.160	479	1.059	1.536	6.234
2001	2.427	829	680	708/1.157	5.093
2002	1.587	1.042	1.905	1.394/1.383	5.928

Kilde: DBH; UiO, UiB, UiT 2002; DBH deltakere/NTNU deltakere 1998 og 1999; NTNU tatt eksamen 2000; DBH deltakere/NTNU tatt eksamen 2001 og 2002

En hovedkonklusjon er: Det har ikke vært like sterk nedgang i antall deltakere i videreutdanning ved universitetene som i etterutdanning i perioden 1998-2002. Det har årlig vært 5.000 – 6.000 deltakere i videreutdanning ved universitetene.

Det kan se ut som om markedet for videreutdanning er mer stabilt enn markedet for etterutdanning, i hvert fall samlet for universitetet. Mens 1999 var ”toppåret” for deltakere i videreutdanning ved NTNU og 2000 ved Universitetet i Oslo, gjaldt det 2002 ved Universitetet i Bergen og Universitetet i Tromsø.

**Tabell 2.6** *Antall videreutdanning studieprogrammer ved universitetene 1997-2002*

År	UiO	UiB	UiT	NTNU	Til sammen
1997	..	24	23	../91	
1998	89	33	31	../93	246
1999	110	23	19	../107	259
2000	126	25	46	../123	320
2001	80	31	30	../100	241
2002	41	35		../124	

Kilde: se tabell 2.5

I årene fra Kompetansereformen i 1998 frem til 2000 var det en satsing på videreutdanning som ga universitetene et økende antall studieprogrammer, unntatt Universitetet i Bergen. Men i 2001 ble antall studieprogrammer redusert til omtrent som det hadde vært i 1998, unntatt en økning i Bergen. I 2002 ble det igjen flere videreutdanninger ved NTNU og Universitetet i Bergen, men færre ved Universitetet i Oslo.

## 2.5 Omfanget av etter- og videreutdanning samlet

**Tabell 2.7** *Antall deltakere i etter- og videreutdanning ved universitetene registrert i DBH 1997-2001*

År	UiO	UiB	UiT	NTNU	Til sammen
1997	..	1.791	2.799	..	
1998	9.944	4.062	1.132	6.929	22.067
1999	..	3.300	832	6.779	
2000	10.928	2.393	1.458	..	
2001	..	3.146	886	3.360	

Kilde: DBH .. betyr at tall mangler

Det er ikke mulig å si noe om utviklingen av etter- og videreutdanning ved universitetene samlet i perioden 1998-2001 ut fra DBH, siden bare to universiteter har registrert dette hvert år. Statistisk sentralbyrå har publisert de årlige samlede tallene fra DBH med opplysning om hvilke universiteter som mangler. Vi har summert de reviderte tallene fra tabell 2.2 og tabell 2.5.

**Tabell 2.8** *Antall deltakere i etter- og videreutdanning ved universitetene 1998-2002*

År	UiO	UiB	UiT	NTNU	Til sammen
1998	16.454	4.062	3.016	7.325	30.857
1999	14.877	3.300	1.716	7.712	27.605
2000	14.636	2.393	2.227	5.015	24.271
2001	12.533	3.146	1.728	4.456	21.863
2002	12.222	2.922	3.564	3.946	22.654

Kilde: se tabell 2.2 og 2.5 Tall for NTNU videreutdanning 2000-2002 er deltakere som har tatt eksamen.

Samlet har omfanget av etter- og videreutdanning ved universitetene blitt sterkt redusert, fra nesten 31.000 deltakere i 1998 til 22.500 deltakere i 2002. Antall deltakere i etterutdanning har sunket med 1/3, mens antall deltakere i videreutdanning har vært mer stabilt.

**Tabell 2.9** *Prosent deltakere i videreutdanning av deltakere i etter- og videreutdanning samlet ved universitetene 1998-2002*

År	UiO	UiB	UiT	NTNU	Til sammen
1998	15,1	20,9	29,4	23,7	19,3
1999	17,6	15,3	36,5	25,8	20,3
2000	21,6	20,0	47,6	30,6	25,7
2001	19,4	26,4	39,4	26,0	23,3
2002	13,0	35,7	53,5	39,2	26,2

Kilde: se tabell 2.8

Videreutdanning har blitt relativt viktigere målt i deltakertall fra 1998 til 2002, som en følge av den sterke nedgangen i etterutdanning. Omtrent en fjerdedel er nå i videreutdanning av deltakere som tar etter- og videreutdanning ved universitetene samlet, mens fem år tidligere gjaldt det en femtedel. Den samme utviklingen har det vært ved Universitetet i Bergen og NTNU, men ikke ved Universitetet i Oslo etter 2000 der relativt færre er i videreutdanning. Universitetet i Tromsø har alle år hatt relativt flest i videreutdanning, fra en tredjedel til halvparten av deltakerne.

## 2.6 Konklusjon

Det ser ikke ut til at Kompetansereformen i 1998 førte til at flere tok etterutdanning ved universitetene i de følgende årene. Bildet er snarere motsatt. Fra 1998 til 2000 ble det færre deltakere i etterutdanning ved universitetene, det var en sterk nedgang fra 25.000 deltakere til 18.000. Senere har antall deltakere i etterutdanning sunket litt til 17.000 i 2002. Samlet har antall deltakere i etterutdanning sunket med 1/3 i perioden fra 1998 til 2002.

Markedet for videreutdanning har vært mer stabilt. Det har årlig vært 5.000 – 6.000 deltakere i videreutdanning ved universitetene i perioden fra 1998 til 2002.

Samlet har omfanget av etter- og videreutdanning ved universitetene blitt sterkt redusert, fra nesten 31.000 deltakere i 1998 til 22.500 deltakere i 2002.

## **3 Fakulteter som tilbydere av etter- og videreutdanning**

### **3.1 Problemstilling**

Hovedspørsmålet er: Hvem er tilbyderne? For et universitet er det hovedsakelig andre universiteter og til dels vitenskapelige høyskoler som er alternative tilbydere av etter- og videreutdanning.

Antall deltakere i etterutdanning ved de fire universitetene sank fra 1998 til 2002, mens antall deltakere i videreutdanning var mer stabilt. Et spørsmål er om det har vært den samme utviklingen for etter- og videreutdanning ved alle fakultetene. Når vi inndeler etter- og videreutdanning etter hvilket fakultet som tilbyr utdanningen, er det flere grunner til det.

Fakultetene ved et universitet har ulike markeder for sin etter- og videreutdanning, de har ulike målgrupper med ulik betalingsevne. Særlig etterutdanning er rettet mot yrkesaktive som tidligere er utdannet ved fakultetet. Disse "fagmarkedene" samvirker med kursmarkedene ut fra arbeidsplass: næringslivet, skolen, helsevesenet, annen offentlig virksomhet. Selv om det er sviktende etterspørsel i et kursmarked, kan det være gode tider i andre markeder.

Et universitets profil i kurstilbudet avhenger av hvilke fakulteter universitetet har, både ut fra ansattes kompetanse og ansvaret for oppfølging av egne kandidater. NTNU har mye etter- og videreutdanning i teknologiske fag, som de andre universitetene nesten ikke har. NTNU mangler noen profesjonsutdanninger (jus, teologi, farmasi, odontologi, fiskerifag) som enkelte andre universiteter har.

Etter- og videreutdanningen skal være basert på grunnutdanningen og forskningen, det er et viktig premiss for universitetene som er fastslått i strategiplaner (Brandt 2002). Fagmiljøene i instituttene er de primære tilbydere, men det er fakultetene som er formelt ansvarlige.

### **3.2 Datagrunnlag**

Hvordan har vi samlet opplysninger om antall deltakere og antall kurs/studier i etterutdanning og videreutdanning ved de ulike fakultetene?

- I Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) er de enkelte etterutdanningskursene og videreutdanning studieprogrammene noen år, særlig 1998-2000, gruppert etter fakultet ved registrering fra et eller flere universiteter. De



senere årene er kursene/studiene ofte registrert alfabetisk etter navn, men har til dels fakultetskoder.

- Ved tvil om hvilket fakultet et kurs/studium hører til, er kurskataloger og universitetets senter for etter- og videreutdanning kontaktet.
- Intern rapportering i budsjettforslag ved Universitetet i Oslo har tabeller for etterutdanning 1998-2002 og videreutdanning 1998-2001 med antall deltakere og antall kurs/studier ved hvert fakultet samt tverrfaglige sentre. (Dette supplerer DBH registrering i 1998 og av etterutdanning i 2002.)
- I årsrapporter om etter- og videreutdanning ved NTNU 2000-2002 er alle videreutdanninger gruppert etter fakultet, med antall deltakere som har tatt eksamen. Etterutdanninger er inndelt i lærerkurs, teknologkurs og medisinske kurs.
- Lærerkurs ved NTNU ble tilbudt gjennom Senter for etterutdanning (SEU). Det var ikke mulig å fordele kursene etter fakultet i 1998 og bare delvis i 1999. Senere etterutdanning for lærere har vi fordelt på fakulteter.
- Tverrfaglige kurs/studier finnes i tabellene plassert ved sentre ved universitetene i Oslo og Tromsø, for eksempel videreutdanning i økonomi og ledelse i Tromsø. Noen tverrfaglige (HF/SV/MN) studier ved Universitetet i Tromsø er plassert ved det fakultetet der flere institutter bidrar.
- Historie og arkeologi er del av SV fakultetet ved Universitetet i Tromsø. For å sammenligne med andre universiteter er videreutdanning i disse fagene regnet med til HF fakultetet. (Det var ikke etterutdanning i disse fagene.)
- Ved NTNU Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse (SVT) har vi skilt mellom etter- og videreutdanning ved Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse (IØT) og ved andre SV institutter.
- NTNU endret fakultetsinndeling i 2002: Fakultet for kjemi og biologi (KB) fikk også fysikk og ble Fakultet for naturvitenskap og teknologi (NT). Fakultet for fysikk, informatikk og matematikk (FIM) ble til Fakultet for informasjonsteknologi, matematikk og elektroteknikk (IME). Fire teknologiske fakulteter ble samlet til Fakultet for ingeniørvitenskap og teknologi (IVT). Vi har i tabellene for 2002 gruppert kurs/studier etter fakulteter slik disse var 1998-2001 for å se utviklingen.

### **3.3 Etterutdanning ved hvert universitet**

Hvilke fakulteter bidrar mest til etterutdanning ved hvert av de fire universitetene? Har dette endret seg de siste fem årene?

**Tabell 3.1** Antall deltakere i etterutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Oslo 1998-2002.

Fakultet:	1998	1999	2000	2001	2002
HF	400	303	331	344	346
Teologi	153	116	110	0	78
UV	2.562	1.137	1.173	531	1.010
Fagped dag	2.470	2.200	2.500	2.500	3.970
SV	27	117	124	0	0
Jus	1.291	1.897	1.351	1.116	0
MN	2.033	944	1.063	1.293	650
Medisin	448/4.488	70/4.772	158/3.866	0/3.289	50/4.581
Odontologi	0	0	0	0	0
Sentre	497	464	739	621	0
UNIVETT	41	303	219	412	0
UiO i alt	13.962	12.253	11.476	10.106	10.635
UiO uten fag- ped dag	11.492	10.053	8.976	7.606	6.665

Kilde: DBH 1998 og 2002, UiO 1999-2001 og fagped dag 1998, medisin DBH/medisin totalt

Ved Universitetet i Oslo var det flest deltakere på etterutdanningskurs på den årlige fagpedagogiske dag og ved fire fakulteter: Utdanningsvitenskap (UV), Jus, MN og medisin.

Ved de fleste fakulteter har antall deltakere i etterutdanningskurs sunket etter 1998, særlig sterkt ved UV og MN. For SV og sentrene derimot var 2000 toppåret for etterutdanning. Fagpedagogisk dag hadde størst deltakertall i 2002; det veier opp at det ikke ble registrert noen kurs dette året fra Jus, sentrene og UNIVETT som samlet har hatt omtrent 2.000 deltakere tidligere.

**Tabell 3.2** Antall deltakere i etterutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Bergen 1997-2002

Fakultet:	1997	1998	1999	2000	2001	2002
HF	165	69	31	0	0	0
Psykologi	0	0	32	0	0	0
SV	0	50	160	0	0	0
Jus	0	0	0	0	0	0
MN	1.052	1.220	720	415	360	291
Medisin	75	1.875	1.852	1.499	1.957	1.589
UiB i alt	1.292	3.214	2.795	1.914	2.317	1.880

Kilde:DBH

Ved Universitetet i Bergen var det flest deltakere i etterutdanningskurs i MN og medisin. Skolelaboratoriet i realfag er del av MN fakultetet ved Universitetet i Bergen, mens tilsvarende kurs gis fra pedagogiske fakulteter/enheter ved andre universiteter.

MN etterutdanning (lærerkurs) hadde flest deltakere i 1998, antall deltakere har blitt sterkt redusert senere. Medisin etterutdanning har mer stabilt deltakertall, med flest i 2001. Fakultetene HF, SV og Psykologi har ikke gitt etterutdanning fra 2000 av.

**Tabell 3.3** Antall deltakere i etterutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Tromsø 1997-2002

Fakultet:	1997	1998	1999	2000	2001	2002
HF	0	41	102	62	206	85
SLS	1.805	0	0	45	0	789
SV	0	0	14	17	0	0
Jus	0	0	0	0	0	93
MN	0	0	55	115	0	159
NFH	384	204	34	160	0	0
UiT i alt (DBH)	2.189	245	205	399	206	1.126
Medisin		1.884	884	769	842	533
UiT i alt		2.129	1.089	1.168	1.048	1.659

Kilde:DBH; Kontoret for legers etter- og videreutdanning, UiT. En videreutdanning i helsefag med 490 deltakere var registrert som etterutdanning i 2002 og regnet med i totaltallet i DBH, dette er korrigert.

Ved Universitetet i Tromsø var det flest deltakere i etterutdanningskurs ved Seksjon for lærerutdanning og skoleutvikling (SLS) i 1997 og 2002. Etterutdanningskurs ved Medisinsk fakultet har årlig mange deltakere, men disse kursene var ikke registrert i DBH.

Noen fakulteter har økt antall deltakere i etterutdanning i perioden, HF hadde flest deltakere i 2001 og MN i 2002. Dette er motsatt av den generelle utviklingen nasjonalt. Norges fiskerihøgskole (NFH) fikk færre deltakere, ingen etterutdanningskurs ble registrert i DBH i 2001 og 2002.

**Tabell 3.4** Antall deltakere i etterutdanning ved ulike fakulteter, NTNU 1998-2002

Fakultet:	1998	1999	2000	2001	2002
HF	..	../343	100	../168	41/191
SEU	2.012	3.327/2.251	../244		
PLU	1.700/0	../..	150	95	../64
Skolelab realf.			../90	245	201
Fagped dag	../1.000	../900	../900	800	550
SVT	..	../67	20	13	0
Arkitektur og billedkunst	../88	../48	63	35	52
MN og teknologi i alt	../903	../1.004	640	1.036	888
Medisin	1.589	1.204	1.272	907	617
NTNU i alt	5.301/5.592	4.531/5.817	2.245/3.479	3.299	736/2.563

Kilde: DBH/NTNU 1998-2000, 2002; NTNU 2001. Etterutdanning teknologi DBH 2000, NTNU andre år. .. betyr at tall mangler.

Ved NTNU var det flest deltakere i etterutdanning for lærere i hele perioden. I 1998-99 ble lærerkursene organisert av Senter for etterutdanning (SEU).<sup>1</sup> Lærerkurs hadde samlet 1.664 deltakere i 2000, 1.727 deltakere i 2001 og 1.099 deltakere i 2002 (ifølge NTNU årsmeldinger). Dette omfatter kurs ved HF, SVT (samfunnsvitenskap og teknologiledelse) og MN fakultetene, Program for lærerutdanning (PLU), Skolelaboratoriet for realfag og kurs på Fagpedagogisk dag.

Medisin etterutdanning hadde flere deltakere enn etterutdanning ved teknologiske fakulteter for sivilingeniører og arkitekter i de årlige Kursdagene, unntatt i 2002.

Antall deltakere i lærerkurs ble mer enn halvert fra 1999 til 2002. Det samme gjaldt for medisin etterutdanning. Deltakertallet i teknologisk etterutdanning ble halvert fra 1998 til 2000, men har senere økt nesten like mye til 2002.

Lærerkursene hadde omtrent halvparten av deltakerne i etterutdanning i perioden, litt færre i 2002. Medisin hadde opptil en tredjedel av deltakerne, men bare en fjerdedel i 2002. Teknologi hadde en femtedel eller færre av deltakerne, det økte til en tredjedel i 2002.

<sup>1</sup> Lærerkurs med 667 deltakere ble i 1999 registrert i DBH både separat og inngikk i totaltallet for SEU, dette er korrigert.

### 3.4 Etterutdanning ved ulike fakulteter

Her vil vi for hvert fakultet sammenligne omfanget av etterutdanning, både antall deltakere og antall kurs, ved de fire universitetene og noen relevante vitenskapelige høyskoler fra 1998 til 2002.

**Tabell 3.5** *Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universitetene 1998-2002.*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO	400	303	331	344	346
UiB	69	31	0	0	0
UiT	41	102	62	206	85
NTNU	..	343	100	168	41/191
Sum HF		779	493	718	472/622
UiO teologi	153	116	110	0	78
Kurs:					
UiO	10	11	13	11	10
UiB	2	2	0	0	0
UiT	3	4	3	10	5
NTNU		6 /11	5	7	
UiO teologi	4	3	4	0	4

Kilde: DBH; UiO 1999- 2001; for NTNU se tabell 3.4

Ved HF fakultetene har samlet antall deltakere i etterutdanningskurs gått i bølger: færre fra 1999 til 2000, så flere i 2001, så igjen færre i 2002. Det samme mønsteret finner vi ved HF i Tromsø. HF ved NTNU fikk også færre deltakere fra 1999 til 2000, mens deltakertallet siden har økt. HF i Oslo hadde først færre deltakere, så flere deltakere i 2000 og senere stabilt deltakertall. HF i Bergen har ikke gitt kurs etter 1999. Teologi i Oslo har fått færre deltakere i etterutdanningskurs i løpet av perioden.

**Tabell 3.6** *Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002.*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO UV	2.562	1.137	1.173	531	1.010
UiO fagped dag	2.470	2.200	2.500	2.500	3.970
UiT SLS	0	0	111	0	789
NTNU PLU	..	..	150	248	64
NTNU fagped dag	1.000	900	900	800	550
Sum pedagogikk	6.032	4.237	4.834	4.079	6.383
Kurs:					
UiO, UV	128	44	34	11	31
UiB	0	0	0	0	0
UiT, SLS	0	0	2	0	8
NTNU, PLU	..	..	7	..	4

Kilde: se tabell 3.5

Ved pedagogiske fakulteter/enheter gikk samlet antall deltakere i etterutdanningskurs sterkt ned fra 1998 til 1999, økte litt i 2000 og økte igjen i 2002 til 1998-nivå.

Utdanningsvitenskapelig fakultet (UV) i Oslo fikk halvert deltakertall i etterutdanning fra 1998 til 1999, da mange kurs for lærere knyttet til Reform 94 og Reform 97 falt bort. Deltakertallet ble igjen halvert i 2001, men ble doblet i 2002. Kursmarkedet for lærere ser ikke ut til å være særlig stabilt. Faglig-pedagogisk dag for lærere hadde stabilt deltakertall ved Universitetet i Oslo fra 1998 til 2001 og mange flere i 2002, mens det ble færre deltakere ved NTNU. Senter for lærerutdanning og skoleutvikling (SLS) i Tromsø fikk stor økning i deltakertallet fra 2000 til 2002. Så bildet er ikke helsvart, selv med nedleggingen av Statens lærerkurs.

**Tabell 3.7** *Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO	27	117	124	0	0
UiB	50	192	0	0	0
UiT	0	14	27	0	0
NTNU	..	67	20	13	0
Sum SV		390	171	13	0
Kurs:					
UiO	1	2	2	0	0
UiB	2	3	0	0	0
UiT	0	1	2	0	0
NTNU	..	4	1	1	0

Kilde: se tabell 3.5. Ved UiB SV fakultet og Psykologisk fakultet.

Ved SV fakultetene samlet var det flest deltakere i etterutdanningskurs i 1999. (Ved NTNU er SV kursene i 1998 en del av lærerkursene fra SEU, vi kjenner ikke deltakertallene.) Alle SV fakultetene og Psykologisk fakultet i Bergen har sluttet å gi etterutdanning i løpet av de siste årene; de satser på videreutdanning.

**Tabell 3.8** *Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning i økonomi og ledelse ved NTNU og Norges handelshøyskole 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
IØT, NTNU	0	0	0	32	0
NHH	254	..	92	113	39
Kurs:					
IØT, NTNU	0	0	0	1	0
NHH	..	..	..	2	2

Kilde: DBH, NTNU .. betyr at tall mangler

Ved Norges handelshøyskole har det blitt færre deltakere i etterutdanning i perioden 1998-2002. Dette var åpne kurs/seminarer i en til to dager. Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse (IØT) ved NTNU gir nesten ikke etterutdanningskurs.

**Tabell 3.9** *Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved juridiske fakulteter ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO	1.291	1.897	1.351	1.116	0
UiB	0	0	0	0	0
UiT	0	0	0	0	82
Kurs:					
UiO	26	11	15	14	0
UiB	0	0	0	0	0
UiT	0	0	0	0	7

Kilde: DBH 1998 og 2002; UiO 1998-2002

Juridisk fakultet i Oslo ga etterutdanning med et stort nokså stabilt deltakertall. Men dette omfatter flere seminarrekker med 100-500 deltakere, der det er uklart hvor mange av deltakerne som er eksterne (ikke studenter og universitetsansatte). Det var ikke registrert i DBH noen etterutdanning ved fakultetet i Oslo i 2002. Juridisk fakultet i Bergen har ikke gitt etterutdanning, i Tromsø startet fakultetet med etterutdanning i 2002.

**Tabell 3.10** *Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO MN	2.033	944	1.063	1.293	650
UiB MN	1.220	720	415	360	291
UiT MN	0	55	115	0	159
NTNU MN i alt	68	../169	312	376	216/317
NTNU FIM/IME *	../0	../143	160	157	64/73
NTNU KB/NT	../68	../26	62	37	14/43
NTNU skole-lab realfag			90	245	201
Sum MN	3.321	1.888	1.905	2.092	1.417
Kurs:					
UiO	73	32	41	64	23
UiB	49	35	13	18	19
UiT	0	3	4	0	5
NTNU FIM	0	3	8	7	3
NTNU KB	1	2	3	3	2
NTNU skole-lab realfag			10	16	22

Kilde: se tabell 3.5.

IME \* er informatikk og matematikk, uten elektroteknikk i 2002. Fysikk er i NT i 2002.



Ved MN fakultetene ble det samlet færre deltakere i etterutdanningskurs fra 1998 til 1999-2000, det ble flere i 2001 og igjen færre i 2002. Den samme utviklingen var det ved MN i Oslo. Ved MN i Bergen har antall deltakere sunket år for år. Ved MN i Tromsø var det flest deltakere i 2002 og 2000, men også enkelte år med ingen deltakere. Ved NTNU økte antall deltakere fra 1999 til 2001 og sank litt til 2002. Det meste er kurs for lærere i videregående skole og grunnskole.

Ved NTNU hadde Fakultet for fysikk, informatikk og matematikk (FIM) stabilt deltakertall i etterutdanning 1999-2001, men færre i 2002. Fakultet for kjemi og biologi (KB) hadde litt varierende deltakertall i etterutdanning. Det meste er lærerkurs. Bare enkelte år ga disse fakultetene etterutdanningskurs for sivilingeniører - FIM ga kurs i 2002, KB ga kurs i 1998 og 2000.

**Tabell 3.11** *Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved teknologiske fakulteter ved NTNU 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
Teknologi i alt	835	894	418	807	772
Bygg og miljøteknikk	368	556	255	447	327
Elektroteknikk og telekommunikasjon	215	189	123	257	100
Geofag og petroleums-teknologi	123	45	0	0	81
Maskinteknikk	59	104	40	60	35
Marin teknikk	70	0	0	43	0
Uspesifisert					229
Kurs:					
Teknologi i alt	14	15	9	16	15
Bygg/miljøtek	6	9	3	8	6
Elektrotekn	2	2	3	4	2
Geofag	2	1	0	0	1
Maskintekn	1	2	1	2	1
Marin teknikk	1	0	0	1	0
Uspes.					3

Kilde: DBH 2000, NTNU 1998-2002

Ved teknologiske fakulteter ved NTNU har samlet antall deltakere i etterutdanningskurs vært omtrent 800 i hele perioden fra 1998, unntatt i 2000 da det bare var halvparten. Krisen på kursmarkedet i 2000 rammet alle de teknologiske fakultetene, antall deltakere ble

halvert (bygg og miljøteknikk, elektroteknikk og telekommunikasjon, maskinteknikk) eller ingen deltakere (geofag og petroleumsteknologi, marin teknikk). I 2001 økte antall deltakere sterkt, men i 2002 ble det igjen færre deltakere i etterutdanning (unntatt geofag og petroleumsteknologi). Disse etterutdanningskursene foregår ved de årlige Kursdagene en uke i januar, et samarbeid mellom NTNU og Norske sivilingeniørers forening (NIF).

**Tabell 3.12** *Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved medisinske fakulteter ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO	448/4.488	70/4.772	158/3.866	0/3.289	50/4.581
UiB	1.875	1.852	1.499	1.957	1.141
UiT	1.181	884	769	842	533
NTNU	1.589	1.204	1.272	907	617
Sum Medisin	9.133	8.712	7.406	6.995	6.872
Kurs:					
UiO	7/127	1/162	2/152	0/109	1/155
UiB	59	59	45	65	51
UiT	47	45	43	33	25
NTNU	64	47	43	30	25

Kilde: DBH; NTNU; DBH eller UiO/medisinsk fakultet UiO; medisinsk fakultet UiT

Ved medisinske fakulteter samlet ble det færre deltakere i etterutdanningskurs fra 1998 til 2002. Det gjorde det også ved NTNU og i Oslo inntil 2001, før økning i 2002. I Bergen og i Tromsø har antall deltakere svingt mer opp og ned fra år til år.

NTNU og Universitetet i Bergen har i DBH registrert etterutdanning organisert gjennom Kontor for legers videre- og etterutdanning ved Medisinsk fakultet; det har de to andre universitetene ikke gjort. Vi har innhentet tall fra fakultetene i Tromsø og Oslo.

**Tabell 3.13** *Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved Norges landbrukshøgskole og Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
NLH	570	546	574	569	707
NFH, UiT	204	34	160	0	0
Kurs:					
NLH	21	16	23	13	29
NFH, UiT	5	2	1	0	0

Kilde:DBH; NLH

Ved Norges landbrukskole (NLH) var det stabilt antall deltakere i etterutdanningskurs fra 1998 til 2001, det ble litt flere i 2002. Ved Norges fiskerihøgskole (NFH), Universitetet i Tromsø ble det færre deltakere etter 1998, men etterutdanning i 2001 og 2002 er ikke registrert i DBH.

### 3.5 Videreutdanning ved hvert universitet

**Tabell 3.14** Antall deltakere i videreutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Oslo 1998-2002

Fakultet:	1998	1999	2000	2001	2002
HF	99	325	421	435	30 +
Teologi	30	33	88	0	312
UV	711	404	622	493	817
SV	52	16	156	38	53
Jus	1.180	1.016	904	495	15 +
MN	90	163	323	468	149
Medisin	193	310	308	221	143
Odontologi	47	42	239	198	45
Sentre	90	315	99	79	0
UiO i alt	2.492	2.624	3.160	2.427	1.564/1.296

Kilde:DBH 1998; UiO 1999-2002

Ved Universitetet i Oslo har antall deltakere i videreutdanning økt fra 1998 til toppåret 2000, for så i 2001 å være nede på 1998 nivå igjen. Ved HF, SV, MN og odontologi økte deltakertallet i perioden. Det motsatte skjedde ved UV og jus.

**Tabell 3.15** Antall deltakere i videreutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Bergen 1997-2002

Fakultet:	1997	1998	1999	2000	2001	2002
HF	231	351	217	238	342	502
Psykologi	134	76	67	125	134	52
SV	29	75	77	56	165	120
Jus	0	0	0	0	0	0
MN	81	95	114	29	156	212
Medisin	0	219	0	0	0	122
Odontologi	24	32	30	31	32	34
UiB i alt	499	848	505	479	829	1.042

Kilde:DBH; UiB 2002

Ved Universitetet i Bergen sank antall deltakere i videreutdanning fra 1998 til 2000, men økte så igjen til 2002. Den samme utviklingen i deltakertallet var det ved HF og MN. Disse

fakultetene har særlig satset på videreutdanninger som fjernundervisning. Ved SV og Psykologisk fakultet derimot var det flest deltakere i 2001.

**Tabell 3.16** *Antall deltakere i videreutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Tromsø 1997-2002*

Fakultet:	1997	1998	1999	2000	2001	2002
HF	38	128	117	179	139	89
SLS	270	400	223	290	103	236
SV	109	124	95	248	149	737
SEVU/UVETT	117	162	150	271	240	262
Jus	0	0	0	0	0	0
MN	12	12	14	21	14	0
Medisin	0	0	0	0	0	535
NFH	64	61	28	50	35	46
UiT i alt	610	887	627	1.059	680	1.905

Kilde: DBH; UiT 2002.

Ved Universitetet i Tromsø har deltakertallet i videreutdanning vekselvis økt og sunket, det var dobbelt så mange deltakere i 2002 som i 1998. Det høye deltakertallet ved SV i 2002 skyldes delvis at videreutdanning i arkeologi og historie de andre årene, men ikke dette året, er flyttet til HF der disse fagene er ved andre universiteter. Videreutdanning i økonomi og ledelse ved Senter for etter- og videreutdanning (SEVU), nå Universitetets videre- og etterutdanning (UVETT), hadde nokså stabilt deltakertall fra 2000 av. Seksjon for lærerutdanning og skoletjenester (SLS) hadde derimot flest deltakere i videreutdanning i 1998. Ved Norges fiskerihøgskole (NFH) har deltakertallet sunket.

**Tabell 3.17** *Antall deltakere i videreutdanning ved ulike fakulteter, NTNU 1998-2002*

Fakultet:	1998	1999	2000	2001	2002
HF	373	175	335	41/221	396/287
SVT	136/423	210/389	372	175/244	464/442
Arkitektur	66/85	99/148	119	72/55	0/40
MN i alt (FIM, KB)	34/174	305	170	72/68	134/129
Teknologi i alt	1.019/678	625/713	369	389/551	368/462
Medisin	0	165	171	../18	26/23
NTNU i alt	1.628/1.733	1.834/1.895	1.536	708/1.157	1.394/1.383

Kilde: 1998 og 1999 DBH deltakere/NTNU deltakere; 2000 NTNU tatt eksamen; 2001 og 2002 DBH deltakere/NTNU tatt eksamen.

Ved NTNU økte antall deltakere i videreutdanning litt fra 1998 til 1999. Senere ser det ut til at antall deltakere sank i 2000 og 2001, men økte igjen i 2002. Teknologi, arkitektur og

MN fakultetene hadde flest deltakere i 1999, HF hadde flest deltakere i 1998 og SVT (samfunnsvitenskap og teknologiledelse) hadde flest deltakere i 2002.

### 3.6 Videreutdanning ved ulike fakulteter

Her vil vi for hvert fakultet sammenligne omfanget av videreutdanning, både antall deltakere og antall studieprogrammer, ved de fire universitetene og noen relevante vitenskapelige høyskoler fra 1998 til 2002.

**Tabell 3.18** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO	99	325	421	435	30
UiB	351	217	238	342	502
UiT	128	117	179	139	89
NTNU	373	175	335	41/221	396/287
Sum HF	951	834	1.173	1.137	1.017
UiO teologi	30	33	88	0	335
Studier:					
UiO	7	11	14	14	
UiB	11	9	11	13	13
UiT	7	..	13	12	..
NTNU	15	10	25	21	34
UiO teologi	2	2	5	0	12

Kilde:DBH; UiO 1999-2002; UiB 2002; UiT 2002; NTNU se tabell 3.16.

Ved UiT er historie og arkeologi flyttet fra SV til HF, unntatt i 2002.

Ved HF fakulteter har samlet antall deltakere i videreutdanning sunket fra 1998 til 1999, økt sterkt i 2000, vært stabilt i 2001 og sunket noe i 2002.

Ved alle de fire universitetene ble det færre deltakere i HF videreutdanning fra 1998 til 1999 (unntatt Oslo) og flere deltakere i 2000. Så ble utviklingen i antall deltakere forskjellig: uendret ved Universitetet i Oslo (i 2002 var det ufullstendig registrering), flere deltakere ved Universitetet i Bergen, færre deltakere ved Universitetet i Tromsø (her mangler noen historie/arkeologistudier i 2002), først færre og så flere deltakere ved NTNU.

Tilbud om flere HF studieprogrammer som videreutdanning har gitt flere deltakere. (Ved NTNU 2000-2002 viser tabellen antall moduler i studiene, siden registreringen gjelder deltakere som har tatt eksamen i hver modul.)

**Tabell 3.19** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO, UV	711	404	622	493	817
UiT, SLS	400	223	290	103	236
Sum pedagogikk	1.111	627	912	596	1.053
Studier:					
UiO	19	17	21	21	21
UiT, SLS	8	6	10	3	..

Kilde:DBH; UiO 1999-2002, UiT 2002

Ved pedagogiske fakulteter/enheter ble samlet antall deltakere i videreutdanning nesten halvert fra 1998 til 1999, økte i 2000, sank i 2001 og økte i 2002. Det samme mønsteret finnes både i Oslo og i Tromsø. Ved Universitetet i Oslo var det flere deltakere i pedagogisk videreutdanning i 2002 enn i 1998. Dette er forskjellig fra den sterke nedgangen i antall deltakere i pedagogisk etterutdanning der.

**Tabell 3.20** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO	52	16	156	38	53
UiB	151	144	181	299	172
UiT	124	95	248	149	737
NTNU	136	../60	55	../89	262/125
Sum SV	463	315	640	575	1.224
Studier:					
UiO	2	2	3	2	4
UiB	4	5	7	8	5
UiT	5	4	7	4	..
NTNU	4	4	7	8	12/9

Kilde: se tabell 3.18, for NTNU se tabell 3.17.

Ved UiB SV fakultet og Psykologisk fakultet. Ved NTNU SVT fakultet uten IØT Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse.

Ved SV fakultetene var samlet antall deltakere i videreutdanning høyere i årene 2000 – 2002 enn tidligere, så utviklingen har vært positiv. Ved hvert universitet har det vært mer vekslning mellom økende og synkende deltakertall.

Flest deltakere var det ved Universitetet i Oslo 2000, ved Universitetet i Bergen i 2001, ved Universitetet i Tromsø og ved NTNU i 2002. (Det høye deltakertallet i Tromsø i 2002 skyldes delvis at historie og arkeologi videreutdanning ved SV fakultetet der er regnet som HF videreutdanning i tidligere år, men ikke i 2002.)

**Tabell 3.21** Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning i økonomi og ledelse ved Universitetet i Tromsø og NTNU 1998-2002

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiT, SEVU/UVETT	162	150	271	240	262
NTNU, IØT	../287	../329	317	175/155	202/317
Sum	449	479	588	415/395	464/579
Studier:					
UiT, SEVU	6	3	11	5	..
NTNU, IØT	../15	../16	../25	11/19	17/26

Kilde: DBH; UiT 2002; 1998-99 DBH deltakere/NTNU deltakere; 2000 NTNU tatt eksamen; 2001-2002 DBH deltakere/NTNU tatt eksamen

I økonomi og ledelse videreutdanning ved universitetene økte samlet antall deltakere fra 1998 til 2000, sank i 2001 og økte i 2002 til 2000-nivå.

Ved Universitetet i Tromsø økte antall deltakere fra 1998 til 2000-2001. Videreutdanning i økonomi og ledelse tilbys av Senter for videre- og etterutdanning (UVETT, tidligere SEVU).

Ved NTNU økte antall deltakere fra 1998 til 1999, og var omtrent uendret i 2000 (da bare deltakere som tok eksamen er oppgitt). Det ble færre deltakere i 2001, men igjen flere deltakere i 2002. Videreutdanning i økonomi og ledelse tilbys av Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse (IØT), som også utdanner sivilingeniører med slike fag i kombinasjon med informatikk eller maskinteknikk. (Intern rapportering fra IØT gir omtrent hundre flere deltakere årlig 2000-2002 enn tabellen viser. Det er ufullstendig registrering av studier i DBH, og NTNU tallene utelukker deltakere som ikke tar valgfri eksamen – særlig gjelder det mange deltakere i bedriftsinterne programmer.)

**Tabell 3.22** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved Norges handelshøyskole 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
NHH i alt	1.704	1.527	1.522	1.234	1.452
Deltidskurs	1.513	1.317	1.082	865	960
Masterstudier	51	52	353	226	203
Analytiker studier	118	138		130	201
Bedriftsinterne programmer	22	20	87	64	88
Studier:					
NHH i alt					../51
Deltidskurs					../42
Masterstudier	2			4	3
Analytiker	1			2	2
Bedriftsinterne	1			2	4

Kilde: DBH; NHH 1999 og 2002

Ved Norges handelshøyskole har samlet antall deltakere i videreutdanning minnet fra 1998 til 2001, og selv med økning til 2002 er det færre enn i 1998. Det er imidlertid bare deltidskursene som har fått færre deltakere. Masterstudier hadde flest deltakere i 2000. Dette er MBA i Økonomisk styring og ledelse, Offentlig økonomi og ledelse, Strategisk ledelse og Global e-Management. Masterstudiene tar to år på deltid, slik at antall deltakere et år kommer fra to kull. Analytikerstudier hadde flest deltakere i 2002. Dette er Finansanalytiker og Kraftanalytiker studier, også disse tar to år på deltid. Bedriftsinterne programmer hadde flest deltakere i 2000 og 2002.



**Tabell 3.23** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning i økonomi og ledelse ved BI Nettstudier 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
Høgskolekurs	1.050	1.391	1.471	1.623	1.739
Spesialkurs	80	80	130	130	120
Bachelor of Management programmer	124	156	256	346	345
Bedriftsinterne programmer	..	293	437	284	294
BI Nettstudier sum	1.254	1.920	2.294	2.383	2.498
Kurs, studieprogrammer:					
Høgskolekurs, Spesialkurs	39	42	47	49	49
Bachelor of Management	3	4	5	6	5
Bedriftsinterne	..	6	9	12	15

Kilde: BI Nettstudier.

Ved BI Nettstudier har samlet antall deltakere i videreutdanninger økt med en dobling fra 1998 til 2002. (Her har vi ikke inkludert deltakere som tar hele økonomistudier eller markedsførerstudier som nettstudier.) Høgskolekurs har nesten doblet antall deltakere i perioden, spesialkurs har økt deltakere noe. Høgskolekurs inngår i økonomi- eller markedsførerstudier, det gjør ikke spesialkurs. Begge typer kurs er på 2 vekttall eller 4 vekttall, som tas i løpet av et semester. Bachelor of Management programmer har mer enn doblet antall deltakere i perioden. Dette er ulike lederprogrammer på 10 vekttall, som tas i løpet av ett år. Et program kan tas separat eller som del av studiet Bachelor of Management. Bedriftsinterne programmer i økonomi og ledelse hadde flest deltakere i 2000, noe færre deltakere de senere årene.

**Tabell 3.24** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved Handelshøyskolen BI, Senter for lederutdanning 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
BI Senter for lederutdanning i alt	1.275	1.316	1.290	1.238	1.298
Master of Management programmer	1.253	1.140	1.004	972	1.119
Kortere deltidsstudier *	-	149	253	233	153
MBA	22	27	33	33	26
Bedriftsinterne lederprogrammer					
Studieprogrammer:					
Master of Management	26	24	22	21	24
Kortere studier	-	5	9	10	7
MBA	1	1	1	1	1
Bedriftsinterne	37	43	51	51	59

Kilde: BI Senter for lederutdanning \* Høst 1999, senere vår og høst

Ved BI Senter for lederutdanning har samlet antall deltakere i videreutdanninger økt litt fra 1998 til 1999, sunket til 2001 og igjen økt litt til 2002. De fleste deltakere er i Master of Management programmer, der det ble færre deltakere fra 1998 til 2001, så flere i 2002. Dette er ulike deltids lederprogrammer på 10 vekttall i løpet av ett år med samlinger og prosjektoppgave. Et program kan tas separat eller bygges opp til graden Master of Management på 40 vekttall. Kortere deltidsstudier er på 2-5 vekttall i Prosjektledelse i løpet av et semester, det ble færre deltakere fra 2000 til 2002. Master of Business Administration (MBA) har stabilt og lavt deltakertall, studiet har vært ett år på heltid. Et nytt toårig deltidsstudium Executive MBA skal starte i 2004. De mange bedriftsinterne lederprogrammer har vi ikke deltakertall for.

**Tabell 3.25** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved juridiske fakulteter ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO	1.180	1.016	904	495	15
UiB, UiT	0	0	0	0	0
Studier:					
UiO	34	36	34	..	1

Kilde: DBH 1998; UiO 1998-2002

Ved juridiske fakulteter er det videreutdanning bare i Oslo. Antall deltakere har sunket sterkt fra 1998 til 2001. I 2002 var bare et fjernstudium i kriminologi grunnfag registrert, de andre årene var det vel tretti spesialfag ved fakultetet registrert som videreutdanning.

**Tabell 3.26** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO	90	163	323	468	149
UiB	95	114	29	156	212
UiT	12	14	21	14	0
NTNU FIM/IME*	30/81	201	98	13/28	44/35
NTNU KB/NT	4/93	104	72	59/40	90/94
Sum MN	371	596	543	725	495/490
Studier:					
UiO	7	7	11	12	8
UiB	2	4	2	4	7
UiT	2	2	2	1	0
NTNU FIM	4	9	10	6	4
NTNU KB	4	6	3	3	8

Kilde: se tabell 3.17; 1998-99 DBH deltakere/NTNU deltakere; 2000 NTNU tatt eksamen; 2001-02 DBH deltakere/NTNU tatt eksamen.

IME\* er informatikk og matematikk, uten elektroteknikk i 2002 Fysikk del av NT i 2002.

Ved MN fakultetene har samlet antall deltakere i videreutdanning blitt nesten fordoblet fra 1998 til 2001. Dette var en positiv utvikling. Færre deltakere i 2002 kan være reelt eller skyldes ufullstendig registrering.

Deltakertallet i MN videreutdanning har ikke hatt samme utvikling ved de fire universitetene. I Oslo økte deltakertallet sterkt til 2001, men sank til 2002. I Bergen sank

deltakertallet fra 1999 til 2000, men har senere økt. I Tromsø har deltakertallet vært lite og det var ingen deltakere i 2002. Ved NTNU, Fakultet for kjemi og biologi (KB) gikk deltakertallet ned fra 1998 til 2001, men økte igjen til 2002. Ved Fakultet for fysikk, informatikk og matematikk (FIM) har deltakertallet gått opp og ned, det var høyest i 1999.

**Tabell 3.27** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved teknologiske fakulteter ved NTNU 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
Teknologi i alt	.. / 678	625 / 713	369	389 / 551	368 / 462
Bygg og miljøteknikk	.. / 255	246 / 278	131	119 / 133	83 / 108
Elektroteknikk og telekommunikasjon	.. / 38	132 / 169	43	26 / 32	38 / 37
Geofag og petroleums-teknologi	0	0	28	8 / 23	0
Maskinteknikk	.. / 333	207 / 217	144	224 / 353	226 / 302
Marin teknikk	.. / 52	40 / 49	23	12 / 10	21 / 15
Studier:					
Teknologi i alt	45	46	34	38	35
Bygg/miljøtek	17	17	11	11	10
Elektrotekn	2	9	4	2	4
Geofag	0	0	3	3	0
Maskintekn	22	16	12	20	19
Marin teknikk	4	4	4	2	2

Kilde: DBH deltakere/NTNU deltakere 1998-99; NTNU tatt eksamen 2000; DBH deltakere/NTNU tatt eksamen 2001-2002

Ved teknologiske fakulteter ved NTNU sank samlet antall deltakere i videreutdanning dramatisk fra 1999 til 2000. (Men siden NTNU tallene fra 2000-2002 bare omfatter deltakere som har tatt eksamen og det har vært ufullstendig registrering i DBH, har det vært flere deltakere i disse årene enn tabellen gir inntrykk av.) Antall deltakere økte igjen i 2001, men sank litt i 2002. Dette er den samme utviklingen som for etterutdanning ved disse fakultetene.

Det har vært forskjellig utvikling i markedene for videreutdanning ved de teknologiske fakultetene i perioden.<sup>2</sup> År 2000 var et bunnår i antall deltakere bare ved Maskinteknikk,

<sup>2</sup> I 2002 ble Elektroteknikk del av et nytt fakultet IME sammen med informatikk og matematikk. De andre teknologiske fakultetene ble del av IVT Fakultet for ingeniørvitenskap og teknologi. Studiene i 2002 er fordelt på de tidligere fakultetene.

men dette fakultetet veier tungt med flest deltakere årlig. Ved Maskinteknikk har deltakertallet økt igjen i 2001-2002. Det gjelder ikke ved Bygg og miljøteknikk og ved Marin teknikk, der det fortsatt er færre deltakere enn det var i 1998-99. Elektroteknikk og telekommunikasjon hadde mange flere deltakere i 1999 enn de andre årene. Geofag og petroleumsteknologi hadde deltakere i videreutdanning bare i 2000 og 2001.

De teknologiske videreutdanningene er utviklet fra nye spesiallemner i sivilingeniørutdanningene med omfang 2-3 vekttall, gis oftest i form av to en-ukers samlinger med frivillig eksamen eller prosjektoppgave, til dels bedriftsinternt, og de startet allerede i 1975. Siden kursene er spesialiserte, kan det være få potensielle deltakere og bedrifter selv i det nasjonale markedet. Markedet "tørker ut" etter få år, slik at fagpersonalet stadig må utvikle nye kurs (Brandt og Aamodt 2002 s. 21).

**Tabell 3.28** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved Arkitektthøgskolen i Oslo og Fakultet for arkitektur og billedkunst, NTNU 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
AHO	25	25	12	10	31
NTNU, Arkitektur	66/85	99/148	119	72/55	0/40
Sum	110	173	131	82	71
Studier:					
AHO	1	1	1	1	2
NTNU, Ark.	2/6	6	8	4	3

Kilde: DBH; AHO 2002; 1998 og 1999 DBH deltakere/NTNU deltakere; 2000 NTNU tatt eksamen; 2001 og 2002 DBH deltakere/NTNU tatt eksamen.

Videreutdanning i arkitektur fikk økt antall deltakere fra 1998 til 1999, men senere har det blitt færre deltakere.

Ved Arkitektthøgskolen i Oslo ble antall deltakere i Master of Art studiet i Urbanisme halvert fra 1998 til 2001, men igjen doblet i 2002. I tillegg kom 13 deltakere i et nytt Master studium i IT-relatert design.

Ved NTNU økte antall deltakere i videreutdanning i arkitektur fra 1998 til 1999, men har siden minnet til 2002. Dette er studier på 2 – 6 vekttall med frivillig eksamen, som ved de teknologiske fakultetene. Noen fagmiljøer ønsker å utvikle spesialiserte master grader som videreutdanning på deltid for arkitekter (Brandt og Aamodt 2002 s. 26).

**Tabell 3.29** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved medisinske fakulteter ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO	193	310	308	221	143
UiB	219	0	0	0	122
UiT	0	0	0	0	535
NTNU	..	165	171	../18	26/23
Sum medisin	412	475	479	239	826/823
Studier:					
UiO	6	15	13	10	4
UiB	10	0	0	0	3
UiT	0	0	0	0	2
NTNU	..	10	11	1	2

Kilde: se tabell 3.18; for NTNU tabell 3.17

Ved medisinske fakulteter var samlet deltakertall i videreutdanning nokså stabilt fra 1998 til 2000, sank i 2001 og økte sterkt igjen i 2002. Delvis skyldes nedgangen endringer i hva som ble registrert. (Forskerkurs for doktorgradsstudenter ble registrert som videreutdanning ved Universitetet i Bergen 1998 og ved NTNU 1999-2000, selv om det formelt er grunnutdanning.) Videreutdanningene er for leger og andre ansatte i helsesektoren, for eksempel Helseadministrasjon ved Universitetet i Oslo, Kvalitetsutvikling i helsetjenesten ved Universitetet i Bergen, Psykisk helsearbeid ved Universitetet i Tromsø og Ultralyd for jordmødre ved NTNU. Høgskoleutdannede tilbys fleksibelt hovedfag i helsefag ved universitetene i Oslo og Bergen.

**Tabell 3.30** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved odontologiske fakulteter ved universitetene 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
UiO	47	42	239	198	45
UiB	32	30	31	32	34
Sum odontologi	79	72	270	230	79
Studier:					
UiO	8	7	19	15	..
UiB	6	6	6	6	7

Kilde: se tabell 3.18

Ved odontologiske fakulteter var samlet deltakertall i videreutdanning stabilt i 1998-99, økte sterkt i 2000-2001, men sank i 2002 til 1998-nivå. Ved Universitetet i Oslo ble det

flere studier og flere deltakere, ved Universitetet i Bergen var antall studier og deltakere stabilt. Dette er spesialiserte videreutdanninger for tannleger.

**Tabell 3.31** *Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved Norges landbrukshøgskole og Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø 1998-2002*

	1998	1999	2000	2001	2002
Deltakere:					
NLH	583	575	461	715	670
NFH, UiT	61	28	50	35	46
Studier:					
NLH	25	25	24	36	28
NFH, UiT	3	2	3	3	..

Kilde: DBH; NLH 2002; NFH 2002

Ved Norges landbrukshøgskole (NLH) sank deltakertallet i videreutdanning fra 1998 til 2000, men økte sterkt igjen til 2001 og 2002. Ved Norges fiskerihøgskole (NFH), Universitetet i Tromsø har deltakertallet i videreutdanning vekselvis sunket og steget, med færre deltakere i 2002 enn i 1998. Disse studiene er Integreert kystsonoplanlegging og Kyst- og fiskerisamfunn.

### 3.7 Konklusjon

Ved de fire universitetene samlet sank antall deltakere i etterutdanning fra 1998 til 2002, mens antall deltakere i videreutdanning var mer stabilt. Dette var også utviklingen i deltakertallet ved mange av fakultetene, men ikke ved alle. Fakultetene ved et universitet har ulike markeder for etter- og videreutdanning. Selv om det er sviktende etterspørsel i et kursmarked, kan det være gode tider i andre markeder.

I etterutdanning var det færre deltakere i 2002 enn i 1998 ved alle fakulteter ved universitetene, unntatt ved pedagogiske fakulteter/enheter. Etterutdanning dreier seg om vedlikehold og oppdatering av kompetanse. I forhold til all diskusjon av Kunnskapssamfunnet, er det overraskende at det i løpet av femårs perioden ble færre yrkesaktive universitetsutdannede som fikk oppdatert sin kompetanse på universitetsnivå. Dette gjaldt i flere kursmarkeder: skolen, helsevesenet, næringslivet. Det er mulig at alternative tilbydere av etterutdanning, som profesjonsorganisasjoner og arbeidsgiveres interne kurs, har styrket sin stilling i perioden.

I videreutdanning var det flere deltakere i 2002 enn i 1998 ved flere fakulteter ved universitetene: HF, SV, MN, medisin og økonomi/ledelse. Videreutdanning dreier seg om utvikling av kompetanse. Universitetene har færre konkurrenter i videreutdanning enn i etterutdanning, unntatt videreutdanning i økonomi og ledelse. Markedet for

videreutdanning har vært mer stabilt, og videreutdanningene har lengre levetid. Det ser ut til at deltakere og arbeidsgivere har vært interessert i den kvalitetssikring som eksamen og vekttall har gitt.

Hvordan har antall deltakere i etterutdanning og i videreutdanning endret seg fra 1998 til 2002 ved de ulike fakultetene?

- Ved HF fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 779 til 622. Motsatt økte antall deltakere i videreutdanning fra 951 til 1.017.
- Ved pedagogiske fakulteter/enheter økte antall deltakere i etterutdanning fra 6.032 til 6.383, men det var 1.000-2.000 færre deltakere i årene imellom. Antall deltakere i videreutdanning endret seg lite fra 1.111 til 1.053, men også her var det færre deltakere i årene 1999-2001.
- Ved SV fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 390 til 0. Antall deltakere i videreutdanning økte fra 463 til 1.224.
- Ved juridiske fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 1.291 til 1.116 (i 2001). Antall deltakere i videreutdanning sank fra 1.180 til 495 (i 2001).
- Ved universitetene i økonomi og ledelse økte antall deltakere i videreutdanning fra 449 til 579. Slik etterutdanning gis ikke.
- Ved Norges handelshøyskole sank antall deltakere i etterutdanning fra 254 til 39. Antall deltakere i videreutdanning sank fra 1.704 til 1.452.
- Ved BI Nettstudier økte antall deltakere i videreutdanning fra 1.254 til 2.498. Ved BI Senter for ledelse endret antall deltakere i videreutdanning (åpne studier) seg lite fra 1.275 til 1.298.
- Ved MN fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 3.321 til 1.417. Antall deltakere i videreutdanning økte fra 371 til 495, det var flere deltakere i årene 1999-2001.
- Ved teknologiske fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 835 til 772. Antall deltakere i videreutdanning sank fra 678 til 450.
- Ved arkitektur fakultet/vitenskapelig høyskole sank antall deltakere i videreutdanning fra 110 til 71. Etterutdanning gis ikke.
- Ved medisinske fakulteter sank antall deltakere i etterutdanning fra 9.133 til 6.872. Antall deltakere i videreutdanning økte fra 412 til 826.
- Ved odontologiske fakulteter var antall deltakere i etterutdanning 79 begge år, det var flere deltakere i årene 1999-2001.
- Ved Norges fiskerihøgskole sank antall deltakere i etterutdanning fra 204 til 0. Antall deltakere i videreutdanning sank fra 61 til 46.
- Ved Norges landbrukshøgskole økte antall deltakere i etterutdanning fra 570 til 707. Antall deltakere i videreutdanning økte fra 58 til 670.



## 4 Målgrupper for etter- og videreutdanning

### 4.1 Problemstilling

Hovedspørsmålet er: Har fakultetene hovedsakelig økt omfanget av sin etter- og videreutdanning til sine tradisjonelle brukere? Eller har fakultetene gått inn i nye markeder de senere årene og tilbudt kurs til utradisjonelle målgrupper?

Å gå inn i nye markeder for etter- og videreutdanning kan for institutter og fakulteter være motivert både av økt økonomisk utbytte og faglig utbytte. Potensielle kunder for kurs er del av det Clark (1998) kaller ”the extended developmental periphery”, et nødvendig element for å gjøre universitetene mer entreprenørinnstilt. Kunder kan gjennom det de etterspør av etter- og videreutdanning bidra til at fagmiljøene utvikler innovative kurs og introduserer nye perspektiver. Slike innovasjoner kan overføres til grunnutdanningen.

Skal universitetene da ta sikte på å maksimere sin andel av etter- og videreutdanning ved å dekke mangfoldet i det som etterspørres? Dette er ikke aktuelt for universitetene. For det første er det en arbeidsdeling mellom universitetene og andre tilbydere: offentlige og private høyskoler, skoler, yrkesorganisasjoner, kommersielle kursarrangører, opplysningsorganisasjoner, arbeidsgivere i offentlig og privat sektor. Fra en studie av dette i 17 land var en konklusjon at universitetene hadde en uutnyttet evne til å skape tverrfaglige og/eller forskningsbaserte tilbud i etter- og videreutdanning, men at de ikke ubegrenset kunne omdefinere og utvide sin oppgave, eller konkurrere med kommersielle tilbydere (OECD 1995 s. 85). For det andre er et hovedpremiss for universitetsledelse og fagmiljøer at universitetene skal tilby etter- og videreutdanning som er basert på deres grunnutdanning og forskning. Dette formuleres i universitetenes strategiske planer og understrekes i intervjuer (Brandt 2001, 2002).

I hvilken grad norske universiteter har nye målgrupper for den etter- og videreutdanning de gir, har vi tidligere diskutert ut fra en undersøkelse av livslang læring ved universitetene som del av et EU-prosjekt (Brandt 2002). Vi brukte dokumenter, kurskataloger og intervjuer 1999-2000 med universitetsledelse, dekaner, instituttstyrere og EVU-sentre ved fire universiteter. Ut fra universitetenes tilbud formulerte vi seks ulike strategier for etter- og videreutdanning, også om målgruppene hovedsakelig var tradisjonelle eller nye:

1. Forskningsnyheter for profesjonelle – ingen nye målgrupper (etterutdanning).
2. Samme innhold, fleksibel levering - få nye målgrupper (mest lærere).
3. Tilpasset spesialisering – ingen nye målgrupper (for profesjonelle).
4. Tverrfaglige master grader – noen nye målgrupper.
5. Tverrfaglige kurs for nye markeder – nye målgrupper (per definisjon).
6. Skreddersydde kurs på oppdrag – noen nye målgrupper.

Vi skal nå se hvordan fagmiljøene og fakultetene har definert i Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) hva som er målgrupper for ulike etter- og videreutdanninger.

Lærere i grunnskole og videregående skole har tradisjonelt vært den viktigste målgruppen for etter- og videreutdanning fra de såkalte ”frie fakulteter” HF, SV, MN og pedagogiske fakulteter/enheter. Når disse fakultetene på 1990-tallet utviklet videreutdanning som fjernundervisning, ofte studier på grunnfags- og mellomfagsnivå oppdelt i moduler, var lærere fortsatt en viktig målgruppe. Men fjernundervisning er generelt et tilbud til alle, også yrkesaktive i andre sektorer. Målgrupper for fjernstudier blir både lærere og andre.

Men vårt fokus i dette kapitlet er på målgrupper i nye markeder. I hvilken grad har etter- og videreutdanning fra HF, SV, pedagogikk og MN som målgrupper bare ansatte i privat næringsliv og offentlig sektor utenom skolen? (Riktignok er dette ikke nye målgrupper for MN fakultetene ved NTNU, som også utdanner sivilingeniører og lenge har gitt kurs for dem.) Vi vil presentere tabeller for antall deltakere i slike kurs/studier, sammenlignet med mer tradisjonelle lærerkurs. Vi vil også gi noen eksempler på hva slags kurs/studier fra disse fakultetene som har andre målgrupper enn lærere.

## 4.2 Datagrunnlag

Universitetene skal i opplysningene til Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) oppgi tallkode (1-6) for hvilke målgrupper de regner med for hvert etterutdanningskurs og videreutdanning studieprogram. Målgruppene er spesifisert som ansatte i: grunnskole, videregående skole allmennfag, videregående skole yrkesfag, privat næringsliv, offentlig virksomhet og andre.

Å analysere målgruppene for kurs registrert i DBH viste seg å være mer tidkrevende enn antatt. Det er flere grunner til det:

- Feilkoding forekom, som når kurs for leger ett år hadde som målgruppe også lærere i videregående skole (feilkodet 3,4,5 istedenfor 4,5,6).
- Kode for målgruppe er ikke oppgitt fra universitetet for en del kurs enkelte år.
- Kode for målgruppe er oppgitt samlet for alle kurs fra et fakultet. Et eksempel er etterutdanning fra NTNU i 1999, der vi ikke i DBH kan skille mellom deltakere på lærerkurs og sivilingeniørkurs ved FIM og SVT fakultetene.
- Kodene for målgruppe for et kurs er endret fra et år til et annet år, til dels flere ganger. Dette gjelder ganske mange kurs. Ofte er dette kurs som har blandet målgruppe, både ansatte i skolen og ansatte i andre sektorer. Det varierer fra år til år hvilke kategorier lærere (1,2,3) og hvilke kategorier andre ansatte (4,5,6) som er nevnt som målgrupper for kurset. Også for noen kurs med bare ansatte i skolen som målgruppe varierer det hvilke kategorier lærere som er målgrupper.

Som en konsekvens og for ikke å drukne i detaljer, vil vi presentere tabeller med tre hovedkategorier av målgrupper for et kurs:

- bare ansatte i skolen
- både ansatte i skolen og ansatte i andre sektorer
- bare ansatte i privat og offentlig sektor utenfor skolen.

For de årene registreringen av etter- og videreutdanning i DBH er ufullstendig eller mangler, har vi innhentet opplysninger fra lærestedene. Ved Universitetet i Oslo i 1999-2001 er det opplysninger om målgrupper for de enkelte kurs/studier i DBH kategorier i vedleggstabeller til intern rapportering i budsjettforslag. Ved NTNU er ikke målgrupper for de enkelte kurs/studier oppgitt i årlige rapporter om etter- og videreutdanning 1999-2002. Kurs finansiert av Statens lærerkurs har klar målgruppe, også en del andre kurs er rettet mot lærere. Målgruppe for fjernstudier ved NTNU disse årene har vi definert som ansatte i skolen og ansatte i andre sektorer, slik NTNU andre år har registrert i DBH og slik også andre universiteter har registrert det. Kurs for ansatte utenfor skolen er hovedsakelig oppdragskurs.

Etter- og videreutdanning for jurister, arkitekter, sivilingeniører, medisinere og odontologer har som målgrupper ansatte i privat næringsliv og offentlig sektor utenom skolen. Av og til inkluderes ”andre” som kan bety selvstendige yrkesutøvere. Her er det ingen endringer over tid i hovedkategori for målgruppe i det som er registrert i DBH. Derfor presenterer vi ikke tabeller for disse utdanningsgruppene.

### **4.3 Målgrupper for etterutdanning**

HF fakulteter gir som ventet stort sett etterutdanning med lærere i grunnskole og videregående skole som målgrupper. Det ser ut til at HF ved Universitetet i Oslo har hatt flest deltakere i etterutdanningskurs for andre målgrupper. Antall deltakere i slike kurs der sank fra over 250 i 1998 til omtrent femti i 1999 og de neste årene, først i 2002 økte antall deltakere til 150. HF ved Universitetet i Tromsø ga etterutdanning til andre enn lærere bare ett år, HF ved de to andre universitetene gjorde det ikke. (Det er lite informasjon om målgrupper for HF kurs ved NTNU i 1998-99.)

HF etterutdanning for andre målgrupper enn lærere var ved Universitetet i Oslo flere spesialkurs i engelsk fagspråk for medisinere og andre, tolkekurs, kurs i kalligrafi og kurs i ikke-skole språk: kinesisk, koreansk, ungarsk, latvisk samt latin. Ved Universitetet i Tromsø var det et begynnerkurs i portugisisk. Teologisk fakultet ga etterutdanningskurs for prester (tradisjonell målgruppe) og kurs i etikk for sykepleiere.

**Tabell 4.1** *Antall deltakere i etterutdanning med ulike målgrupper ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universitetene 1998-2002*

Målgruppe:	1998	1999	2000	2001	2002
Ansatte i skolen					
UiO HF	132	257	277	288	126
UiB HF	69	31	0	0	0
UiT HF	41	102	45	180	85
NTNU HF	..	../343	100	../168	41/191
UiO teologi	144	76	0	0	0
Ansatte i og utenfor skolen					
UiO HF	0	5	6	5	71
UiB HF	0	0	0	0	0
UiT HF	0	0	0	26	0
NTNU HF			0	0	0
UiO teologi	0	0	110	0	28
Ansatte utenfor skolen					
UiO HF	268	41	48	51	149
UiB HF	0	0	0	0	0
UiT HF	0	0	17	0	0
NTNU HF			0	0	0
Sum HF	268	41	65	51	149
UiO teologi	9	40	0	0	50

Kilde: DBH; UiO 1999-2002; DBH/NTNU 1999 og 2001-02 .. betyr at tall mangler

**Tabell 4.2** *Antall deltakere i etterutdanning med ulike målgrupper ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002*

Målgruppe:	1998	1999	2000	2001	2002
Ansatte i skolen					
UiO UV	1.881	376	734	498	663
UiT SLS	0	0	0	0	429
NTNU PLU	0		150		
NTNU SEU	2.012	3.327			
Ansatte i og utenfor skolen					
UiO UV	681	676	67	35	267
UiT SLS	0	0	0	0	140
NTNU PLU	0		0		
NTNU SEU	0	0			
Ansatte utenfor skolen					
UiO UV	0	85	372	0	80
UiT SLS	0	0	45	0	220
NTNU PLU	0		0		
NTNU SEU	0	0			
Sum ped.	0	85	417	0	300

Kilde: DBH; UiO 1999-2002. UiB har ikke pedagogisk fakultet/enhet.

Pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene har som ventet nesten utelukkende hatt etterutdanningskurs med lærere som målgruppe. (Lærerkurs ved NTNU i 2000-2002 er ikke registrert i DBH. Deltakertall fra NTNU har vi fordelt på HF, SV og MN fakulteter.)

Etterutdanning fra pedagogiske fakulteter/enheter med andre målgrupper enn lærere hadde flest deltakere i 2000 ved Universitetet i Oslo og i 2002 ved Universitetet i Tromsø. Slik etterutdanning var ved Universitetet i Oslo bl.a. kurs i Systemrettet rådgivning og innovasjon fra Institutt for spesialpedagogikk og kurs i Barns utvikling. Ved Universitetet i Tromsø var det kurs i Tale- og presentasjonsteknikk samt Universitetspedagogikk for offentlig ansatte.

**Tabell 4.3** *Antall deltakere i etterutdanning med ulike målgrupper ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002*

Målgruppe:	1998	1999	2000	2001	2002
Ansatte i skolen					
UiO SV	27	17	0	0	0
UiB SV,PS	50	160	0	0	0
UiT SV	0	0	0	0	0
NTNU SVT			20	13	0
Ansatte i og utenfor skolen					
UiO SV	0	0	0	0	0
UiB SV,PS	0	0	0	0	0
UiT SV	0	0	0	0	0
NTNU SVT			0	0	0
Ansatte utenfor skolen					
UiO SV	0	100	124	0	0
UiB SV,PS	0	32	0	0	0
UiT SV	0	14	17	0	0
NTNU SVT			0	0	0
Sum SV	0	146	141	0	0

Kilde: DBH; NTNU 2001 og 2002; UiO 1999-2002

Ved UiB er det SV fakultet og Psykologisk fakultet. Ved NTNU er det SVT fakultet uten Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse (IØT).

SV fakultetene har tradisjonelt hatt få etterutdanningstilbud. Etterutdanningskurs for andre enn lærere ble bare gitt i to år, 1999 og 2000, da antall deltakere var nesten 150. Mye etterutdanning for SV kandidater er overlatt til profesjonsorganisasjonene (psykologer, sosialøkonomer m.fl.) i form av kurs og konferanser.

SV etterutdanning for andre enn ansatte i skolen var ved Universitetet i Oslo kurs for PP-tjenesten og kurs i Forvaltningsevaluering. Ved Universitetet i Bergen var det IKT-kurs og fagdidaktikk kurs ved Psykologisk fakultet for offentlig ansatte. Universitetet i Tromsø ga et kurs i Moderne fiskerisamfunn for ansatte i privat næringsliv og offentlig virksomhet.

**Tabell 4.4** *Antall deltakere i etterutdanning med ulike målgrupper ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002*

Målgruppe:	1998	1999	2000	2001	2002
Ansatte i skolen					
UiO MN	1.200	298	279	644	159
UiB MN	1.210	720	415	360	270
UiT MN	0	55	115	0	159
NTNU FIM	0	143	160	157	50
NTNU KB	0	26	40	37	43
NTNU SR			90	245	201
Ansatte i og utenfor skolen					
UiO MN	0	0	10	0	0
UiB MN	0	0	0	0	0
UiT MN	0	0	0	0	0
NTNU FIM	0	0	0	0	0
NTNU KB	0	0	0	0	0
Ansatte utenfor skolen					
UiO MN	818	646	744	649	491
UiB MN	10	0	0	0	1
UiT MN	0	0	0	0	0
NTNU FIM	0	0	0	0	23
NTNU KB	68	0	22	0	0
Sum MN	886	646	766	649	515

Kilde: DBH; NTNU 2000-2002; UiO 1999-2002

FIM er Fakultet for fysikk, informatikk og matematikk (i 2002 informatikk og matematikk) KB er Fakultet for kjemi og biologi (NT i 2002 med fysikk). SR er Skolelaboratoriet i realfag.

MN fakultetene har lærere, særlig i videregående skole, som viktigste målgruppe for etterutdanning som er registrert i DBH. Ved Universitetet i Bergen er Skolelaboratoriet i realfag en del av MN fakultetet, dette gir høye deltakertall for fakultetet. Også pedagogiske fakulteter/enheter gir etterutdanning i realfag for lærere.

Av flere kull cand.scient. med hovedfag utdannet på 80- og 90-tallet arbeidet færre enn 10 prosent i skolen fem år etter eksamen (Næss 2002 s. 53). De fleste cand.scient. arbeider altså i andre sektorer enn skolen, så vi kunne kanskje vente at universitetene hadde mye etterutdanning for disse. Omfanget av MN etterutdanning for andre målgrupper enn lærere økte ikke i perioden, tvert imot sank antall deltakere fra nesten 900 til 500. Dessuten er det

meste av dette etterutdanning for farmasøyter. Hvis vi ikke tar med farmasøytkursene, sank antall deltakere fra 130 til 25.

Etterutdanning fra MN fakulteter med andre målgrupper enn lærere var hovedsakelig rettet mot andre typer kandidater enn cand. scient. Ved Universitetet i Oslo var det kurs for farmasøyter, der antall deltakere sank fra 770 til 480 i perioden. Ved NTNU var det etterutdanning for sivilingeniører, når FIM og KB fakultetene enkelte år hadde tilbud i de årlige Kursdagene. Annen etterutdanning med andre målgrupper enn lærere var ved Universitetet i Oslo to kurs i informatikk med omtrent femti deltakere i 1998 og et kurs i Practical hydrology med få deltakere i 2000. Ved Universitetet i Bergen hadde fjernstudiet i Akvakultur noen få deltakere som ikke tok eksamen og dermed brukte studiet som etterutdanning.

En kommentar er at professorer ved MN institutter holder etterutdanningskurs eller seminarer, knyttet til deres pågående forskning, for forskere og teknologer i næringslivet. Deltakerne inviteres som del av et forskernettverk og kursene annonseres ikke. Det vil si at kursene og antall deltakere heller ikke registreres ved universitetene. Gjennom intervjuer ved institutter og fakulteter i et tidligere prosjekt fikk vi kjennskap til slike kurs (Brandt 2002 s. 400). MN fakultetene gir derfor mer etterutdanning til målgrupper utenfor skolen enn DBH og intern statistikk viser.

#### **4.4 Målgrupper for videreutdanning**

Videreutdanning ved HF fakulteter ved tre av universitetene har hovedsakelig både lærere og ansatte i andre sektorer som målgrupper. Dette er fjernstudier i språkfag ved NTNU og fjernstudier i språkfag, historie og kunsthistorie ved Universitetet i Bergen. Ved Universitetet i Tromsø er det desentralisert utdanning. HF ved Universitetet i Oslo derimot har mest videreutdanning for andre enn lærere.

HF videreutdanning med andre målgrupper enn lærere økte antall deltakere sterkt fra nesten åtti i 1998 til over fire hundre i 2001. HF fakultetene har gått inn i nye markeder. Disse studiene var ved Universitetet i Oslo engelsk fagspråk for medisiner og odontologer (også etterutdanning), latin, oppdragsstudium i fransk, fjernstudier i portugisisk, tolkekurs i hindi og urdu samt studier for NORAS. Ved Universitetet i Bergen var det et tverrfaglig studium Arbeidsliv, historie, samfunn (AHS) årlig tilbudt som oppdrag for tillitsvalgte i yrkesorganisasjoner; dessuten for offentlig ansatte i 2001 studiet Norge som innvandringsland. Ved Universitetet i Tromsø var det studiet Økonomisk engelsk i 1998, senere kalt Engelsk for næringsliv og offentlig sektor. (Også fjernundervisning i Nordisk mellomfag og Fonetikk hadde i DBH målgruppe andre enn lærere.) Ved NTNU var det oppdragsstudiet Kulturmiljø – veg og trafikk for ansatte i Vegdirektoratet i 1999 og oppdragsstudiet Gotisk skrift med arkiv- og kildekunnskap i 2002. Ved teologisk fakultet i Oslo var det bl.a. videreutdanning i Medisinsk forskningsetikk og Praktisk dømmekraft i helsetjenesten.



**Tabell 4.5** *Antall deltakere i videreutdanning med ulike målgrupper ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universiteter 1998-2002*

Målgruppe:	1998	1999	2000	2001	2002
Ansatte i skolen					
UiO HF	79	100	35	54	
UiB HF	36	0	0	0	
UiT HF	34	0	128	103	
NTNU HF	0	75	64	0/26	0/53
UiO teologi	13	0	0	0	129
Ansatte i og utenfor skolen					
UiO HF	10	30	46	40	
UiB HF	315	197	221	311	
UiT HF	26	98	21	0	
NTNU HF	373	66	271	41/195	341/208
UiO teologi	0	33	54	0	140
Ansatte utenfor skolen					
UiO HF	10	170	340	341	
UiB HF	0	20	17	31	
UiT HF	68	0	30	36	
NTNU HF	0	34	0	0	55/26
Sum HF	78	146	387	408	
UiO teologi	17	33	34	0	43

Kilde: DBH; UiO 1999-2002; NTNU tatt eksamen 1999, DBH deltakere/NTNU tatt eksamen 2000-2002. Ved UiT er videreutdanning i arkeologi/historie flyttet fra SV til HF.

**Tabell 4.6** *Antall deltakere i videreutdanning med ulike målgrupper ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002*

Målgruppe:	1998	1999	2000	2001	2002
Ansatte i skolen					
UiO UV	279	242	200	176	
UiT SLS	320	137	117	0	
Ansatte i og utenfor skolen					
UiO UV	432	119	300	222	
UiT SLS	80	47	106	103	
Ansatte utenfor skolen					
UiO UV	0	43	122	95	
UiT SLS	0	39	67	0	
Sum ped.	0	82	189	95	

Kilde: DBH; UiO 1999-2002

UiB har ikke pedagogisk fakultet/enhet. Pedagogiske institutter er i SV fakulteter.

Pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene regner både ansatte i skolen og ansatte i andre sektorer som målgrupper for videreutdanning i Sosialpedagogikk (Oslo), Voksenpedagogikk (Oslo, Tromsø) og Skoleledelse (Oslo, Tromsø). Disse studiene tilbys ikke som fjernundervisning, men delvis desentralisert.

Pedagogiske fakulteter/enheter har mer videreutdanning enn etterutdanning for andre målgrupper enn lærere. Antall deltakere ble fordoblet fra 1999 til nesten to hundre i 2000, men sank igjen i 2001. Slik videreutdanning for nye markeder var ved Universitetet i Tromsø i 1999-2000 tre studier i Erfaring og læring (også lærere som målgruppe i 2001); Læring og kompetanseutvikling; Læring, prosjekt og kvalitetsarbeid. Disse studiene ble tilbudt som oppdrag for bedrifter og offentlige virksomheter. Ved Universitetet i Oslo var det bl.a. videreutdanning i Rådgivning og innovasjon fra Institutt for spesialpedagogikk og i Pedagogisk psykologi.

**Tabell 4.7** Antall deltakere i videreutdanning med ulike målgrupper ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002

Målgruppe:	1998	1999	2000	2001	2002
Ansatte i skolen					
UiO SV	0	0	0	0	
UiB SV,PS	33	12	14	0	
UiT SV	0	0	0	0	
NTNU SVT	0	56	36	32	114/63
Ansatte i og utenfor skolen					
UiO SV	0	0	140	0	
UiB SV,PS	0	77	0	115	
UiT SV	26	72	167	86	
NTNU SVT	136	4	19	57	148/64
Ansatte utenfor skolen					
UiO SV	52	16	16	38	
UiB SV,PS	118	55	167	184	
UiT SV	98	23	81	63	
NTNU SVT	0	0	0	0	0
Sum SV	268	94	264	285	

Kilde: DBH; UiO 1999-2002; for NTNU se tabell 4.5

Ved UiB SV fakultet og Psykologisk fakultet, ved NTNU SVT fakultet uten Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse (IØT).

SV fakultetene utdanner i mindre grad kandidater til skolen enn HF, det preger også videreutdanningene som sjelden er bare for lærere.

SV fakultetene har utviklet mange flere videreutdanninger enn etterutdanningskurs for ansatte i privat sektor og offentlig virksomhet utenfor skolen. Antall deltakere i slike videreutdanninger var omtrent 270 i perioden, litt flere i 2001, bare omtrent hundre i 1999.

SV videreutdanninger med andre målgrupper enn lærere var ved Universitetet i Oslo Arbeidslivsstudier, Organisasjon og ledelse (Prosjektforum) og Psykologi grunnfag som fjernundervisning. Ved Universitetet i Bergen var det studier i Forvaltningspolitikk, Internasjonal valgobservasjon, Arbeids- og organisasjonspsykologi og videreutdanning i Barnevern (de to siste ved Psykologisk fakultet). Ved Universitetet i Tromsø var det studier i Personalledelse under omstilling (oppdrag), Norsk sikkerhetspolitikk og strategisk

dagsorden i endring (oppdrag), Nordisk kommunalforvaltning, Lokal nærings- og stedsutvikling.

**Tabell 4.8** *Antall deltakere i videreutdanning med ulike målgrupper ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002*

Målgruppe:	1998	1999	2000	2001	2002
Ansatte i skolen					
UiO MN	21	0	13	23	
UiB MN	0	12	0	35	
UiT MN	5	14	13	0	
NTNU FIM	..	..	31	0	
NTNU KB	..	..	0	0	
Ansatte i og utenfor skolen					
UiO MN	0	0	3	0	
UiB MN	95	86	17	47	
UiT MN	0	0	8	14	
NTNU FIM	30/..			4	35
NTNU KB	4/..				
Ansatte utenfor skolen					
UiO MN	69	163	307	445	
UiB MN	0	16	12	27	
UiT MN	7	0	0	0	
NTNU FIM	../81	201/179	67	24	37
NTNU KB	../93	84	72	59/40	90/94
Sum MN	250	464/442	458	555/536	

Kilde: DBH; UiO 1999-2002; 1998 og 1999 DBH deltakere/NTNU deltakere, 2000 NTNU tatt eksamen, 2001 og 2002 DBH deltakere/NTNU tatt eksamen. .. betyr at tall mangler  
Fakultetene ved NTNU se tabell 4.4

MN fakultetene gir lite videreutdanning med målgruppe ansatte i skolen, sammenlignet med det store antall deltakere i etterutdanningskurs for lærere. Lærere som er utdannet cand.scient. har mindre behov for videreutdanning, og realfaglærere uten hovedfag kan ha problemer med å få arbeidsgiver til å finansiere videreutdanning. Dessuten gir pedagogiske fakulteter/enheter flere tilbud om modulbasert videreutdanning i realfag.

Også ved MN fakulteter har fjernstudier både lærere og andre som målgruppe. NTNU har gitt fjernstudier i informatikk gjennom NITOL, senere Nettverksuniversitetet (registrert i

DBH i 1998). Universitetet i Bergen har gitt fjernstudier i Akvakultur og det tverrfaglige Økologi og utvikling også kalt Tellus II. (Målgruppen for Akvakultur i DBH ble endret fra lærere og andre 1998-2000 til bare andre i 2001, vi har beholdt blandet målgruppe.)

MN videreutdanning med andre målgrupper enn lærere fikk doblet antall deltakere i perioden fra 1998 til 2001, fra 250 til omtrent 550. Disse videreutdanningene var ved Universitetet i Oslo flere studier i ledelse og økonomi for farmasøyter, flere informatikkstudier, dessuten fjernstudier i Matematiske metoder og Allmenn statistikk. Ved Universitetet i Bergen var det Naturgassprosessering i 1999-2000 og Sikkerhets- og risikoanalyse i 2001 for ansatte i privat næringsliv. Ved Universitetet i Tromsø var det studium i Naturgrunnet. Ved NTNU var det spesialiserte 2-3 vekttall kurs i informatikk, fysikk og kjemi for sivilingeniører og realister. (Tabellen viser antall deltakere som har tatt eksamen ved NTNU, det er de fleste - selv om disse kursene har frivillig eksamen.)

## 4.5 Konklusjon

Utdanningstilbud for nye målgrupper har hatt større deltakertall i videreutdanninger enn i etterutdanningskurs ved universitetene i årene 1998-2002. Dette er utdanninger ved HF, SV og MN fakulteter med andre målgrupper enn lærere. Når fagmiljøene skal utvikle og tilby utdanninger i nye markeder, ser det ut til at videreutdanning med eksamen og vekttall har vært ønsket av deltakere og arbeidsgivere. Noe av dette er oppdragsutdanning for bedrifter og offentlige virksomheter. Fagmiljøene ved fakultetene gir derimot etterutdanning hovedsakelig til kandidater de tradisjonelt har hatt et ansvar for.

MN fakultetene ga i liten grad etterutdanning til det flertall av cand.scient. som arbeider i andre sektorer enn skolen. Her kan det være potensielle markeder for kurs. Imidlertid gir også forskningsbaserte kurs og seminarer i direkte kontakt mellom fagmiljøer og bedrifter, uten at dette registreres ved universitetene eller i DBH.

Deltakertallet har økt fra 1998 til 2002 i videreutdanninger for andre målgrupper enn lærere ved disse fakultetene. Deltakertallet har ikke økt i etterutdanninger for andre målgrupper enn lærere.

- HF videreutdanninger for andre enn lærere fikk firedoblet antall deltakere fra 80 til vel 400. Antall deltakere i tilsvarende etterutdanninger sank fra nesten 300 til vel 50 i flere år, før det økte til 150.
- SV videreutdanninger for andre enn lærere hadde omtrent 270 deltakere i flere år, bare 100 deltakere i 1999, men økning til nesten 300 deltakere i 2002. Antall deltakere i tilsvarende etterutdanninger var 150 i 1999-2000, men ingen de andre årene.
- MN videreutdanninger for andre enn lærere fikk doblet antall deltakere fra 250 til omtrent 550. Antall deltakere i tilsvarende etterutdanninger sank fra nesten 900 til 500. Hvis vi ikke tar med etterutdanning for farmasøyter (som ikke er noen ny målgruppe), sank antall deltakere fra 130 til 25.

Utdanninger for nye målgrupper har derimot hatt større deltakertall i etterutdanninger enn i videreutdanninger ved pedagogiske fakulteter/enheter.

- Videreutdanninger fra pedagogiske fakulteter/enheter for andre enn lærere hadde maksimalt nesten 200 deltakere i 2000, det dobbelte av årene før og etter.

Tilsvarende etterutdanninger hadde vel 400 deltakere i 2000 og 300 deltakere i 2002, færre de andre årene.

## **5 Finansiering av etter- og videreutdanning: internt, kursavgift eller oppdrag?**

### **5.1 Problemstilling**

Hovedspørsmålet er: Har det blitt absolutt og relativt flere deltakere i oppdragsfinansierte kurs i etter- og videreutdanning ved universitetene i perioden 1998-2002? Dette ses i forhold til finansiering med kursavgift og intern finansiering fra universitetene, det vil si statlig finansiering.

Finansieringen av etter- og videreutdanning kan på ulike måter fordeles mellom det offentlige, arbeidsgivere og arbeidstakere/studentene. Offentlige utvalg har diskutert hvordan kostnadene bør fordeles ut fra visse prinsipper: Staten, og ikke studentene, skal betale for grunnutdanning ved statlige universiteter og høyskoler. Arbeidsgiver har ansvar for utdanning som er relevant for virksomheten eller initiert av arbeidsgiver. Arbeidstaker har ansvar for utdanning som må betraktes som en del av vedkommendes karriereutvikling og som ikke synes å være relevant for virksomheten (St.meld. nr. 42 (1997-98) s.55). Prinsippene er i overensstemmelse med Human Capital teori. Men det kan være uenighet om hva som er ”relevant for virksomheten”, ikke minst for høyere utdannede arbeidstakere.

Markedet med betalende kunder (deltakere og/eller arbeidsgivere) har i økende grad kommet inn i norsk politikk for etter- og videreutdanning. Universiteter og høyskoler har ønsket og aktivt bidratt til denne utviklingen (Brandt 2000 s.279; Smeby og Brandt 1999 s.40-41). Ottosen-komiteen foreslo i 1969 at de generelle utgiftene til etterutdanning burde dekkes over lærestedenes løpende budsjetter, det vil kursene skulle være gratis for både deltakere og arbeidsgivere. Etter Lov om voksenopplæring av 1976 kunne universiteter og høyskoler ta inntil 20 prosent av utgiftene som kursavgifter fra deltakerne i ”etterutdanning og korte kurs som ikke er en del av førstegangsutdanning”. De hadde derimot ikke lov til å ta kursavgifter i f eks halvårs- og årskurs. På 1980-tallet klaget høyskoler til departementet over dette, fordi opplysningsorganisasjoner kunne ta kursavgifter for alle studieringer på høyere nivå. I 1984 vedtok Stortinget etter forslag fra departementet at statlige høyskoler og universiteter kan kreve egenandel av kursdeltakere i studietilbud på opptil et halvår (ti vekttall) som kan tas for seg. For å unngå begrensningene på adgangen til å ta kursavgifter, etablerte statlige læresteder stiftelser for etter- og videreutdanning særlig på slutten av 1980-tallet. Stiftelsene ble senere nedlagt, når adgangen til å ta kursavgifter ble utvidet. I 1996 gikk Stortinget inn for en begrenset forsøksordning der kompetansegivende studier kan finansieres ved egenandel selv om omfanget går ut over ti vekttall. I 1997 foreslo Buer-utvalget at vekttallbegrensningen ble fjernet helt (NOU 1997:25 s.32). Departementet ville ikke gå så langt, men utvidet grensen for egenandel til studier på inntil tretti vekttall og dette ble vedtatt av Stortinget i 1998.

I 1989 gjorde departementet det klart at det ikke ville komme ekstra bevilgninger til etter- og videreutdanning ved universiteter og høyskoler, unntatt til forsøk med *fjernundervisning*, siden det er kostbart å utvikle kurs/studier med bruk av elektroniske medier. Årlige ekstra bevilgninger har gått til utviklingsprosjekter, der Sentralorganet for fleksibel læring i høgre utdanning (SOFF) har gitt råd om fordelingen av midlene etter søknader fra lærestedene. På lengre sikt måtte lærestedene dekke gjennomføring av fjernundervisning over eget budsjett (St.meld. nr.40 (1990-91) s.42), men å ta deltakeravgifter var også et alternativ. På slutten av 1990-årene var det vanlig ved universitetene å ha kursavgifter for fjernstudier på omtrent tusen kroner per vekttall, slik at et grunnfag som fjernstudium kostet tyve tusen kroner. Dette ble kritisert i Stortinget ut fra prinsippet om gratis grunnutdanning. Imidlertid er fjernstudier av universitetene organisert som videreutdanning for yrkesaktive, de tas på deltid med ”halv fart” til hver eksamen og dobbelt så lang varighet som tilsvarende heltidsstudier. Lærestedene fikk betalt ”dobbelt opp” for videreutdanning i en kort periode, ved at oppnådde vekttall fra videreutdanning med kursavgift ble inkludert i det totale antall oppnådde vekttall som grunnlag for statlige bevilgninger. Dette ble endret, lærestedene måtte velge mellom å ta kursavgift eller å få vekttallsfinansiering for videreutdanning. Nå i 2003 har Universitetet i Bergen valgt å tilby seks fjernstudier gratis, flere av disse har tidligere hatt kursavgift. Disse fjernstudiene i språkfag og realfag har lærere som målgruppe, vi ville vente at deltakertallet øker når studiene blir gratis. Bare unntaksvis har et fjernstudium ved universitet hatt mer enn hundre deltakere årlig, selv med et nasjonalt marked (Brandt 2001 s.274). Med prinsippet om at deltakere må betale det meste av kostnadene har norske fjernstudier ikke kunnet være et tilbud til lavtlønte, arbeidsledige eller andre økonomisk svake grupper. Det britiske Open University har derimot fra starten på 70-tallet kunnet satse på å nå økonomisk svake grupper; lave deltakeravgifter har blitt mulig gjennom overveiende offentlig finansiering og et stort nasjonalt marked der potensielt et par tusen deltakere årlig kreves for å utvikle et studium (George, Nylehn, Støkken eds 1996 s.196). Det blir spennende å se hvor mange norske fjernstudier som blir tilbudt uten deltakeravgift i de neste årene, og konsekvensene av det for målgrupper og deltakere.

Hernes-utvalget foreslo i 1988 at det ble åpnet for *oppdragsundervisning* med kursavgifter. Departementet var enig i dette: ”Hovedprinsippet må være at alle omkostninger dekkes av dem som kjøper tilbudet” (St.meld. nr.43 (1988-89) s.50). Dette gjelder salg av hele kurs til en oppdragsgiver. I 1980-årene ble oppdragsfinansiert etter- og videreutdanning på universitetsnivå hovedsakelig gitt innen to områder: For det første interne lederprogrammer for bedrifter og offentlige virksomheter fra NHH, BI og NTH. For det andre bedriftsinterne teknologikurs og åpne kurs for oljeindustrien fra NTH. Det ble økt interesse for såkalte skreddersydde kurs, som utvikles i samarbeid mellom oppdragsgiver og fagmiljø. Et fagmiljø har bare kapasitet til å utvikle og holde noen få skreddersydde oppdragskurs av gangen (Brandt 1991 a s.88-93). I løpet av 1990-årene begynte alle fakulteter ved universitetene å gi oppdragsutdanning og utvikle skreddersydde kurs/studier som skal kombinere relevans og akademisk kvalitet. Oppdragsgivere for skreddersydd utdanning har oftest omfattende kunnskaper om fagmiljøets kompetanse gjennom varierte



relasjoner over lang tid, f.eks. ansatte har deltatt i åpne etterutdanningskurs, rekruttering av kandidater, oppdragsforskning. Slike oppdragsgivere i ”kjernemarkedene” kontakter fagmiljøet direkte, mens potensielle oppdragsgivere i nye markeder er mer avhengige av kontakter gjennom sentre for etter- og videreutdanning – særlig når de ønsker tverrfaglige oppdragskurs (Brandt 2002 s. 406). I en undersøkelse av forholdet mellom næringslivet og høyere utdanningsinstitusjoner hadde de intervjuede i et titall store bedrifter best erfaring med skreddersydde bedriftskurs, på grunn av mer fokus på bedriftens problemstillinger, aktivisering av deltakere og lavere kostnader (Gulbrandsen og Larsen 2000 s. 84). Også andre undersøkelser av kompetanseutvikling i arbeidslivet viser at større bedrifter i privat sektor er på utkikk etter skreddersøm spesielt tilpasset bedriften, og at de er opptatt av personlig kontakt og tillit i forhold til tilbyderne (Ure og Skule 2003 s.35).

## 5.2 Datagrunnlag

Kodene i Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) for finansiering av et etterutdanningskurs eller videreutdanning studieprogram er:

1. Intern
2. Oppdrag
3. Kursavgift.

Men mange kurs/studier får flere koder av lærestedet, det vil si finansieringen er blandet. For å gi et klarere bilde har vi forenklet noe.

- Blandet finansiering med ”oppdrag, kursavgift” har vi beholdt for kurs/studier der oppdragsgivere er enten Statens lærerkurs eller profesjonsorganisasjoner (medisin, farmasi).
- For fjernundervisning med kursavgift har vi ikke tatt med finansiering som oppdrag, når dette betyr statlig støtte fra SOFF til utvikling av kurset/studiet.
- For kurs/studier finansiert som oppdrag eller med kursavgift, har vi ikke tatt med (delvis) intern finansiering.

Det viste seg at universitetene i varierende grad har registrert finansieringen av de enkelte etterutdanningskurs og videreutdanningsstudier i DBH.

- Universitetet i Oslo har registrert etter- og videreutdanning i DBH bare i 1998 og etterutdanning i 2002. Opplysninger om finansiering de andre årene er hentet fra tabeller og oversikter i universitetets interne rapportering i budsjettforslag.
- Universitetet i Bergen har registrert blandet finansiering med oppdrag og kursavgift samlet for årlig fra femten til femti MN lærerkurs 1998-2002.
- NTNU har registrert i DBH finansiering av hvert etterutdanningskurs bare i 2000 (for medisin også i 1999 og 2001) og hver videreutdanning bare i 2002. Finansiering av videreutdanning samlet ved hvert fakultet er registrert i 1998 og 1999. Årsrapporter om etter- og videreutdanning ved NTNU gir

opplysninger om bedriftsintern videreutdanning (oppdrag) og åpen videreutdanning (kursavgift). På grunn av tidligere endringer og IT problemer har det ikke vært mulig å fastslå finansieringen over tid av de mange etterutdanningskurs for lærere ved NTNU, ut fra kurskataloger har vi regnet med blandet finansiering som oppdrag fra Statens lærerkurs og kursavgift.

### **5.3 Finansiering av etterutdanning**

Vi skal først se hvor mange deltakere det var i etterutdanningskurs finansiert som oppdrag, med kursavgift eller internt ved de fire universitetene i perioden 1998-2002. Deretter vil vi se på hvor stor andel av deltakerne som var i oppdragskurs og kurs med annen finansiering, ved universitetene samlet, ved de ulike fakultetene og noen vitenskapelige høyskoler.

Det ble færre deltakere i etterutdanningskurs finansiert som oppdrag (og uten kursavgift) ved universitetene i perioden. Antall deltakere i oppdragskurs sank dramatisk fra 6.500 i 1998 til 3.000 i 1999, var så stabilt i et par år før det sank til bare 800 i 2002. Et bidrag til den siste nedgangen var at Fagpedagogisk dag for lærere med mange deltakere ikke lenger var oppdragsfinansiert i 2002 ved Universitetet i Oslo.

Det ble også færre deltakere i etterutdanning med blandet finansiering som oppdrag og kursavgift ved universitetene. Antall deltakere sank fra 13.000 i 1998 til 8.000 i 2002. Dette er hovedsakelig etterutdanning for lærere, men også for farmasøyter og leger.

Det var nokså stabilt antall deltakere i etterutdanning finansiert med kursavgift ved universitetene. Antall deltakere var mellom 2.000 og 3.000. Ved NTNU er dette etterutdanning for sivilingeniører og arkitekter.

Det ble flere deltakere i etterutdanning med bare intern finansiering. Antall deltakere økte fra 3.000 i 1998 til vel 5.000 i 2002. Dette var ved Universitetet i Oslo hovedsakelig etterutdanning ved juridisk fakultet samt fagpedagogisk dag i 2002 og ved NTNU fagpedagogisk dag.

**Tabell 5.1** *Antall deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved universitetene 1998-2002*

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt
Universiteter:					
1998	6.603	13.089	2.222	2.983	24.897
1999	3.045	13.243	2.207	3.459	21.954
2000	3.335	9.537	2.517	2.648	18.037
2001	3.284	8.197	3.175	2.114	16.770
2002	830	7.904	2.656	5.348	16.737
UiO:					
1998	6.487	4.428	1.114	1.933	13.962
1999	3.029	5.564	1.228	2.432	12.253
2000	3.121	4.702	1.970	1.683	11.476
2001	3.284	3.381	2.127	1.314	10.106
2002	406	4.609	1.411	4.209	10.635
UiB:					
1998	50	3.104	10	50	3.214
1999	0	2.784	11	0	2.795
2000	0	1.914	0	0	1.914
2001	0	2.317	0	0	2.317
2002	20	1.590	0	270	1.880
UiT:					
1998	66	1.956	107	0	2.129
1999	16	1.014	32	27	1.089
2000	214	845	44	65	1.168
2001	0	842	206	0	1.048
2002	404	533	403	319	1.659
NTNU:					
1998	0	3.601	991	1.000	5.592
1999	0	3.881	936	1.000	5.817
2000	0	2.076	503	900	3.479
2001	0	1.657	842	800	3.299
2002	0	1.172	841	550	2.563

Kilde: DBH; UiO 1999-2001; NTNU 1998-2002; UiT og UiO medisin 1998-2002

**Tabell 5.2** Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
Universiteter:						
1998	26,5	52,6	8,9	12,0	100	24.897
1999	13,9	60,3	10,0	15,8	100	21.954
2000	18,5	52,9	13,9	14,7	100	18.037
2001	19,6	48,9	18,9	12,6	100	16.770
2002	5,0	47,2	15,9	31,9	100	16.737
UiO:						
1998	46,5	31,7	8,0	13,8	100	13.962
1999	24,7	45,4	10,0	19,8	100	12.253
2000	27,2	41,0	17,1	14,7	100	11.476
2001	32,5	33,5	21,0	13,0	100	10.106
2002	3,8	43,3	13,3	39,6	100	10.635
UiB:						
1998	1,5	96,6	0,4	1,5	100	3.214
1999	0	99,6	0,4	0	100	2.795
2000	0	100	0	0	100	1.914
2001	0	100	0	0	100	2.317
2002	1,1	84,6	0	14,3	100	1.880
UiT:						
1998	3,1	91,9	5,0	0	100	2.129
1999	1,5	93,1	2,9	2,5	100	1.089
2000	18,3	72,3	3,8	5,5	100	1.168
2001	0	80,3	19,7	0	100	1.048
2002	24,1	31,7	24,0	19,0	100	1.659
NTNU:						
1998	0	64,4	17,7	17,9	100	5.292
1999	0	66,7	16,1	17,2	100	5.817
2000	0	59,7	14,4	25,9	100	3.479
2001	0	50,3	25,5	24,2	100	3.299
2002	0	45,7	32,8	21,5	100	2.563

Kilde: se tabell 5.1

Oppdragsfinansiert etterutdanning ved universitetene hadde dramatisk nedgang i deltakertallet fra 1998 til 1999, både absolutt og relativt. Andel av deltakere i slik etterutdanning ble halvert fra 27 prosent til 14 prosent. Etter noen år med rundt 20 prosent av deltakerne ble det igjen en sterk nedgang til bare 5 prosent av deltakerne i 2002, når det ble endret finansiering av Fagpedagogisk dag ved Universitetet i Oslo.

Hovedtyngden av etterutdanning ved universitetene har blandet finansiering med oppdrag og kursavgift. Slik etterutdanning hadde omtrent halvparten av deltakerne (47 – 53 prosent) i perioden, og hele 60 prosent i 1999. Delvis har hvert enkelt kurs blandet finansiering, som når yrkesorganisasjoner bidrar til etterutdanning for leger og farmasøyter. Delvis er en kategori kurs registrert med blandet finansiering, som når etterutdanning med støtte fra Statens lærerkurs (oppdrag) omfatter både kurs med kursavgift og kurs uten kursavgift.

Etterutdanning med kursavgift omfattet en økende andel av deltakerne i perioden, fra 9 prosent i 1998 til 19 prosent i 2001 og 16 prosent året etter. Hvis vi også tar med kurs som har blandet finansiering med oppdrag og kursavgift, blir det 60 – 70 prosent av deltakerne årlig.

Internt finansierte etterutdanning hadde omtrent 15 prosent av deltakerne i årene 1998-2001 (jus i Oslo og Fagpedagogisk dag ved NTNU), før det økte til 31 prosent i 2002.

**Tabell 5.3** Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO HF:						
1998	35,9		64,1		100	412
1999		18,2	65,3	16,5	100	303
2000			92,4	7,6	100	331
2001	18,6		81,4		100	344
2002	13,3		64,7	22,0	100	346
UiB HF:						
1998		27,5		72,5	100	69
1999		64,5	35,5		100	31
2000						0
2001						0
2002						0
UiT HF:						
1998	100				100	41
1999	8,8	73,5	17,7		100	102
2000	24,2		27,4	48,4	100	62
2001			100		100	206
2002			100		100	85
NTNU HF:						
1998						..
1999		100			100	343

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
2000	100				100	100
2001		100			100	168
2002		100			100	191
UiO teologi						
1998	77,1		22,9		100	153
1999			100		100	116
2000			100		100	110
2001						0
2002	64,1		35,7		100	78

Kilde: DBH, UiO 199-2002, NTNU

HF fakultetene er definitivt i et kursmarked. De gir sjelden etterutdanning som finansieres internt ved universitetet. (Unntaket er Universitetet i Bergen i 1998.) De fleste deltakerne i etterutdanningskurs ved HF fakultetene betalte kursavgift eller deltok i oppdragskurs der oppdragsgiver (arbeidsgiver eller Statens lærerkurs) betalte kostnadene.

Vi ser ingen tendens til at det har blitt flere deltakere i oppdragskurs ved HF fakulteter i løpet av perioden 1998-2000. Imidlertid har vi ikke tall for alle år, og mange kurs har blandet finansiering med både oppdrag og kursavgift registrert i DBH. Enkelte år var fra 2/3 til alle deltakere i oppdragskurs: HF i Tromsø i 1998, HF ved NTNU i 2000, teologisk fakultet i Oslo i 1998 og 2002.

Nesten alle HF oppdragskursene er for lærere. Unntaket er kurs i koreansk og latin i Oslo (mens kurs i kinesisk og ungarsk har kursavgift), mens teologisk fakultet har oppdragskurs Etikk i sykepleien i 2002. HF fakultetene har litt ulik profil på sine oppdragskurs for lærere ut fra DBH: engelsk og tysk i Oslo; tysk, fransk og finsk samt moderne nordisk lyrikk i Tromsø; bruk av drama i norsk, pedagogisk bruk av IKT i norsk og historie ved NTNU. Finansieringen var her fra Statens lærerkurs, som nå er nedlagt. For HF fakultetene er det en utfordring å skulle få tilsvarende oppdrag på etterutdanningskurs fra kommuner og fylkekommuner som lærernes arbeidsgivere. Dette gjelder også MN fakultetene og pedagogiske fakulteter/enheter.

**Tabell 5.4** Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO UV:						
1998	73,5		26,5		100	2.562
1999	31,5	6,2	62,3		100	1.137
2000	32,8	12,7	54,5		100	1.173
2001	39,5	13,6	46,9		100	531
2002	30,7	7,7	48,4	13,2	100	1.010
UiO fagped dag:						
1998	100				100	2.470
1999	100				100	2.200
2000	100				100	2.500
2001	100				100	2.500
2002				100	100	3.970
UiT SLS:						
1998-99						0
2000			22,2	77,8	100	45
2001-02						0
NTNU fagped dag:						
1998				100	100	1.000
1999				100	100	900
2000				100	100	900
2001				100	100	800
2002				100	100	550

Kilde: DBH; UiO 1998-2002; NTNU 1998-2002. SLS er Senter for lærerutdanning og skoleutvikling.

Pedagogiske fakulteter/enheter har fått relativt færre deltakere i oppdragsfinansiert etterutdanning. Ved Universitetet i Oslo var det dramatisk nedgang fra 73 prosent av deltakerne i oppdragskurs i 1998 til bare 31 prosent i 1999. I årene etter skolereformene i 1994 og 1997 hadde lærernes arbeidsgivere bestilt og finansiert etterutdanning knyttet til reformene. Disse oppdragskursene hadde mange deltakere, men dette var satsing i en begrenset periode. Nivået på oppdragskurs holdt seg senere på 30 – 40 prosent av deltakerne ved Universitetet i Oslo, mens Senter for lærerutdanning og skoleutvikling (SLS) ved Universitetet i Tromsø ikke hadde oppdragskurs. Fagpedagogisk dag har vært finansiert som oppdrag ved Universitetet i Oslo, men ikke lenger i 2002. Ved NTNU har det vært hovedsakelig intern finansiering, fylkeskommunen har betalt for markedsføring av Fagpedagogisk dag.

**Tabell 5.5** Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO SV:						
1998	100				100	27
1999	14,5			85,5	100	117
2000			19,4	80,6	100	124
2001						0
2002						0
UiB SV og Psykologi:						
1998	100				100	50
1999		100			100	192
2000						0
2001						0
2002						0
UiT SV:						
1998						0
1999			100		100	14
2000			100		100	17
2001						0
2002						0
NTNU SVT:						
1998						..
1999		100			100	167
2000		100			100	20
2001		100			100	13
2002						0

Kilde: DBH, UiO, NTNU. UiB er SV fakultet og Psykologisk fakultet.

NTNU er SVT fakultet uten IØT Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse.

SV fakultetene ved universitetene i Oslo og Bergen har enkelte år alle deltakere i etterutdanning i oppdragskurs, men det gjelder bare ett eller to kurs. Universitetet i Tromsø har ikke gitt SV etterutdanning finansiert som oppdrag, bare med kursavgift. Det er ingen tendens til at omfanget av oppdragskurs har økt i perioden 1998-2002.

Etterutdanning som oppdrag ved SV fakultetene var kurs for lærere i videregående skole. Ved Universitetet i Oslo var det kurs i Sosialøkonomi. Ved Universitetet i Bergen var det kurs i Geografi og Sammenlignende politikk. Ved NTNU var det kurs i Pedagogisk bruk av IKT i geografi, som også hadde kursavgift. Når SV fakultetene gir videreutdanning som



oppdrag, er derimot målgruppene bredere enn lærere og utdanningene retter seg mot nye markeder.

**Tabell 5.6** *Prosent av deltakere i etterutdanning i økonomi og ledelse med ulik finansiering ved NTNU og Norges handelshøyskole 1998-2002*

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
NTNU, IØT						
1998-2000						0
2001			100		100	32
2002						0
NHH:						
1998			100		100	254
1999						..
2000			100		100	92
2001			100		100	113
2002			100		100	39

Kilde: DBH; NTNU 1998-2002, NHH .. betyr at tall mangler

IØT er Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse

Etterutdanning i økonomi og ledelse ved Norges handelshøyskole er ikke finansiert av oppdrag. Dette er åpne kurs (1-2 dagers seminarer) 1998-2001 og kursene BRAND, GEM i 2002 som alle har kursavgift. Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse ved NTNU har nesten ingen etterutdanningskurs, heller ikke på de årlige Kursdagene for sivilingeniører. (Flere av deres videreutdanningsprogrammer ble imidlertid gitt uten vekttall før 1998.)

**Tabell 5.7** *Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved juridiske fakulteter ved universitetene 1998-2002*

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO jus:						
1998	1,8		4,0	94,2	100	1.291
1999				100	100	1.897
2000			44,6	55,4	100	1.351
2001	2,9		32,3	64,8	100	1.116
2002						0
UiB jus:						
1998-2002						0
UiT jus:						
1998-2001						0
2002			100		100	93

Kilde: DBH; UiO 1999-2001

Etterutdanning ved juridiske fakulteter er sjelden finansiert av oppdrag. Ved Universitetet i Oslo er det meste internt finansiert, men dette omfatter fire seminarrekker med 100-500 deltakere der det er uklart hvor mange deltakere som er interne (studenter og universitetsansatte). Juridisk fakultet i Bergen gir ikke etterutdanning. Juridisk fakultet i Tromsø startet først i 2002 med åtte kurs i spesialområder med kursavgift.

Oppdragskurs i jus i Oslo var i 1998 om Nordiske trafikkhavner: organisasjon og styring, og i 2001 om Menneskerettigheter.

**Tabell 5.8** Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO MN:						
1998	42,8	36,3	2,8	8,2	100	2.033
1999	12,0	78,0	3,2	6,8	100	944
2000	4,5	79,5	9,7	6,3	100	1.063
2001	1,0	1,5	61,1	36,4	100	1.293
2002			95,4	4,6	100	650
UiB MN:						
1998		99,2	0,8		100	1.220
1999		100			100	720
2000		100			100	415
2001	..	..	..	..	100	360
2002	6,9		0,3	92,8	100	291
UiT MN:						
1998						0
1999		100			100	55
2000	33,9			66,1	100	115
2001						0
2002	43,4		53,4	3,2	100	159
NTNU MN:						
1998			100		100	68
1999		100	0		100	169
2000		90,1	9,9		100	222
2001		100	0		100	194
2002		80,2	19,8		100	116

Kilde: DBH; UiO 1999-2001; NTNU 1998-2002 .. betyr at opplysninger mangler  
MN ved NTNU er 1998-2001 FIM Fakultet for fysikk, informatikk og matematikk (IME i 2002 uten elektroteknikk her) og KB Fakultet for kjemi og biologi (NT med fysikk i 2002)

MN fakultetene tilbyr hovedsakelig etterutdanning for lærere. Kursene har ofte Statens lærerkurs som oppdragsgiver, men det varierer om det i tillegg er kursavgift eller ikke. Det er vanskelig ut fra DBH å si noe sikkert om hvor mange deltakere som årlig var i rene oppdragskurs uten kursavgift. I Oslo og Tromsø var det opptil 40 prosent enkelte år, i Bergen var det få eller ingen.

Det ser ut til at en stor del av deltakerne i MN lærerkurs var i kurs med blandet finansiering av oppdrag og kursavgift. Men Universitetet i Bergen har oppgitt slik blandet finansiering for kursene samlet, vi vet ikke fordelingen på kurs med og uten kursavgift. I 2002 var det kursavgift for nesten alle deltakere i MN lærerkursene ved Universitetet i Oslo og for halvparten av deltakerne ved Universitetet i Tromsø; dette var etter at Statens lærerkurs ble nedlagt.

Ved Universitetet i Oslo har MN fakultetet også etterutdanningskurs for farmasøyter, de er registrert i DBH som blandet finansiering av oppdrag og kursavgift. Ved NTNU har MN fakultetene (FIM og KB) også etterutdanning for sivilingeniører på de årlige Kursdagene, her er det kursavgift. Disse kursene har færre enn 20 prosent av deltakerne, så lærerkursene med blandet finansiering dominerer.

Oppdragskurs ved MN fakultetene er lærerkurs, særlig for lærere i videregående skole. Et unntak var etterutdanningskurs i informatikk emner for ansatte i privat næringsliv fra Universitetet i Oslo.

**Tabell 5.9** Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved teknologiske fakulteter ved NTNU 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
NTNU:						
1998			100		100	903
1999			100		100	888
2000			100		100	503
2001			100		100	842
2002			100		100	847

Kilde: DBH i 2000, tall fra NTNU de andre årene

Teknologiske fakulteter er: Bygg- og miljøteknikk; Elektroteknikk og telekommunikasjon; Geofag og petroleumsteknologi; Maskinteknikk; Marin teknikk 1998-2001. I 2002 ble disse unntatt Elektroteknikk til IVT Fakultet for ingeniørvitenskap og teknologi.

Etterutdanning ved teknologiske fakulteter ved NTNU for sivilingeniører blir finansiert ved kursavgifter, dette er de årlige Kursdagene i januar. (Deltakertallet på kursene for arkitekter er ikke inkludert i tabellen.)

Teknologikurs med vektall ble registrert i DBH som etterutdanning i 2001 og 2002, kanskje fordi eksamen er frivillig. Disse kursene finnes som videreutdanning i tabell 5.19.

**Tabell 5.10** *Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved medisinske fakulteter ved universitetene 1998-2002*

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO medisin:						
1998	3,2	90,0	2,8	4,0	100	4.488
1999		98,5	1,5		100	4.772
2000		93,3	6,7		100	3.866
2001		100			100	3.289
2002		98,9	1,1		100	4.581
UiB medisin:						
1998		100			100	1.875
1999		100			100	1.852
2000		100			100	1.499
2001		100			100	1.957
2002		100			100	1.141
UiT medisin:						
1998		100			100	1.884
1999		100			100	884
2000		100			100	769
2001		100			100	842
2002		100			100	533
NTNU medisin:						
1998		100			100	1.589
1999		100			100	1.204
2000		100			100	1.272
2001		100			100	907
2002		100			100	617

Kilde: DBH; medisin UiO og UiT 1998-2002

Etterutdanning ved medisinske fakulteter har kursavgift. Dessuten er Den norske lægeforening (DNL) regnet som oppdragsgiver for spesialistkursene ved registreringen i DBH fra Universitetet i Bergen og NTNU. De to andre universitetene har ikke registrert disse kursene i DBH, vi har der opplysninger om deltakertallet fra de medisinske fakultetene. Universitetet i Oslo hadde i tillegg årlig 50 – 450 deltakere i andre

etterutdanningskurs for helsepersonell i bl.a. sosialmedisin og ernæring, det var kursavgift for disse kursene unntatt for et oppdragskurs i U-lands medisin i 1998.

**Tabell 5.11** *Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved Norges landbrukshøgskole og Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø 1998-2002*

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
NLH:						
1998	49,6		50,4		100	570
1999		100			100	546
2000		100			100	574
2001	7,2	92,8			100	569
2002	3,1	96,9			100	707
NFH, UiT:						
1998	12,3	35,3	52,4		100	204
1999	20,6			79,4	100	34
2000	100				100	160
2001						0
2002						0

Kilde: DBH; NLH 1999-2000 .. betyr at tall/opplysninger mangler

Ved Norges landbrukshøgskole (NLH) var halvparten av deltakerne i etterutdanning som var oppdragsfinansiert i 1998, mens det gjaldt under 10 prosent i 2001 og 2002. Det var to – tre oppdragskurs årlig, det er ikke registrert i DBH hva tema eller målgruppe var, mens det var ca 30 kortkurs.

Ved Norges fiskerihøgskole (NFH) ved Universitetet i Tromsø ser det ut til at utviklingen har gått i motsatt retning. I 1998 var 12 prosent av deltakerne i etterutdanning i kurs finansiert ved oppdrag, i 2000 var alle det. (Etterutdanningskurs i senere år er ikke registrert i DBH.) Oppdragskursene ved NFH var i 1998 Kystsonenplanlegging og Oppdrett av marine arter, i 1999 Oppdrett av laksefisk og i 2000 Nettverkskonferanse for skjelldyrkere.

## 5.4 Finansiering av videreutdanning

Vi skal først se hvor mange deltakere det var i videreutdanning studieprogrammer finansiert som oppdrag, med kursavgift eller internt ved de fire universitetene i perioden 1998-2002. Deretter vil vi se på hvor stor andel av deltakerne som var i oppdragsstudier og videreutdanning med annen finansiering ved de fire universitetene, ved de ulike fakultetene og ved noen vitenskapelige høyskoler.

**Tabell 5.12** Antall deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt
Universiteter:					
1998	1.396	396	2.608	1.560	5.960
1999	1.448	625	1.991	1.587	5.651
2000	1.357	400	2.651	1.826	6.234
2001	837	194	2.705	1.357	5.093
2002					4.680
UiO:					
1998	442	118	404	1.528	2.492
1999	475	100	492	1.557	2.624
2000	420	86	935	1.719	3.160
2001	258	32	855	1.282	2.427
2002					1.587
UiB:					
1998	0	27	821	0	848
1999	0	41	434	30	505
2000	30	45	360	44	479
2001	84	72	641	32	829
2002					1.042
UiT:					
1998	516	166	173	32	887
1999	376	171	80	0	627
2000	612	79	305	63	1.059
2001	189	72	376	43	680
2002					783
NTNU:					
1998	438	85	1.210	0	1.733
1999	597	313	985	0	1.895
2000	295	190	1.051	0	1.536
2001	306	18	833	0	1.157
2002	273	97	1.284	0	1.654

Kilde: DBH, UiO, NTNU

Det ble ikke flere deltakere i videreutdanning finansiert som oppdrag ved universitetene i perioden 1998-2001. Totalt var det stabilt omtrent 1.400 deltakere i oppdragsstudier fra 1998 til 2000, før det sank til vel 800 deltakere i 2001. (Vi har ikke totaltall for 2002, siden videreutdanning da ikke er registrert i DBH.) Det ble færre deltakere i oppdragsstudier i 2001 ved universitetene i Oslo og Tromsø, ved NTNU ble det færre allerede året før.

Oppdragsgivere er bedrifter og offentlige virksomheter, og oppdragsstudiene gis ofte bedriftsinternt.

Det ble først flere og deretter færre deltakere i videreutdanning med blandet finansiering som oppdrag og kursavgift ved universitetene, men det var bare 200-600 deltakere totalt. Dette er særlig videreutdanning for lærere, der kursavgift kommer i tillegg til finansieringen fra Statens lærerkurs.

Videreutdanning med kursavgift har hatt et stabilt deltakertall på vel 2.600 ved universitetene i perioden, unntatt i 1999 da det sank til 2.000 deltakere. Sammenlignet med 1998 var det i 2001 flere deltakere i Oslo, færre i Bergen, flere i Tromsø og færre ved NTNU (men flere der i 2002). For universitetene samlet har det vært stabilitet. Allikevel har hvert universitet opplevd at deltakertallet i studier med kursavgift har blitt halvert fra et år til neste år eller doblet, slik at inntektene har variert sterkt. Delvis er dette fjernstudier med et nasjonalt marked. Delvis er det studier basert på samlinger med et regionalt marked (lærere) eller et nasjonalt marked (sivilingeniører).

Det ble først flere og deretter færre deltakere i internfinansiert videreutdanning, med 1.400-1.800 deltakere. Nesten alle disse var ved Universitetet i Oslo i fakultetene jus, medisin og odontologi.

**Tabell 5.13** Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
Universiteter:						
1998	23,4	6,6	43,8	26,2	100	5.960
1999	25,6	11,1	35,2	28,1	100	5.651
2000	21,8	6,4	42,5	29,3	100	6.234
2001	16,4	3,8	53,1	26,7	100	5.093
2002						4.680
UiO:						
1998	17,7	4,7	16,2	61,3	100	2.492
1999	18,1	3,8	18,8	59,3	100	2.624
2000	13,3	2,7	28,6	54,4	100	3.160
2001	10,6	1,4	35,2	52,8	100	2.427
2002						1.587
UiB:						
1998	0	3,2	96,8	0	100	848
1999	0	8,1	85,9	6,0	100	505
2000	6,3	9,4	75,1	9,2	100	479
2001	10,1	8,7	77,3	3,9	100	829
2002						1.042
UiT:						
1998	58,2	18,7	19,5	3,6	100	887
1999	60,0	27,3	12,7	0	100	627
2000	57,8	7,5	28,8	5,9	100	1.059
2001	27,8	10,6	55,3	6,3	100	680
2002						783
NTNU:						
1998	25,3	4,9	69,8	0	100	1.733
1999	31,5	16,5	52,0	0	100	1.895
2000	19,2	12,4	68,4	0	100	1.536
2001	26,4	1,6	72,0	0	100	1.157
2002	16,5	5,9	77,6	0	100	1.654

Kilde: DBH; UiO; NTNU 1998-2002

Oppdragsfinansiert videreutdanning har ikke blitt mer utbredt i perioden 1998-2001 i forhold til annen finansiering. Det motsatte er tilfelle. I 1999 var det relativt flest deltakere (25 prosent) i oppdragsfinansiert videreutdanning ved universitetene, i 2001 var det sunket til 16 prosent. Bare en fjerdedel eller færre av deltakerne i videreutdanning var i slik videreutdanning uten kursavgift, der oppdragsgiver (arbeidsgiver) betaler kostnadene for alle deltakere (ansatte).



Noen universiteter er de mest ”oppdragsintensive”. Universitetet i Tromsø hadde omtrent 60 prosent av deltakerne i oppdragsstudier 1998-2000, men bare 10 prosent året etter. Ved NTNU var det år for år vekselvis økning og nedgang i andelen deltakere i oppdragsstudier, fra maksimalt 31 prosent i 1999 til 16 prosent i 2002. Ved Universitetet i Oslo ble det relativt færre, andelen sank fra 18 prosent til 10 prosent. Ved Universitetet i Bergen var det ikke oppdragsstudier før i 2000-2001 og da bare med 10 prosent eller færre av deltakerne.

Blandet finansiering med oppdrag og kursavgift hadde maksimalt 11 prosent av deltakerne i 1999, men bare 4 prosent i 2001. Ved Universitetet i Tromsø gjaldt det maksimalt 27 prosent av deltakerne og ved NTNU 16 prosent av deltakerne i 1999, ved begge universiteter relativt færre i senere år. Ved de andre universitetene var færre enn 10 prosent av deltakerne i videreutdanning med blandet finansiering.

Kursavgift er vanlig finansiering av videreutdanning, både for fjernstudier og for opplegg med samlinger. Det ble relativt litt flere deltakere i slike studier i perioden, fra 44 prosent til 53 prosent. Universitetet i Bergen har størst andel deltakere i studier med kursavgift, selv om andelen har sunket fra 97 prosent til 77 prosent i perioden. Også ved NTNU er de fleste deltakere i studier med kursavgift, andelen har økt fra 70 prosent til 77 prosent. Universitetene i Oslo og Tromsø hadde bare 15-30 prosent av deltakerne i studier med kursavgift, inntil Tromsø fikk 77 prosent i 2001 da oppdragsfinansierte studier ble redusert.

Intern finansiering av videreutdanning omfatter omtrent en fjerdedel av deltakerne. Det brukes ikke ved NTNU og gjelder færre enn 10 prosent av deltakerne ved universitetene i Bergen og Tromsø. Ved Universitetet i Oslo er flertallet av deltakerne i internfinansiert videreutdanning, selv om andelen ble redusert fra 61 prosent til 53 prosent.

**Tabell 5.14** Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO HF:						
1998	10,1			89,9	100	99
1999	45,5	3,4	2,2	48,9	100	325
2000	40,6		13,3	46,1	100	421
2001	41,4	3,5	9,4	45,7	100	435
2002						30
UiB HF:						
1998		7,7	92,3		100	351
1999		18,9	81,1		100	217
2000		18,9	81,1		100	238
2001		21,1	78,9		100	342
2002			100		100	502
UiT HF:						
1998	31,3	38,3	10,9	19,5	100	128
1999		83,8	16,2		100	117
2000	13,4	11,7	39,7	35,2	100	179
2001	18,7	34,5	15,8	30,9	100	139
2002						
NTNU HF:						
1998	35,9		64,1		100	373
1999	39,4		60,6		100	175
2000	14,9		85,1		100	335
2001	9,0		81,0		100	221
2002	10,1	10,1	79,8		100	396
UiO teologi						
1998	56,7		43,3		100	30
1999			100		100	33
2000			23,9	76,1	100	88
2001						0
2002	10,1		44,2	45,8	100	335

Kilde: DBH, UiO 1999-2001; NTNU

Ved HF fakultetene økte oppdragsfinansiert videreutdanning i omfang ved Universitetet i Oslo, fra 10 prosent til vel 40 prosent av deltakerne i 1999-2001. Ved andre universiteter ble omfanget av oppdragsfinansiert videreutdanning redusert. Ved Universitetet i Tromsø sank omfanget fra vel 30 prosent til 15 - 20 prosent av deltakerne. Ved NTNU sank omfanget fra 35 – 40 prosent til 10 prosent av deltakerne. Universitetet i Bergen hadde ingen oppdragskurs uten kursavgift.

Blandet finansiering som oppdrag og kursavgift omfatter omtrent 20 prosent av deltakerne ved Universitetet i Bergen i perioden, varierende fra 12 prosent til 84 prosent av deltakerne ved Universitetet i Tromsø.

Kursavgift er vanlig for fjernstudier, men også for HF videreutdanning basert på samlinger. Ved Universitetet i Bergen var 80 – 100 prosent av deltakerne i studier med kursavgift, ved NTNU var det 60 – 80 prosent av deltakerne, ved Universitetet i Tromsø var det 10 – 40 prosent av deltakerne, ved Universitetet i Oslo bare 15 prosent eller færre av deltakerne.

Intern finansiering av HF videreutdanning brukes mest ved Universitetet i Oslo for nesten halvparten av deltakerne og ved Universitetet i Tromsø for opptil en tredjedel av deltakerne.

Oppdragsfinansiert videreutdanning i HF fag var til dels for lærere, men noen studier hadde andre oppdragsgivere enn Statens lærerkurs: Universitetet i Oslo hadde studier i engelsk fagspråk for medisiner og odontologer. Universitetet i Tromsø hadde studiet Engelsk for næringslivet og offentlig sektor. NTNU hadde studiet Kulturmiljø og trafikk som oppdrag for Vegdirektoratet med 34 deltakere (ikke registrert i DBH) i 1999, del av et oppdragsprogram med flest studier fra Fakultet for bygg og miljøteknikk. Ved Teologisk fakultet i Oslo var etikkstudiet Praktisk dømmekraft i helsetjenesten oppdragsfinansiert.

**Tabell 5.15** Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO UV:						
1998	38,9	16,6	32,1	12,4	100	711
1999	19,8	22,0	58,2		100	404
2000	23,8	9,5	66,7		100	622
2001	6,5	3,4	90,1	0	100	493
2002						817
UiT SLS:						
1998	87,5	12,5			100	400
1999	91,9		8,1		100	223
2000	80,3		19,7		100	290
2001	35,9		64,1		100	103
2002						

Kilde: DBH; UiO 1999-2001

Ved pedagogiske fakulteter/enheter har det vært en dramatisk nedgang i omfanget av oppdragsfinansiert videreutdanning. Ved Universitetet i Oslo var nesten 40 prosent av deltakerne i oppdragsfinansierte studier i 1998, det sank til rundt 20 prosent og så bare 6 prosent i 2001. Ved Senter for lærerutdanning og skoleutvikling (SLS), Universitetet i

Tromsø var omtrent 90 prosent av deltakerne i videreutdanning finansiert som oppdrag i 1998-99, men bare 35 prosent i 2001. Universitetet i Bergen har ikke noe pedagogisk fakultet/enhet og vi har ikke tall for NTNU.

Oppdragsfinansiert pedagogisk videreutdanning var for lærere eller i Skoleledelse og skoleutvikling. SLS ga studiet Læring og kompetanseutvikling på oppdrag for bedrifter og offentlige virksomheter.

**Tabell 5.16** Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO SV:						
1998			51,9	48,1	100	52
1999			56,3	43,7	100	16
2000	10,3		89,7		100	156
2001	65,8		34,2		100	38
2002	6,0		94,0		100	53
UiB SV og Psykologi:						
1998			100		100	151
1999			100		100	144
2000	16,6		76,2	7,2	100	181
2001	28,1		71,9		100	299
2002			100		100	172
UiT SV:						
1998	33,9	4,8	61,3		100	124
1999	84,2		15,8		100	95
2000	79,4		20,6		100	248
2001	25,5		74,5		100	299
2002						
NTNU SVT uten IØT:						
1998	41,9		58,1		100	136
1999			100		100	60
2000		34,5	65,5		100	55
2001			100		100	89
2002		13,0	87,0		100	262

Kilde: DBH; UiO 1999-2001

Ved SV fakultetene var det ingen klar tendens til at oppdragsfinansiert videreutdanning økte eller minket i omfang. Relativt flest deltakere i slik videreutdanning var det i 1998 ved

NTNU (42 prosent), i 1999-2000 ved Universitetet i Tromsø (85 og 80 prosent), i 2001 ved Universitetet i Oslo (66 prosent) og ved Universitetet i Bergen (28 prosent).

SV fakultetene har videreutdanning finansiert som oppdrag hvert år ved Universitetet i Tromsø med 25 – 85 prosent av deltakerne. De andre universitetene har oppdragsstudier i samfunnsfag bare enkelte år. Ellers er kursavgifter det vanlige for SV videreutdanning, enten studiene er nettbaserte eller ikke.

SV videreutdanning på oppdrag var ved Universitetet i Bergen Arbeids- og organisasjonspsykologi for Forsvaret i 2000-2001, i 2001 også Forvaltningspolitikk og Helsefag hovedfag (ved Psykologisk fakultet). Ved NTNU var pedagogikk grunnfag og mellomfag oppdragsfinansiert i 1998, senere var det kursavgift for dette. Flere SV studier var oppdragsfinansiert ved Universitetet i Tromsø. Det var skreddersydde studier for Forsvaret i Personalledelse/ administrasjon under omstilling 1998-2000 og Norsk sikkerhetspolitikk og strategisk dagsorden i endring i 1999. Også Samisk kulturkunnskap var oppdragsfinansiert og hadde nærmere hundre deltakere årlig.

**Tabell 5.17** Prosent deltakere i videreutdanning i økonomi og ledelse med ulik finansiering ved Universitetet i Tromsø, NTNU og Norges handelshøyskole 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiT SEVU:						
1998	48,8		51,2		100	162
1999	60,7	28,0	11,3		100	150
2000	53,5		46,5		100	271
2001	24,0		76,0		100	200
2002						
NTNU IØT:						
1998	38,7		61,3		100	287
1999	55,9		44,1		100	329
2000	56,2		43,8		100	317
2001	53,3		46,7		100	155
2002	38,8		61,2		100	317
NHH:						
1998	1,3		98,7		100	1.704
1999						..
2000	5,7		94,3		100	1.522
2001	5,2		94,8		100	1.234
2002						

Kilde: DBH for SEVU, NHH og IØT 1998. IØT 1999 deltakere, 2000-2002 deltakere som har tatt eksamen. .. betyr at tall mangler

Videreutdanning i økonomi og ledelse er i nokså stor grad oppdragsfinansiert, det vil si bedriftsinterne studieprogrammer. Men oppdragsfinansiering har ikke fått større omfang i perioden ut fra deltakertallet relativt sett. Snarere det motsatte har skjedd de siste årene ved flere læresteder.

Ved Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse (IØT), NTNU var 39 prosent av deltakerne i oppdragsstudier i 1998, det økte til rundt 55 prosent de neste tre årene, men sank så igjen til 39 prosent i 2002. (Oppdragsstudier kan ha hatt en større andel i årene 2000 – 2002. Bare deltakere som tok eksamen er registrert, og det er mindre vanlig å ta eksamen i bedriftsinterne kurs enn i åpne kurs.)

Ved Universitetet i Tromsø tilbys økonomi og ledelse studier gjennom Senter for etter- og videreutdanning (SEVU), nå Universitetets videre- og etterutdanning (UVETT). Der var 50 – 60 prosent av deltakerne i oppdragsstudier i 1998-2000, men bare 24 prosent i 2001.

Ved Norges handelshøyskole var det relativt få deltakerne i oppdragsstudier, de økte litt fra 1 prosent til 5 – 6 prosent. Men her er det så mange flere deltakere totalt i videreutdanning, mellom ett tusen og to tusen, mens de andre fagmiljøene har noen hundre deltakere totalt. Derfor vil vi også se på antall deltakere over tid.

Ved alle de tre lærestedene økte antall deltakere i oppdragsfinansiert videreutdanning i økonomi og ledelse fra 1998 til 1999- 2000, men har senere minnet.

Deltakere:	1998	1999	2000	2001	2002
UiT SEVU	79	91	145	48	
NTNU IØT	111	184	178 (eks.)	114 (eks.)	123 (eks.)
NHH	22	..	87	64	..

**Tabell 5.18** Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved juridiske fakulteter ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO jus:						
1998			7,4	92,6	100	1.180
1999			7,4	92,6	100	1.016
2000			7,7	92,3	100	904
2001			9,1	90,9	100	495
2002						15
UiB jus:						
1998-2002						0
UiT jus:						
1998-2002						0

Kilde: DBH, UiO 1999-2002

Videreutdanning ved juridiske fakulteter gis ikke i Bergen og Tromsø, bare i Oslo. Der er det kursavgift for Kriminologi grunnfag som fjernundervisning. Ikke noe videreutdanning er oppdragsfinansiert. Internt finansiert er mer enn tretti spesialfag med mange deltakere, imidlertid kan deltakere også være studenter i siste del av jusstudiet og ansatte ved universitetet.

**Tabell 5.19** Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO MN:						
1998	61,8		38,2		100	102
1999	18,4		81,6		100	163
2000	3,1		72,1	24,8	100	323
2001			61,8	38,2	100	468
2002						149
UiO SUM:						
1998	20,0			80,0	100	90
1999				100	100	62
2000				100	100	43
2001-02						..
UiB MN:						
1998			100		100	95
1999			100		10	114
2000			100		100	299
2001			100		100	156

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
2002			100		100	212
UiT MN:						
1998	41,7			58,3	100	12
1999		100			100	14
2000	61,9	38,1			100	21
2001			100		100	14
2002						
NTNU KB/NT:						
1998			100		100	4/93
1999	31,0		69,0		100	84/104
2000			100		100	72
2001	10,0		90,0		100	59/40
2002	46,8		53,2		100	90/94
NTNU FIM/IME*:						
1998			100		100	30/81
1999	67,6		32,4		100	201/179
2000	13,3		86,7		100	98
2001			100		100	13/28
2002			100		100	44/35

Kilde: DBH, UiO 1999-2002; UiB og UiT 2002; DBH deltakere/NTNU deltakere 1998-99; NTNU tatt eksamen 2000; DBH deltakere/NTNU tatt eksamen 2001-02.

IME\* er informatikk og matematikk i 2002, elektroteknikk er i tabell 5.21

Ved MN fakultetene var enkelte år fra 20 til 62 prosent av deltakerne i videreutdanning som var oppdragsfinansiert. Det er ingen tendens til at oppdragsfinansiering ble mer utbredt. Universitetet i Bergen har ingen slik finansiering av videreutdanning i realfag.

De fleste deltakere de fleste år er i videreutdanning som har kursavgift, det gjelder både fjernundervisning (særlig ved Universitetet i Bergen) og studier med samlinger. Noe intern finansiering forekommer, særlig ved Universitetet i Oslo.

Oppdragsfinansiert videreutdanning var ved Universitetet i Oslo kurs for farmasøyer i Ledelse og organisasjon og Samfunnsfarmasi med økonomi, samt kurs for lærere i bl.a. Miljøfysikk. Senter for miljø og utvikling (SUM) sto for fjernstudier i Miljøforvaltning. Ved Universitetet i Tromsø var det lærerkurs i Økologi og Statistikk. Ved NTNU Fakultet for kjemi og biologi (KB) var det bedriftsinterne oppdragskurs om Materialer offshore for Oljedirektoratet og om Naturmiljø – veg og trafikk for Vegdirektoratet i 1999, senere var det flere oppdragskurs om Aluminium elektrolyse. Ved NTNU Fakultet for fysikk,



informatikk og matematikk (FIM) var det seks bedriftsinterne oppdragskurs i informatikk for et forsikringsselskap i 1999 og et slikt kurs året etter.

**Tabell 5.20** *Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved Fakultet for arkitektur og billedkunst, NTNU og Arkitekthøgskolen i Oslo 1998-2002*

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
NTNU arkitekt:						
1998		100			100	66/85
1999		100			100	99/148
2000	5,9		94,1		100	119
2001			100		100	72/55
2002			100		100	0/40
AHO:						
1998			100		100	25
1999			100		100	25
2000			100		100	12
2001			100		100	10
2002			100		100	31

Kilde: DBH for AHO, DBH/NTNU for NTNU (se tabell 5.17)

Videreutdanning for arkitekter er finansiert med kursavgifter. Ved NTNU var det et oppdragskurs for Trondheim kommune i 2000. NTNU har videreutdanninger på 2-6 vekttall, mens Arkitekthøgskolen i Oslo (AHO) har Master utdanninger.

**Tabell 5.21** Prosent deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved teknologiske fakulteter ved NTNU 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
NTNU, teknologiske fakulteter:						
1998	20,1		79,9		100	678
1999	24,7		75,3		100	696/713
2000	18,7		81,3		100	369
2001	30,5		69,5		100	389/551
2002	38,8		61,2		100	382/425
Bygg- og miljøteknikk						
1998	12,1		87,9		100	255
1999	18,7		81,3		100	278
2000	29,8		70,2		100	131
2001	11,3		88,7		100	119/133
2002	8,3		91,7		100	83/108
Elektroteknikk og telekom.						
1998	36,8		63,2		100	38
1999	60,3		39,7		100	169
2000	0		100		100	43
2001	40,6		59,4		100	26/32
2002	26,9		73,1		100	52/37
Geofag og petroleumstek.						
1998						0
1999						0
2000	28,6		71,4		100	28
2001			100		100	8/23
2002						0
Maskinteknikk						
1998	27,3		72,7		100	333
1999	11,8		88,2		100	207/217
2000	15,3		84,7		100	144
2001	39,7		60,3		100	224/353
2002	14,9		85,1		100	226/302
Marin teknikk						
1998			100		100	52
1999			100		100	40/49
2000			100		100	23
2001			100		100	12/10
2002			100		100	21/15

Kilde: 1998 og 1999 DBH deltakere/ NTNU deltakere; 2000 NTNU tatt eksamen; 2001 og 2002 DBH deltakere/NTNU tatt eksamen

Ved teknologiske fakulteter ved NTNU har oppdragsfinansiert videreutdanning økt relativt sett. Andelen av deltakere som var i oppdragskurs (bedriftsinterne kurs) har blitt fordoblet fra 20 prosent i 1998 til 39 prosent i 2002.

Men samtidig ble det færre deltakere totalt i teknologi videreutdanning i løpet av perioden. Så i absolutte tall var antall deltakere i oppdragskurs fra 1998 til 2002: 136, 214, 69, 168 og 165. Flest deltakere i oppdragskurs var det altså i 1999.

Videreutdanningene i teknologi er spesialiserte med omfang 2-3 vekttall, program i Prosjektledelse har moduler på 5-10 vekttall. Det er frivillig eksamen eller prosjektoppgave. I DBH registreringen fra NTNU er det ikke skilt mellom bedriftsinterne og åpne teknologikurs. Opplysninger om dette er fra NTNU årsmeldinger for etter- og videreutdanning.

Oppdragsfinansiert videreutdanning ved Fakultet for bygg- og miljøteknikk var for offentlige etater: en rekke moduler i Veg og trafikk - programmet for Vegdirektoratet i 1999-2000, Vegprosjektering i 2001-2002, Hydraulikk for flomsoneplanlegging for NVE i 2000 og Jernbaneteknikk i 2000-2001. Fakultet for elektroteknikk og telekommunikasjoner ga flere bedriftsinterne kurs i 1998-99 for Alcatel, et forsikringsselskap og Jernbaneverket. Senere kom studiet Master of Technology Management in Telecommunication Strategy for ansatte i Telenor. Fakultet for maskinteknikk ga flere bedriftsinterne kurs i Sikkerhet og pålitelighet, Process improvement og Project management i 2001-2002.

**Tabell 5.22** Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved medisinske fakulteter ved universitetene 1998-2002

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO medisin						
1998	37,0			63,0	100	181
1999	9,0			91,0	100	310
2000	16,6			83,4	100	308
2001				100	100	221
2002						143
UiB medisin						
1998			100		100	219
1999-2001						0
2002	79,5		20,5		100	122
UiT medisin						
1998-2001						0
2002	100				100	490
NTNU medisin						
1998		100				
1999		100				165
2000		100				171
2001		100				../18
2002		100				26/23

Kilde: DBH, UiO 1999-2002, NTNU 1998, 2000-2002

Ved medisinske fakulteter var det oppdragsfinansiert videreutdanning bare enkelte år. Ved Universitetet i Oslo ble det relativt færre deltakere i oppdragsstudier, fra 37 prosent i 1998 til 17 prosent i 2000 og ingen året etter. Ved to universiteter var utviklingen motsatt, de hadde ingen oppdragsstudier før i 2002. Da var 80 prosent av deltakerne i Bergen og alle deltakerne i Tromsø i oppdragsstudier.

Ved NTNU var det blandet finansiering med oppdrag og kursavgift. Ellers var det kursavgift i Bergen (Kvalitetsutvikling i helsetjenesten) og intern finansiering i Oslo (Sykepleievitenskap hovedfag deltid).

Forskerkurs for doktorgradsstudenter er regnet som videreutdanning ved Universitetet i Bergen i 1998 og ved NTNU i 1999-2000. (Doktorgradsutdanning regnes som høyeste nivå av grunnutdanning i Standard for utdanningsgruppering fra Statistisk sentralbyrå.)

Oppdragsfinansiert videreutdanning ved medisinske fakulteter var til dels for høyskoleutdannet helsepersonell. Ved Universitetet i Oslo var det kandidatstudium i Helseadministrasjon og Master of Philosophy in International Community Health. Ved Universitetet i Bergen var det Helsefag hovedfag deltid desentralisert og Manuell terapi for fysioterapeuter. Ved Universitetet i Tromsø var det videreutdanning i Psykisk helsevern. Ved NTNU var det Ultralyddiagnostikk for jordmødre.

**Tabell 5.23** *Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved odontologiske fakulteter ved universitetene 1998-2002*

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
UiO odont:						
1998				100	100	47
1999				100	100	42
2000				100	100	239
2001				100	100	198
2002				100	100	45
UiB odont:						
1998			100		100	32
1999				100	100	30
2000				100	100	31
2001				100	100	32
2002				100	100	34

Kilde: DBH; UiO 1999-2002

Videreutdanning i odontologi i Oslo og i Bergen (unntatt i 1998) var internt finansiert.

**Tabell 5.24** *Prosent deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved Norges landbrukshøgskole og Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø 1998-2002*

Finansiering	Oppdrag	Oppdrag, kursavgift	Kursavgift	Intern	I alt	Antall (100 %)
NLH:						
1998	37,9		62,1		100	583
1999		100			100	575
2000		100			100	461
2001	36,1		63,9		100	715
2002						670
NFH, UiT:						
1998		100			100	61
1999		60,7	39,3		100	28
2000		100			100	50
2001	53,3	32,0	14,7		100	35
2002						86

Kilde: DBH

Ved Norges landbrukshøgskole (NLH) var noen år vel 35 prosent av deltakerne i oppdragsfinansiert videreutdanning. Andre år er det i DBH ikke skilt mellom oppdrag og kursavgift for videreutdanningene, eller det var blandet finansiering.

Ved Norges fiskerihøgskole (NFH), Universitetet i Tromsø var halvparten av deltakerne i videreutdanning som var oppdragsfinansiert i 2001. De andre årene var de fleste eller alle deltakere i kurs med blandet finansiering med oppdrag og kursavgift.

## 5.5 Konklusjon

Oppdragsutdanning fikk økt oppmerksomhet i 1990-årene, særlig såkalte skreddersydde kurs for bedrifter og offentlige virksomheter. Vi kunne vente at det hadde blitt økt omfang på oppdragsutdanning ved universitetene i perioden 1998 – 2002. Det har imidlertid ikke skjedd, hverken i etterutdanning eller i videreutdanning.

**I etterutdanning finansiert som oppdrag ved universitetene ble det færre deltakere i perioden 1998 – 2002.** Antall deltakere i oppdragskurs ble halvert fra 6.500 i 1998 til 3.000 året etter, var så stabilt i et par år før det sank til bare 800 i 2002. Andel av deltakere i oppdragskurs sank fra 27 prosent i 1998 til 14 prosent året etter, var rundt 20 prosent de neste årene før andelen sank til bare 5 prosent av deltakerne i 2002.

Ved HF, MN og pedagogiske fakulteter ble det relativt færre deltakere i oppdragskurs. Dette var hovedsakelig etterutdanning for lærere, finansiert av Statens lærerkurs eller lokale arbeidsgivere. Etter skolereformene i 1994 og 1997 hadde lærernes arbeidsgivere i

flere år bestilt og finansiert etterutdanning for mange lærere. Innsatsen ble etter hvert redusert, så 1998 var et ”toppår” for oppdragskurs for lærere sammenlignet med senere år. Et annet forhold er at Fagpedagogisk dag for lærere med mange deltakere ved Universitetet i Oslo i 2002 ikke lenger ble oppdragsfinansiert. I 2003 er Statens lærerkurs nedlagt, det er en utfordring for fakultetene å skulle få tilsvarende oppdrag på etterutdanningskurs fra lærernes arbeidsgivere i kommuner og fylkeskommuner.

Ved SV, juridiske og medisinske fakulteter var det oppdragskurs bare enkelte år, og det er ingen klar tendens til relativt flere eller færre deltakere i oppdragskurs. For etterutdanning i økonomi og ledelse og i teknologiske fag var det ingen kurs som ble oppdragsfinansiert. Bare ved Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø ble det relativt flere deltakere i oppdragskurs fra 1998 til 2000.

**I videreutdanning finansiert som oppdrag ved universitetene var det ingen endringer i antall deltakere fra 1998 til 2000, det ble færre i 2001.** Antall deltakere i oppdragsstudier var stabilt omtrent 1.400 før det sank til vel 800. (Totaltall for 2002 mangler, siden videreutdanninger ikke lenger registreres særskilt i DBH.) Andel av deltakere i oppdragsstudier sank fra 26 prosent i 1999 til 16 prosent i 2001.

Noen universiteter er de mest ”oppdragsintensive” i videreutdanning. Ved Universitetet i Tromsø var omtrent 60 prosent av deltakerne i oppdragsstudier 1998-2000, men bare 10 prosent året etter. Ved NTNU var maksimalt 31 prosent av deltakerne i oppdragsstudier i 1999, andelen vekselvis økte og sank til 16 prosent i 2002. Ved Universitetet i Oslo ble det relativt færre deltakere i oppdragsstudier, fra 18 prosent til 10 prosent. Ved Universitetet i Bergen var det ikke oppdragsstudier før i 2000-2001, med 10 prosent eller færre av deltakerne.

Ved teknologiske fakulteter ved NTNU ble det relativt flere deltakere i oppdragsfinansiert (bedriftsintern) videreutdanning fra 1998 til 2002. Det gjaldt også videreutdanning i økonomi og ledelse ved NTNU.

Ved MN fakulteter var det oppdragsstudier bare enkelte år, og det varierer mellom universitetene om det ble relativt flere eller færre deltakere i oppdragsstudier. Noen oppdragsstudier var for farmasøyter eller lærere, andre var bedriftsintern videreutdanning i informatikk og kjemifag. Ved medisinske fakulteter var det oppdragsfinansiert videreutdanning bare enkelte år, til dels for høgskoleutdannet helsepersonell.

Ved HF fakulteter ble det relativt flere deltakere i oppdragsstudier ved Universitetet i Oslo, men relativt færre ved de andre universitetene. Ved pedagogiske fakulteter ble det relativt færre deltakere i oppdragsstudier både i Oslo og Tromsø. Ved SV fakulteter var det oppdragsstudier hvert år ved Universitetet i Tromsø med relativt flest deltakere 1999-2000. Ved de andre universitetene var det oppdragsstudier bare enkelte år. Dette var hovedsakelig oppdrag for offentlige virksomheter, til dels skreddersydde studier.

## 6 Fjernundervisning i etter- og videreutdanning

### 6.1 Problemstilling

Hovedspørsmålet er: Hvilket format og opplegg etterspørres i markedet for etter- og videreutdanning?

Skreddersydd etter- og videreutdanning ved universitetene har i økende grad blitt etterspurt som oppdrag fra store bedrifter og offentlige virksomheter. Først gjaldt dette utdanning i ledelse og teknologi, på 90-tallet begynte også andre fakulteter å utvikle skreddersydde kurs og studier på oppdrag (se kapittel 5 om oppdragsfinansiert utdanning).

Fjernundervisning gjør det mulig for yrkesaktive å studere på arbeidsplassen eller i hjemmet, med maksimal fleksibilitet. For arbeidsgivere blir det lavere kostnader knyttet til fravær. Universitetene ble aktive i fjernundervisning da nye elektroniske teknologier ble tilgjengelige på 80- og 90-tallet. Fjernundervisning var ikke tema for Skard-utvalget om livslang læring i 1986, men Hernes-utvalget for høyere utdanning i 1988 var entusiastisk til de nye mulighetene. Departementet ville i 1989 ikke opprette noe nytt Åpent Universitet etter britisk mønster, men utnytte vårt desentraliserte høyere utdanningssystem til fjernundervisning. I Buer-utvalget og fra Næringslivets Hovedorganisasjon kom det allikevel i 1997 forslag om å opprette et separat Åpent Universitet, fordi en mente at universiteter og høyskoler ikke hadde vært – og ikke kunne bli – aktive nok. Departementet støttet imidlertid lærestedene og gikk inn for fortsatt desentralisert nettverksmodell (Smeby og Brandt 1999 s. 43).

Fjernundervisning er et felt som preges av teknologifascinasjon og pedagogiske utfordringer. Særlig undervisning på Internett har stått i fokus. Fjernundervisning ved norske universiteter og høyskoler har vært tema for flere undersøkelser og rapporter (George, Nylehn, Støkken eds. 1996; Grepperud 1996; Grepperud og Toska red. 2000). Et dilemma er individuell studiefleksibilitet i forhold til sosialt forpliktende læringsmiljø for å støtte gjennomføring av studiet; fjernundervisning blir derfor ofte kombinert med noen samlinger av deltakere.

En undersøkelse av etter- og videreutdanning ved universitetene i 1999-2000 viste at fjernundervisning ikke var dominerende som formidlingsform (Brandt 2002 s.409). Samlinger av deltakere ansikt-til-ansikt ble foretrukket av mange fagmiljøer og deltakere. På grunnlag av kurskataloger og intervjuer formulerte vi seks ulike strategier for etter- og videreutdanning, vi vurderte i hvilken grad fjernundervisning ble brukt:

1. Forskningsnyheter for profesjonelle (etterutdanning) – ikke fjernundervisning.
2. Samme innhold, fleksibel levering (videreutdanning) – oftest fjernundervisning.
3. Tilpasset spesialisering (for profesjonelle) – noe fjernundervisning til bedrifter.
4. Tverrfaglige master grader – ikke fjernundervisning.



5. Tverrfaglige kurs for nye markeder – noe fjernundervisning.
6. Skreddersydde kurs/studier på oppdrag – ikke fjernundervisning.

Vi vil nå se på hvor stort omfanget av fjernundervisning var i etter- og videreutdanning ved universitetene, og om omfanget økte fra 1998 til 2002. Vi ser på antall deltakere og antall kurs/studier.

## 6.2 Datagrunnlag

Lærestedene skal for hvert kurs/studium de registrerer som etterutdanning eller videreutdanning i Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) også oppgi om dette gis som

1. Fullstendig fjernundervisning
2. Delvis fjernundervisning
3. Ikke fjernundervisning.

Fullstendig fjernundervisning vil si at lærer og deltakere er atskilte i rom og/eller tid. Undervisningen skjer ved hjelp av elektroniske media (TV, radio, video, CD-ROM, Internett). Noen få fysiske samlinger kan komme i tillegg.

Delvis fjernundervisning vil si at undervisningen skjer direkte fra lærer til deltakere, men dette suppleres med bruk av Internett til diskusjon, veiledning og studieadministrasjon.

Ikke alle universiteter har registrert årlig i DBH om hvert kurs/studium gis direkte eller som fjernundervisning.

- Universitetet i Oslo har oppgitt om enkeltkurs var fjernundervisning for etterutdanning i 1998 og 2002, og for videreutdanning i 1998 i DBH. Intern rapportering (i budsjettforslag) for de andre årene har tabeller for antall deltakere og antall kurs som var fjernundervisning for de ulike fakultetene. I vedleggstabeller ble hvert kurs/studium klassifisert etter DBH mal. For videreutdanninger i 2002 var studier klassifisert som fjernundervisning eller ikke i Felles Studentsystem (FS), med antall deltakere i vår- og i høstsemesteret. Det var ikke fullstendig registrering av fjernstudier i oversikter fra fakultetene om fleksible utdanningstilbud med antall deltakere vår og høst, der det var skilt mellom fjernstudier med og uten samlinger.
- NTNU har bare i 2000 oppgitt for etterutdanning om alle enkeltkurs var fjernundervisning i DBH, i 1999 gjaldt det bare medisinske kurs. For videreutdanning manglet opplysninger for MN og teknologiske fakulteter i 1998. I 1999 ble deltakertall samlet for fakulteter, uten skille mellom kurs med og uten fjernundervisning. Videreutdanning er ikke registrert i DBH i 2000. Enkeltstudier var oppgitt med kode for fjernundervisning i 2001 og 2002 (som etterutdanning), men ikke alle videreutdanningsstudier var inkludert i DBH. Klassifiseringen i denne rapporten bygger i tillegg på kurskataloger og opplysninger fra ansatte i Seksjon for etter- og videreutdanning. I årsrapporter om etter- og videreutdanning ved NTNU var det ingen tabeller over antall deltakere og antall kurs/studier som

var fjernundervisning for de ulike fakultetene. Slike tabeller ville gi nyttig oversikt over utviklingen.

### 6.3 Fjernundervisning i etterutdanning

Har det blitt flere kurs og deltakere i etterutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning ved universitetene i årene 1998-2002?

**Tabell 6.1** *Antall deltakere (og antall kurs) ved universitetene i etterutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002*

Fjernundervisning	Fullstendig	Delvis	Ikke	I alt
UiO:				
1998	161 (5)	0	13.801 (338)	13.962 (343)
1999	15 (1)	323 (6)	11.915 (316)	12.253 (323)
2000	17 (1)	740 (24)	10.719 (289)	11.476 (314)
2001	14 (2)	649 (20)	9.443 (224)	10.106 (246)
2002	41 (2)	596 (20)	9.998 (203)	10.635 (225)
UiB:				
1998	10 (1)	0	3.114 (111)	3.124 (112)
1999	11 (1)	740 (36)	2.044 (62)	2.795 (99)
2000	0	415 (13)	1.499 (45)	1.914 (58)
2001	0	360 (18)	1.957 (65)	2.317 (83)
2002	1 (1)	0	1.897 (70)	1.880 (71)
UiT:				
1998	0	0	2.129 (55)	2.129 (55)
1999	0	123 (8)	966 (49)	1.089 (57)
2000	0	177 (2)	991 (52)	1.168 (54)
2001	0	0	1.048 (43)	1.048 (43)
2002	180 (1)	249 (4)	1.230 (47)	1.659 (52)
NTNU:				
1998				5.592 (148)
1999				5.817 (136)
2000				3.479 (128)
2001				3.299 (129)
2002				2.563 (123)

Kilde: DBH; UiO

I etterutdanning ved universitetene har det ikke blitt flere kurs med fullstendig fjernundervisning fra 1998 til 2002. Det har ikke blitt flere deltakere i slike kurs, unntatt ved Universitetet i Tromsø som første gang hadde et slikt kurs i 2002. (Vi har ikke opplysninger fra NTNU.)

Ved hvert universitet er det årlig bare et par etterutdanningskurs som er fullstendig fjernundervisning. Ved Universitet i Oslo var det kurs i Energi- og vassdragsjus, språk og informatikk. Ved Universitetet i Bergen var det studiet Akvakultur tatt uten eksamen. Ved Universitetet i Tromsø var det IKT for lærere. Mange flere etterutdanningskurs bruker delvis fjernundervisning. Dette gjelder bl.a. lærerkurs ved Universitetet i Bergen 1999-2001, de fikk endret kode i 2002.

Etterutdanning er vanligvis organisert som samlinger i en eller flere dager. Trolig har dette sammenheng med at det krever mye ressurser, både av arbeidsinnsats og penger, å utvikle fjernundervisningstilbud. Derfor bør fjernutdanningen kunne gis i flere år for å dekke mest mulig av kostnadene. Etterutdanningskurs derimot er ofte nye hvert år, knyttet til aktuelle tema og pågående forskning i fagmiljøene.

#### **6.4 Fjernundervisning i videreutdanning**

Har det blitt flere deltakere i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning, og flere slike studier, ved universitetene i årene 1998-2002?

**Tabell 6.2** *Antall deltakere (og antall studier) ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002*

Fjernundervisning	Fullstendig	Delvis	Ikke	I alt
Universiteter:				
1998	797 (29)	1.314 (44)	3.849 (173)	5.960 (246)
1999	663 (21)	1.179 (48)	3.809 (190)	5.651 (259)
2000	890 (44)	1.745 (78)	3.599 (197)	6.234 (319)
2001	1.206 (54)	1.127 (51)	2.760 (136)	6.250 (241)
2002				
UiO:				
1998	159 (6)	224 (9)	2.109 (74)	2.492 (89)
1999	139 (6)	386 (18)	2.099 (86)	2.624 (110)
2000	275 (11)	542 (15)	2.343 (99)	3.160 (125)
2001	423 (11)	324 (19)	1.680 (50)	2.427 (80)
2002	298 (12)	530 (15)	769 (25)	1.597 (52)
UiB:				
1998	295 (5)	84 (4)	469 (24)	848 (33)
1999	351 (10)	52 (3)	102 (10)	505 (23)
2000	210 (8)	130 (6)	139 (11)	479 (25)
2001	484 (13)	186 (7)	159 (11)	829 (31)
2002	700 (17)	165 (6)	177 (12)	1.042 (35)
UiT:				
1998	62 (8)	771 (21)	54 (2)	887 (31)
1999	98 (1)	507 (16)	22 (2)	627 (19)
2000	86 (3)	938 (41)	35 (2)	1.059 (46)
2001	0	541 (18)	139 (12)	680 (30)
2002				
NTNU:				
1998	281 (10)	235 (10)	1.217 (73)	1.733 (93)
1999	75 (4)	234 (11)	1.586 (92)	1.895 (107)
2000	319 (22)	135 (16)	1.082 (85)	1.536 (123)
2001	299 (30)	76 (7)	782 (63)	1.157 (100)
2002	474 (46)	43 (4)	866 (74)	1.383 (124)

Kilde: DBH; UiO 1998-2002; UiB 2002; NTNU 1998-2002 (2000-2002 deltakere med eksamen)

Videreutdanning ved universitetene er i økende grad blitt gitt som fullstendig fjernundervisning. Antall deltakere økte fra nesten 800 i 1998 til 1.200 i 2001, og antall fjernstudier økte fra 29 til 54. (I 2002 var det mer enn 1.500 deltakere. Vi har ikke totaltall for 2002, da videreutdanning ikke lenger skulle registreres i DBH og vi mangler opplysninger fra Universitetet i Tromsø.)

Universitetet i Oslo har satset på videreutdanning både som fullstendig og delvis fjernundervisning. Antall fullstendig fjernstudier er doblet og antall deltakere er doblet til 300 – 400. Også delvis fjernstudier er doblet i antall studier og deltakere til omtrent 500. Allikevel var samlet flest deltakere i videreutdanning som ikke var fjernstudier i årene 1998 til 2001.

Universitetet i Bergen har særlig satset på videreutdanning som fullstendig fjernundervisning. De har produsert TV programmer og videoer, før Internett og CD-ROM ble aktuelt å bruke som medier. Antall fjernstudier er tredoblet og antall deltakere økte fra 300 til 700 i 2002. Antall studier uten fjernundervisning har blitt halvert, de har nå færre enn 200 deltakere og det samme har delvis fjernstudier.

Universitetet i Tromsø derimot har særlig satset på videreutdanning som delvis fjernundervisning. De har årlig mer enn 500 deltakere i slike studier, toppåret var 2000 med mer enn 900 deltakere. Fullstendig fjernundervisning hadde færre enn 100 deltakere årlig, og det var ingen i 2001. Motsatt tendensen ved andre universiteter økte antall studier uten fjernundervisning i 2001.

NTNU har satset på videreutdanning som fullstendig fjernundervisning. Antall fjernstudier er firedoblet, men fra 2000 omfatter det antall moduler i studiene. Antall deltakere økte fra nesten 300 til nesten 500, det siste tallet omfatter de som tok eksamen i ulike moduler. Det har blitt færre delvis fjernstudier og færre deltakere, omtrent 50. Flest deltakere er det fortsatt i videreutdanning uten fjernundervisning, selv om antall deltakere sank fra 1.200 til 900.

Et spørsmål er: Har fjernundervisning kommet inn i videreutdanning ved alle fakulteter? Svaret er nei. Ut fra DBH og universitetenes interne rapporter ser vi at fakultetene i medisin og odontologi ikke bruker fjernundervisning i sin videreutdanning. (Unntak er medisin i Oslo et studium med 7 deltakere i 2001 og to studier med 38 deltakere i 2002.) Fjernundervisning brukes heller ikke i videreutdanning i arkitektur ved NTNU og Arkitekthøgskolen i Oslo. Teknologiske fakulteter ved NTNU bruker i liten grad fjernundervisning. Fakultet for maskinteknikk hadde videokurs, som ble erstattet av flere nettkurs i Prosjektstyring til ansatte i bedrifter med 42 deltakere i 2001 og 73 deltakere i 2002.

Har omfanget av fullstendig fjernundervisning, både antall deltakere og antall kurs, i videreutdanning ved ulike fakulteter økt i perioden 1998-2002? De følgende tabellene vil vise om dette har skjedd.

**Tabell 6.3** *Antall deltakere (og antall studier) ved HF fakultetene og teologisk fakultet ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002*

Fjernundervisning	Fullstendig	Delvis	Ikke	I alt
Universiteter HF:				
1998	442 (14)	281 (15)	228 (1)	951 (40)
1999	355 (10)	117 (10)	362 (9)	834 (32)
2000	433 (22)	210 (18)	601 (22)	1.173 (62)
2001	461 (20)	232 (20)	444 (20)	1.137 (60)
2002				
UiO HF:				
1998	0	29 (3)	70 (4)	99 (7)
1999	15 (1)	37 (4)	273 (6)	325 (11)
2000	27 (2)	33 (3)	361 (8)	421 (13)
2001	5 (1)	41 (4)	389 (9)	435 (14)
2002	17 (1)	0	13 (2)	30 (3)
UiB HF:				
1997	96 (2)	0	135 (8)	231 (10)
1998	200 (3)	84 (4)	67 (4)	351 (11)
1999	176 (6)	21 (2)	20 (1)	217 (9)
2000	193 (7)	28 (3)	17 (1)	238 (11)
2001	270 (8)	52 (4)	20 (1)	342 (13)
2002	462 (11)	40 (2)	0	502 (13)
UiT HF:				
1997	0	28 (2)	10 (1)	38 (3)
1998	40 (3)	34 (2)	54 (2)	128 (7)
1999	98 (1)	19 (1)	0	117 (2)
2000	16 (1)	143 (11)	20 (1)	179 (13)
2001	0	139 (12)	0	139 (12)
2002				
NTNU HF:				
1998	202 (8)	134 (6)	37 (1)	373 (15)
1999	66 (2)	40 (3)	69 (5)	175 (10)
2000 (eks.)	242 (14)	32 (6)	61 (5)	335 (25)
2001 (eks.)	201 (19)	0	20 (2)	221 (21)
2002 (eks)	236 (28)	11 (1)	40 (5)	287 (34)
2002 (DBH)	396 (22)	0	0	396 (22)
UiO teologi:				
1998	13 (1)	0	17 (1)	30 (2)
1999	33 (2)	0	0	33 (2)
2000	15 (1)	0	73 (4)	88 (5)
2001	0	0	0	0
2002	36 (1)	114 (4)	185 (6)	335 (11)

Kilde: se tabell 6.2 Eks. er deltakere som har tatt eksamen

Ved HF fakultetene ble det flere videreutdanninger som var fullstendig fjernundervisning i perioden, men antall deltakere var nokså stabilt omtrent 400 fra 1998 til 2001, først i 2002 ble det dobbelt så mange. Siden 1999 har det vært like mange deltakere årlig i tradisjonelle videreutdanninger uten fjernundervisning, og omtrent halvparten så mange årlig i videreutdanninger med delvis fjernundervisning.

HF ved Universitetet i Oslo har fortsatt flest deltakere i videreutdanninger som ikke var fjernundervisning. Det var færre enn 30 deltakere årlig i ett - to studier som var fullstendig fjernundervisning.

HF ved Universitetet i Bergen derimot har flest deltakere i videreutdanninger som er fullstendig fjernundervisning. Antall fjernstudier økte; antall deltakere i fjernstudier var nokså stabilt omtrent 200 fra 1998 til 2000, mens det ble doblet til nesten 500 deltakere i 2002.

HF ved Universitetet i Tromsø fikk flere deltakere i videreutdanning som fullstendig fjernundervisning bare fra 1998 til 1999. Senere har delvis fjernundervisning hatt flest deltakere.

HF ved NTNU har flest deltakere i videreutdanninger som er fullstendig fjernundervisning. Antall fjernstudier økte, men i mindre grad enn tabellen gir inntrykk av (f.eks. 28 ”fjernstudier” i 2002 vil si 28 moduler i 17 ulike fjernstudier). Dette skyldes at fra 2000 til 2002 ble det registrert antall deltakere som tok eksamen i hver modul av et studium i NTNU interne rapporter. Når fjernstudier på 10 – 20 vekttall inndeles i moduler på 2 - 5 vekttall, vil en deltaker ta minst to eksamener i løpet av et år og da telles to eller flere ganger. Samtidig registreres ikke deltakere som ikke tar eksamen. Derfor er det usikkert hvor stor økning det har vært i deltakertallet i fjernstudier. Nesten 400 deltakere i 2002 ifølge DBH er deltakere i alle moduler i HF fjernstudier. Også et studium uten fjernundervisning (tysk grunnfag) ble inndelt i fem moduler ved registreringen i 2000 og 2002, men ikke i 2001.

Teologi i Oslo har få deltakere i en - to videreutdanninger som er fullstendig fjernundervisning. Det er flest deltakere i videreutdanninger uten fjernundervisning.

**Tabell 6.4** *Antall deltakere (og antall studier) ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002*

Fjernundervisning	Fullstendig	Delvis	Ikke	I alt
Universiteter pedagogikk:				
1998	24 (6)	543 (6)	544 (15)	1.111 (27)
1999	7 (1)	409 (13)	211 (9)	627 (23)
2000	14 (3)	596 (17)	302 (11)	912 (31)
2001	14 (7)	476 (12)	106 (5)	596 (24)
2002				
UiO UV:				
1998	2 (1)	165 (3)	544 (15)	711 (19)
1999	7 (1)	186 (7)	211 (9)	404 (17)
2000	14 (3)	306 (7)	302 (11)	622 (21)
2001	14 (7)	373 (9)	106 (5)	493 (21)
2002 (UV fak)	135 (4)	355 (9)	337 (8)	827 (21)
2002 (FS)	186 (5)	0	439 (11)	625 (16)
UiT SLS:				
1998	22 (5)	378 (3)	0	400 (8)
1999	0	223 (6)	0	223 (6)
2000	0	290 (10)	0	290 (10)
2001	0	103 (3)	0	103 (3)
2002				

Kilde: se tabell 6.2

Ved pedagogiske fakulteter/enheter i 2002 økte antall deltakere til nesten 200 i videreutdanninger som var fullstendig fjernundervisning. Tidligere var det under tretti deltakere fordelt på flere fjernstudier, det vil si få deltakere i hvert fjernstudium. Antall deltakere i studier med delvis fjernundervisning har variert mellom 400 og 600. I videreutdanninger uten fjernundervisning sank antall deltakere sterkt fra 1998 til 2001, men økte igjen i 2002.

Utdanningsvitenskapelig fakultet i Oslo har satset på videreutdanning som delvis fjernundervisning, der antall deltakere ble doblet til mer enn 300 i 2000 og senere år. Det var få deltakere i fullstendig fjernundervisning før deltakertallet økte sterkt i 2002. Samme år økte også antall deltakere i videreutdanninger uten bruk av fjernundervisning, etter å ha sunket tidligere.

Senter for lærerutdanning og skoleutvikling (SLS) i Tromsø har utelukkende satset på videreutdanning som delvis fjernundervisning. Antall deltakere har vekslet mellom 100 og 400 i perioden. Fra 1999 av har de ikke lenger andre former for videreutdanning.



**Tabell 6.5** *Antall deltakere (og antall studier) ved SV fakulteter ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002*

Fjernundervisning	Fullstendig	Delvis	Ikke	I alt
Universiteter SV:				
1998	79 (2)	181 (7)	203 (6)	463 (15)
1999	95 (4)	163 (6)	57 (4)	315 (14)
2000	206 (6)	324 (12)	110 (5)	640 (23)
2001	130 (7)	327 (10)	118 (5)	575 (22)
2002				
UiO SV:				
1998	0	0	52 (2)	52 (2)
1999	9 (1)	0	7 (1)	16 (2)
2000	140 (2)	0	16 (1)	156 (3)
2001	0	0	38 (2)	38 (2)
2002	48 (2)	0	38 (2)	86 (4)
UiB SV,PS:				
1997	60 (1)	0	103 (4)	163 (5)
1998	0	0	151 (4)	151 (4)
1999	77 (1)	31 (1)	36 (2)	144 (4)
2000	0	102 (3)	79 (3)	181 (6)
2001	85 (2)	134 (3)	80 (3)	299 (8)
2002	60 (1)	45 (2)	67 (2)	172 (5)
UiT SV:				
1997	0	109 (4)	0	109 (4)
1998	0	124 (5)	0	124 (5)
1999	0	81 (3)	14 (1)	95 (4)
2000	51 (1)	181 (5)	15 (1)	248 (7)
2001	0	149 (4)	0	149 (4)
2002				
NTNU SVT:				
1998	79 (2)	57 (2)	0	136 (4)
1999	9 (2)	51 (2)	0	60 (4)
2000 (eks.)	15 (3)	40 (4)	0	55 (7)
2001 (eks.)	45 (5)	44 (3)	0	89 (8)
2002 (eks.)	121 (7)	4 (1)	0	125 (9)
2002 (DBH)	221 (10)	41 (2)	0	262 (12)

Kilde: se tabell 6.2 Ved NTNU SVT uten IØT

Ved SV fakultetene har antall deltakere økt i videreutdanninger som var fullstendig fjernundervisning, fra 80 til over 300 i perioden. Allikevel har det årlig fra 1999 vært flest deltakere i studier som var delvis fjernundervisning. Det ble færre deltakere i videreutdanninger uten fjernundervisning.

SV ved Universitetet i Oslo har bare en videreutdanning som er fullstendig fjernundervisning (Psykologi grunnfag), den er ikke registrert alle år. De andre videreutdanningene er uten fjernundervisning.

SV og Psykologi fakultetene ved Universitetet i Bergen har hatt to videreutdanninger som er fullstendig fjernundervisning (først Psykologi grunnfag, så Medievitenskap grunnfag). Studier med delvis fjernundervisning fikk flest deltakere i 2001.

SV ved Universitetet i Tromsø har nesten bare videreutdanning med delvis fjernundervisning, og antall deltakere har økt unntatt i 1999. De hadde et fjernstudium i 2000 (Samisk kulturkunnskap).

SVT ved NTNU har satset på videreutdanning som er fullstendig fjernundervisning, der antall deltakere har økt (Afrikastudier, geografi, pedagogikk). Studier med delvis fjernundervisning har hatt stabilt deltakertall.

**Tabell 6.6** *Antall deltakere (og antall studier) ved universitetene, Norges handelshøyskole og Handelshøyskolen BI i videreutdanning i økonomi og ledelse som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002*

Fjernundervisning	Fullstendig	Delvis	Ikke	I alt
UiT SEVU:				
1997	0	0	117 (4)	117 (4)
1998	0	162 (6)	0	162 (6)
1999	0	150 (3)	0	150 (3)
2000	0	271 (11)	0	271 (11)
2001	0	200 (5)	0	200 (5)
2002				
NTNU IØT:				
1998	0	0	287 (15)	287 (15)
1999	0	0	329 (16)	329 (16)
2000	0	26 (1)	291 (24)	317 (25)
2001	0	32 (4)	91 (15)	155 (19)
2002	0	28 (2)	289 (24)	317 (26)
NHH:				
1997	0	152 (..)	1.386 (..)	1.538 (..)
1998	0	191 (4)	1.513 (..)	1.704 (..)
1999	..	..	..	..
2000	0	440 (..)	1.082 (..)	1.522 (..)
2001	0	369 (8)	865 (..)	1.234 (..)
2002				
BI:				
1998	1.254 (42)	1.275 (27)		2.529 (69)
1999	1.920 (46,6)	1.316 (30)		3.236 (82)
2000	2.294 (52,9)	1.290 (32)		3.584 (93)
2001	2.383 (55,12)	1.238 (32)		3.621 (99)
2002	2.498 (54,15)	1.298 (32)		3.796 (101)

Kilde: DBH; DBH/ NTNU deltakere 1998-2000, DBH/NTNU tatt eksamen 2001-2002; BI Nettstudier og BI Senter for lederutdanning

Videreutdanninger i økonomi og ledelse ved Universitetet i Tromsø, organisert av Senter for etter- og videreutdanning (SEVU), ble delvis fjernundervisning allerede i 1998. Antall deltakere har økt. Mye er bedriftsinterne programmer. De har ingen videreutdanninger som er fullstendig fjernundervisning.

Videreutdanninger i økonomi og ledelse ved NTNU, Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse (IØT) har siden 2000 hatt bedriftsinterne videreutdanninger i Kompetansekartlegging med nettbasert veiledning, det vil si delvis fjernundervisning. Ellers var videreutdanningene basert på samlinger uten bruk av fjernundervisning. IØT skal starte med noen nettbaserte studier i 2004.

Videreutdanninger ved Norges handelshøyskole som er delvis fjernundervisning var masterstudier allerede i 1997-98, senere kom også analytikerstudier og bedriftsinterne programmer. Antall deltakere økte til 2000, men sank så. De har ingen videreutdanninger som er fullstendig fjernundervisning. Deltidsstudiene er uten fjernundervisning, antall deltakere sank etter 1998.

Videreutdanninger i økonomi og ledelse ved Handelshøyskolen BI gis som fullstendig fjernundervisning gjennom BI Nettstudier, der antall deltakere har blitt fordoblet i perioden. Det ble flere åpne studier og flere bedriftsinterne studier. Videreutdanninger som delvis fjernundervisning gis gjennom BI Senter for lederutdanning. Antall deltakere i åpne studier har vært stabilt.

**Tabell 6.7** *Antall deltakere (og antall studier) ved juridiske fakulteter ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002*

Fjernundervisning	Fullstendig	Delvis	Ikke	I alt
UiO Jus:				
1998	87 (1)	0	1.093 (33)	1.180 (34)
1999	75 (1)	0	941 (35)	1.016 (36)
2000	70 (1)	0	834 (33)	904 (34)
2001	45 (1)	0	450 (..)	495 (..)
2002	15 (1)	0	..	..

Kilde: DBH 1998, UiO 1999-2002 .. betyr at tall mangler

Juridisk fakultet ved Universitetet i Oslo har i hele perioden 1998-2002 tilbudt fjernundervisning i Kriminologi grunnfag. Annen videreutdanning har ikke bruk av fjernundervisning. Juridiske fakulteter ved de andre universitetene har ikke videreutdanning registrert i DBH.

**Tabell 6.8** *Antall deltakere (og antall studier) ved MN fakulteter ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002*

Fjernundervisning	Fullstendig	Delvis	Ikke	I alt
Universiteter MN:				
1998	134 (4)	86 (7)	151 (8)	371 (19)
1999	98 (3)	312 (14)	186 (11)	596 (28)
2000	80 (7)	248 (11)	215 (10)	543 (28)
2001	140 (6)	283 (9)	302 (11)	725 (26)
2002	231 (13)	66 (3)	202 (14)	499 (30)
UiO MN:				
1998	39 (2)	30 (3)	21 (2)	90 (7)
1999	0	163 (7)	0	163 (7)
2000	9 (2)	203 (5)	111 (4)	323 (11)
2001	0	269 (8)	199 (4)	468 (12)
2002	9 (1)	61 (2)	79 (5)	149 (8)
UiB MN:				
1997	70 (1)	0	11 (1)	81 (2)
1998	95 (2)	0	0	95 (2)
1999	98 (3)	0	16 (1)	114 (4)
2000	17 (1)	0	12 (1)	29 (2)
2001	129 (3)	0	27 (1)	156 (4)
2002	178 (5)	5 (1)	29 (1)	212 (7)
UiT MN:				
1997	0	12 (1)	0	12 (1)
1998	0	12 (2)	0	12 (2)
1999	0	6 (1)	8 (1)	14 (2)
2000	13 (1)	8 (1)	0	21 (2)
2001	0	14 (1)	0	14 (1)
2002	0	0	0	0
NTNU FIM:				
1998	0	44 (2)	37 (2)	81 (4)
1999	0	143 (6)	58 (3)	201 (9)
2000	41 (3)	37 (5)	20 (2)	98 (10)
2001	11 (3)	0	17 (3)	28 (6)
2002 (IME*)	35 (7)	0	0	35 (7)
NTNU KB:				
1998	0	0	93 (4)	93 (4)
1999	0	0	104 (6)	104 (6)
2000	0	0	72 (3)	72 (3)
2001	0	0	40 (3)	40 (3)
2002 (NT)	0	0	94 (8)	94 (8)

Kilde: se tabell 6.2 IME\* er informatikk og matematikk. NT er kjemi, biologi og fysikk

Ved MN fakultetene ble det flere videreutdanninger som fullstendig fjernundervisning fra 1998 til 2000, men med færre deltakere. Deretter økte antall deltakere og antall fjernstudier. Allikevel er det ikke mer enn vel 200 deltakere totalt, men vi må tilføye at deltakere i flere fjernstudier i informatikk fra NTNU ikke er med her fordi disse studiene tilbys gjennom Nettverksuniversitetet (NVU, tidligere NITOL). MN fjernstudier hadde færre deltakere enn hver av de andre formene for videreutdanning i perioden, dette endret seg først i 2002.

MN ved Universitetet i Oslo har satset på videreutdanninger som delvis fjernundervisning (informatikk, økologi, farmasi). Færre deltakere i 2002 kan skyldes ufullstendig registrering. Rene fjernstudier har få deltakere (Matematiske metoder, Statistikk), selv om det kan være stort behov for slik videreutdanning blant lærere i realfag.

MN ved Universitetet i Bergen har satset på videreutdanninger som fullstendig fjernundervisning. Disse studiene (IKT, Akvakultur og Kjemi/Fysikk for lærere) har samlet flest deltakere.

MN ved Universitetet i Tromsø har satset på videreutdanning som delvis fjernundervisning for lærere, men det er få deltakere. Bare i 2000 hadde de et fjernstudium (Sannsynlighetsregning og statistikk).

Fakultet for fysikk, informatikk og matematikk (FIM) ved NTNU har en del videreutdanning som fullstendig fjernundervisning (Statistikk, Utforskende geometri, Fysikk for lærere, flere informatikk studier). Fakultet for kjemi og biologi (KB) derimot har ingen fjernstudier.

## **6.5 Konklusjon**

Fjernundervisning gjør det mulig for yrkesaktive å studere på arbeidsplassen eller i hjemmet, med maksimal fleksibilitet. For arbeidsgivere blir det lavere kostnader knyttet til fravær. Universitetene ble aktive i fjernundervisning da nye elektroniske teknologier ble tilgjengelige på 80- og 90-tallet. Men Næringslivets Hovedorganisasjon ønsket i 1997 et nytt Åpent Universitet, de mente at universiteter og høyskoler ikke hadde vært aktive nok. Økte omfanget av fjernundervisning i etter- og videreutdanning ved universitetene fra 1998 til 2002?

Etterutdanning ved universitetene var sjelden organisert som fullstendig fjernundervisning. Ved hvert universitet var det årlig bare et par slike kurs, og dette har ikke endret seg fra 1998 til 2002. Mange flere etterutdanningskurs var delvis fjernundervisning, ved å bruke Internett til studieinformasjon og lignende. Men antall deltakere har ikke økt, det var 1.200 i 1999, 1.300 i 2000, 1.000 i 2001 og 850 i 2002 i kurs med delvis fjernundervisning. (Tall for NTNU mangler.) Etterutdanning var vanligvis organisert som samlinger i en eller flere dager. Trolig har dette sammenheng med at etterutdanningskurs ofte er nye hvert år,

knyttet til aktuelle tema og pågående forskning i fagmiljøene. Det krever mye ressurser, både av arbeidsinnsats og penger, for å utvikle fullstendig fjernundervisningstilbud. Derfor bør fjernutdanningen kunne gjentas i flere år for å dekke mest mulig av kostnadene.

Videreutdanning ved universitetene derimot ble i økende grad organisert som fullstendig fjernundervisning. Antall deltakere i fjernstudier økte fra nesten 800 i 1998 til mer enn 1.500 i 2002 (tall for Universitetet i Tromsø mangler i 2002). Fagmiljøene utviklet nye fjernstudier, antall fjernstudier økte fra 30 i 1998 til mer enn 45 i 2002 (mer enn 75 når en teller moduler). De aller fleste fjernstudier var nettbaserte; noen brukte TV/video og CD-ROM.

Noen fakulteter brukte ikke fjernundervisning i videreutdanning. Det gjaldt odontologi, arkitektur og teknologiske fakulteter unntatt maskinteknikk. Medisinske og juridiske fakulteter hadde få fjernstudier.

Har antall deltakere økt fra 1998 til 2002 i videreutdanning organisert som fullstendig fjernundervisning ved de ulike fakultetene?

- Ved HF fakulteter økte antall deltakere i fjernstudier fra 400 til over 950.
- Ved pedagogiske fakulteter/enheter økte antall deltakere i fjernstudier fra 25 til nesten 200.
- Ved SV fakulteter økte antall deltakere i fjernstudier fra 80 til over 300.
- Ved MN fakulteter økte antall deltakere i fjernstudier fra 135 til 230. I tillegg kommer deltakere i nettbaserte informatikk studier ved NTNU som tilbys gjennom Nettverksuniversitetet (NVU).
- Ved universitetene var det ingen fjernstudier i økonomi og ledelse. Ved BI Nettstudier økte antall deltakere fra 1.200 til 2.500.

En tidligere NIFU undersøkelse av etter- og videreutdanning ved universitetene i 1999-2000 tydet på, ut fra kurskataloger og intervjuer, at fjernundervisning ikke var dominerende som formidlingsform. Samlinger av deltakere ble foretrukket av mange fagmiljøer og deltakere. Kombinerte former er vanlige, mange fjernstudier har en til to samlinger for å bidra til et sosialt læringsmiljø som støtte for gjennomføringen. I delvis fjernundervisning er samlinger det primære, men de suppleres med nettbasert informasjon, diskusjon og veiledning.

Hvilke formidlingsformer i videreutdanning ved universitetene har størst andel av deltakerne, og har dette endret seg fra 1998 til 2001?

- Fullstendig fjernundervisning hadde bare 13 prosent av deltakerne i 1998, men 24 prosent av deltakerne i 2001.
- Delvis fjernundervisning hadde 22 prosent av deltakerne både i 1998 og 2001.
- Ikke fjernundervisning hadde 65 prosent av deltakerne i 1998, og fortsatt så mange som 54 prosent av deltakerne i 2001.

Dette viser at i markedene for etter- og videreutdanning etterspørres ikke bare IKT-baserte tilbud, men også direkte møter mellom universitetets fagpersoner og yrkesutøvere i ulike sektorer med gode muligheter for faglige dialoger og nye perspektiver.



## Referanser

- Brandt, Ellen (1991 a): Continuing Education for Managers and Engineers. From a Study of Norwegian Firms and Course Providers. Oslo, NAVFs utredningsinstitutt rapport 2/91.
- Brandt, Ellen (1991 b): Etter- og videreutdanning: en viktigere oppgave for universiteter og høyskoler? S. 92-102 i Hans Skoie og Per O. Aamodt (red.): Søkelys på høyere utdanning i Norge. Oslo, NAVFs utredningsinstitutt rapport 3/91.
- Brandt, Ellen (2000): Policies for lifelong learning and for higher education in Norway: correspondence or contradiction? *European Journal of Education* Vol. 35 No. 3: 271-283.
- Brandt, Ellen (2001): Lifelong learning in Norwegian universities. *European Journal of Education* Vol. 36 No. 3: 265-276.
- Brandt, Ellen (2002): Strategies by Norwegian universities to meet diversified market demands for continuing education. *Higher Education* Vol. 44: 393-411.
- Brandt, Ellen og Per O. Aamodt (2002): Evaluering av etter- og videreutdanning ved NTNU. Erfaringer og vurderinger ved instituttene. Oslo, NIFU skriftserie 17/2002.
- Clark, Burton (1998): *The Entrepreneurial University*. Oxford, Pergamon Press.
- George, Judith W., Børre Nylehn, Anne Marie Støkken (eds.) (1996): *Distance education in Norway and Scotland. Experiences and reflections*. Edinburgh, John Donald Publishers.
- Grepperud, Gunnar (1996): "Kjempen som våkner". *Voksenopplæring og høgre utdanning i Norge*. S. 131-150 i Sigvart Tøsse (red.): *Fra lov – til reform*. Trondheim, Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt.
- Grepperud, Gunnar og Jan Atle Toska (red.) (2000): *Mål, myter, marked. Kritiske perspektiver på livslang læring og høgre utdanning*. Tromsø, SOFF Universitetet i Tromsø SOFF-rapport 1/2000.
- Gulbrandsen, Magnus og Ingvild Marheim Larsen (2000): *Forholdet mellom næringslivet og UoH-sektoren – et krevende mangfold*. Oslo, NIFU rapport 7/2000.
- NOU 1986:23. *Livslang læring*.
- NOU 1997:25. *Ny kompetanse. Grunnet for en helhetlig etter- og videreutdanningspolitikk*.
- Næss, Terje (2002): *Realfaglærere i skolen. Rekruttering, beholdning og avgang*. Oslo, NIFU skriftserie 5/2002.
- OECD (1995): *Continuing Professional Education of Highly-Qualified Personnel*. Paris, Organisation for Economic Co-operation and Development.

Smeby, Jens-Christian og Ellen Brandt (1999): Yrkesretting av høyere utdanning? En studie av offentlig politikk fra Ottosen-komiteen til i dag. Oslo, NIFU rapport 6/99.

St.meld. nr. 42 (1998-98). Kompetansereformen. Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet.

Ure, Odd Bjørn og Sveinung Skule (2003): Elektronisk kunnskapsnettverk og verktøy for livslang læring? En evaluering av Norgesuniversitetets første virkeår. Oslo, Fafo notat 2003:02.

## Tabelloversikt

<b>Tabell 2.1</b>	Antall deltakere i etterutdanning ved universitetene registrert i DBH 1996-2002. ....	18
<b>Tabell 2.2</b>	Antall deltakere i etterutdanning ved universitetene 1998-2002 .....	19
<b>Tabell 2.3</b>	Antall etterutdanningskurs ved universitetene 1996-2002 .....	19
<b>Tabell 2.4</b>	Antall deltakere i videreutdanning ved universitetene registrert i DBH 1997-2002. ....	20
<b>Tabell 2.5</b>	Antall deltakere i videreutdanning ved universitetene 1998-2002 .....	20
<b>Tabell 2.6</b>	Antall videreutdanning studieprogrammer ved universitetene 1997-2002. ....	21
<b>Tabell 2.7</b>	Antall deltakere i etter- og videreutdanning ved universitetene registrert i DBH 1997-2001 .....	21
<b>Tabell 2.8</b>	Antall deltakere i etter- og videreutdanning ved universitetene 1998-2002	22
<b>Tabell 2.9</b>	Prosent deltakere i videreutdanning av deltakere i etter- og videreutdanning samlet ved universitetene 1998-2002.....	22
<b>Tabell 3.1</b>	Antall deltakere i etterutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Oslo 1998-2002. ....	26
<b>Tabell 3.2</b>	Antall deltakere i etterutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Bergen 1997-2002.....	26
<b>Tabell 3.3</b>	Antall deltakere i etterutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Tromsø 1997-2002 .....	27
<b>Tabell 3.4</b>	Antall deltakere i etterutdanning ved ulike fakulteter, NTNU 1998-2002. ....	28
<b>Tabell 3.5</b>	Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universitetene 1998-2002. ....	29
<b>Tabell 3.6</b>	Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002.....	30
<b>Tabell 3.7</b>	Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002 .....	31
<b>Tabell 3.8</b>	Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning i økonomi og ledelse ved NTNU og Norges handelshøgskole 1998-2002 .....	31
<b>Tabell 3.9</b>	Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved juridiske fakulteter ved universitetene 1998-2002 .....	32
<b>Tabell 3.10</b>	Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002 .....	32
<b>Tabell 3.11</b>	Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved teknologiske fakulteter ved NTNU 1998-2002 .....	33
<b>Tabell 3.12</b>	Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved medisinske fakulteter ved universitetene 1998-2002 .....	34
<b>Tabell 3.13</b>	Antall deltakere og antall kurs i etterutdanning ved Norges landbrukshøgskole og Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø 1998-2002	34
<b>Tabell 3.14</b>	Antall deltakere i videreutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Oslo 1998-2002.....	35
<b>Tabell 3.15</b>	Antall deltakere i videreutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Bergen 1997-2002.....	35

<b>Tabell 3.16</b>	Antall deltakere i videreutdanning ved ulike fakulteter, Universitetet i Tromsø 1997-2002.....	36
<b>Tabell 3.17</b>	Antall deltakere i videreutdanning ved ulike fakulteter, NTNU 1998-2002 .....	36
<b>Tabell 3.18</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universitetene 1998-2002.....	37
<b>Tabell 3.19</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002.....	38
<b>Tabell 3.20</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	38
<b>Tabell 3.21</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning i økonomi og ledelse ved Universitetet i Tromsø og NTNU 1998-2002.....	39
<b>Tabell 3.22</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved Norges handelshøyskole 1998-2002.....	40
<b>Tabell 3.23</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning i økonomi og ledelse ved BI Nettstudier 1998-2002 .....	41
<b>Tabell 3.24</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved Handelshøyskolen BI, Senter for lederutdanning 1998-2002.....	42
<b>Tabell 3.25</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved juridiske fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	43
<b>Tabell 3.26</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	43
<b>Tabell 3.27</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved teknologiske fakulteter ved NTNU 1998-2002 .....	44
<b>Tabell 3.28</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved Arkitektthøgskolen i Oslo og Fakultet for arkitektur og billedkunst, NTNU 1998-2002 .....	45
<b>Tabell 3.29</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved medisinske fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	46
<b>Tabell 3.30</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved odontologiske fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	46
<b>Tabell 3.31</b>	Antall deltakere og antall studieprogrammer i videreutdanning ved Norges landbrukshøgskole og Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø 1998-2002 .....	47
<b>Tabell 4.1</b>	Antall deltakere i etterutdanning med ulike målgrupper ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universitetene 1998-2002.....	52
<b>Tabell 4.2</b>	Antall deltakere i etterutdanning med ulike målgrupper ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002.....	53
<b>Tabell 4.3</b>	Antall deltakere i etterutdanning med ulike målgrupper ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	54
<b>Tabell 4.4</b>	Antall deltakere i etterutdanning med ulike målgrupper ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	55
<b>Tabell 4.5</b>	Antall deltakere i videreutdanning med ulike målgrupper ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universiteter 1998-2002 .....	57
<b>Tabell 4.6</b>	Antall deltakere i videreutdanning med ulike målgrupper ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002.....	58

<b>Tabell 4.7</b>	Antall deltakere i videreutdanning med ulike målgrupper ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	59
<b>Tabell 4.8</b>	Antall deltakere i videreutdanning med ulike målgrupper ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	60
<b>Tabell 5.1</b>	Antall deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved universitetene 1998-2002 .....	67
<b>Tabell 5.2</b>	Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved universitetene 1998-2002 .....	68
<b>Tabell 5.3</b>	Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universitetene 1998-2002.....	69
<b>Tabell 5.4</b>	Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002.....	71
<b>Tabell 5.5</b>	Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	72
<b>Tabell 5.6</b>	Prosent av deltakere i etterutdanning i økonomi og ledelse med ulik finansiering ved NTNU og Norges handelshøyskole 1998-2002 .....	73
<b>Tabell 5.7</b>	Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved juridiske fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	73
<b>Tabell 5.8</b>	Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	74
<b>Tabell 5.9</b>	Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved teknologiske fakulteter ved NTNU 1998-2002.....	75
<b>Tabell 5.10</b>	Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved medisinske fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	76
<b>Tabell 5.11</b>	Prosent av deltakere i etterutdanning med ulik finansiering ved Norges landbrukshøgskole og Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø 1998-2002. 77	
<b>Tabell 5.12</b>	Antall deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved universitetene 1998-2002 .....	78
<b>Tabell 5.13</b>	Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved universitetene 1998-2002 .....	80
<b>Tabell 5.14</b>	Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved HF fakulteter og teologisk fakultet ved universitetene 1998-2002.....	82
<b>Tabell 5.15</b>	Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene 1998-2002.....	83
<b>Tabell 5.16</b>	Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved SV fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	84
<b>Tabell 5.17</b>	Prosent deltakere i videreutdanning i økonomi og ledelse med ulik finansiering ved Universitetet i Tromsø, NTNU og Norges handelshøyskole 1998- 2002 .....	85
<b>Tabell 5.18</b>	Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved juridiske fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	87
<b>Tabell 5.19</b>	Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved MN fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	87
<b>Tabell 5.20</b>	Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved Fakultet for arkitektur og billedkunst, NTNU og Arkitektthøgskolen i Oslo 1998-2002.....	89
<b>Tabell 5.21</b>	Prosent deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved teknologiske fakulteter ved NTNU 1998-2002.....	90

<b>Tabell 5.22</b>	Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved medisinske fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	92
<b>Tabell 5.23</b>	Prosent av deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved odontologiske fakulteter ved universitetene 1998-2002.....	93
<b>Tabell 5.24</b>	Prosent deltakere i videreutdanning med ulik finansiering ved Norges landbrukshøgskole og Norges fiskerihøgskole, Universitetet i Tromsø 1998-2002 .	94
<b>Tabell 6.1</b>	Antall deltakere (og antall kurs) ved universitetene i etterutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002.....	98
<b>Tabell 6.2</b>	Antall deltakere (og antall studier) ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002 .....	100
<b>Tabell 6.3</b>	Antall deltakere (og antall studier) ved HF fakultetene og teologisk fakultet ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002.....	102
<b>Tabell 6.4</b>	Antall deltakere (og antall studier) ved pedagogiske fakulteter/enheter ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002.....	104
<b>Tabell 6.5</b>	Antall deltakere (og antall studier) ved SV fakulteter ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002 .....	105
<b>Tabell 6.6</b>	Antall deltakere (og antall studier) ved universitetene, Norges handelshøgskole og Handelshøgskolen BI i videreutdanning i økonomi og ledelse som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002 .....	107
<b>Tabell 6.7</b>	Antall deltakere (og antall studier) ved juridiske fakulteter ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002 .....	108
<b>Tabell 6.8</b>	Antall deltakere (og antall studier) ved MN fakulteter ved universitetene i videreutdanning som er fullstendig eller delvis fjernundervisning 1998-2002 .....	109